

Afstudeeronderzoek ouderbetrokkenheid

Naam: Esther Floor
Klas: L4S
Datum: 03-06-2013
Docent: Hans Bakker
Opdracht: Afstudeeronderzoek

Inhoudsopgave

1. Inleiding + probleemstelling	Blz. 3
2. Ouderbetrokkenheid nader bekeken	Blz. 6
2.0 Inleiding	
2.1 De definitie van ouderbetrokkenheid.	
2.2 Het verschil tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie.	
2.3 De verschillende vormen van ouderbetrokkenheid.	
2.4 Voor wie is ouderbetrokkenheid van belang?	
2.5 Ouderbetrokkenheid thuis en op school.	
2.6 Ouderbetrokkenheid binnen de maatschappij en de gevolgen daarvan	
2.7 De voordelen, nadelen en knelpunten van ouderbetrokkenheid	
2.8 De rechten en plichten van ouders	
2.9 Samenvatting	
3. Ontwikkelingsgebieden in beeld	Blz. 18
3.0 Inleiding	
3.1 De cognitieve ontwikkeling van kinderen in groep 3/4	
3.2 De sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen in groep 3/4	
3.3 Het effect van ouderbetrokkenheid op de verschillende ontwikkelingsgebieden.	
3.4 Samenvatting	
4. Communicatie en ouderbetrokkenheid	Blz. 33
4.0 Inleiding	
4.1 Het belang van communicatie	
4.2 Verschillende manieren van communicatie	
4.3 Grenzen aangeven bij communicatie	
4.4 Miscommunicatie	
4.5 Het VIS-model	
4.6 Samenvatting	
Inleiding praktijkdeel	Blz. 45
5. Resultaten	Blz. 46
5.0 Inleiding	
5.1 Hoe denken onderwijsdeskundigen over ouderbetrokkenheid?	
5.2 Hoe denken schoolleiders over ouderbetrokkenheid?	
5.3 Hoe denken ouders over ouderbetrokkenheid?	
5.4 Samenvatting	
6. Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	Blz. 60
6.0 Inleiding	
6.1 Samenvatting	
6.2 Conclusies	
6.3 Aanbevelingen	
6.4 Samenvatting	
Literatuurlijst	Blz. 70
Bijlages	Blz. 72

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Aanleiding / motivatie

In het tijdschrift Schooljournaal van het CNV las ik afgelopen juni een artikel over ouderbetrokkenheid. Hierbij werd gesproken over “een gelijkwaardige en niet vrijblijvende samenwerking tussen ouders en school, waarin de ouders en de school vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid werken aan de ontwikkeling van het kind,” aldus Peter de Vries van het CPS. In het huidige onderwijs neemt ouderbetrokkenheid een steeds belangrijkere plaats in. Zo heeft de minister van onderwijs het op haar lijstje staan en vindt er regelmatig een congres plaats op dit gebied.

Ik ben van mening dat ouderbetrokkenheid een heel belangrijk gegeven is. Ik denk dat gezamenlijke verantwoordelijkheid, ouderavonden en gelijkwaardige omgang allemaal voorbeelden zijn van betrokkenheid van ouders bij de opvoeding en het onderwijs van hun eigen kind. Naar mijn mening zal het inzetten van ouderbetrokkenheid leiden tot betere leerprestaties, want ouders hebben een grote invloed op de leerprestaties van hun kinderen. Dit blijkt ook uit verschillende onderzoeken die hebben plaatsgevonden.

Om ouderbetrokkenheid te kunnen invoeren vraagt dit iets van verschillende partijen. Zo moeten de school en de ouders er allebei achter staan en dezelfde visie voor ogen hebben.

1.2 Probleemstelling

Heeft ouderbetrokkenheid een positief effect op school in het algemeen en op de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind in groep 3/4 in het bijzonder?

1.3 Hypothese

Door het bestuderen van verschillende onderzoeken en het lezen van literatuur ben ik van mening dat ouderbetrokkenheid iets is wat door de school in verschillende gradaties kan worden ingevuld. Het is iets waar we als school niet meer om heen kunnen. Het is van het belang voor het kind dat ouders betrokken zijn bij hun onderwijsleerproces. Ik denk dat wanneer ouders betrokken zijn kinderen nog meer gestimuleerd worden zich te ontwikkelen en te presteren. Om ouderbetrokkenheid te kunnen inzetten en te kunnen vormgeven, moet men als school hier wel duidelijke handvatten aan geven. Op die manier is het voor alle partijen duidelijk wat er van hen verwacht wordt.

1.4 Deelvragen

Vanuit de probleemstelling ben ik tot de volgende deelvragen gekomen, die onderverdeeld zijn in theorievragen en praktijkvragen:

1.4.1 Theorievragen

1. Wat houdt ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie precies in?
2. Op welke ontwikkelingsgebieden zijn aanwijzingen te vinden dat ouderbetrokkenheid een positief effect heeft voor kinderen uit groep 3/4?
3. Waarom speelt communicatie een grote rol bij ouderbetrokkenheid en welke vormen van communicatie zijn van belang om op een positieve manier met ouders te kunnen communiceren?

1.4.2 Praktijkvragen

1. Zijn er binnen CNS-scholen belangen om ouderbetrokkenheid te bevorderen en welk beleid en welke instrumenten zijn nodig om ouderbetrokkenheid te promoten/in te voeren in de school?
2. Hoe denken ouders over hun betrokkenheid in de school?

1.5 Uitleg begrippen

1.5.1 Probleemstelling

- Ouderbetrokkenheid: Dit is een niet-vrijblijvende en gelijkwaardige samenwerking tussen ouders en school, waarin ouders en school vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid werken aan de (school)ontwikkeling van het kind (de leerling).
- Ontwikkeling: Het proces wat het kind doormaakt in zijn of haar leerproces op het gebied van de verschillende ontwikkelingsgebieden.
- Kinderen in groep 3/4: dit zijn kinderen tussen de zes en acht jaar.

1.5.2 Deelvragen

- Communicatie: Bewust of onbewust een bepaalde boodschap overbrengen op iemand anders. Deze boodschap bevat informatie, die bestaat uit gedachten, gevoelens en/of gedrag. Dit kan op de volgende manier gebeuren: direct, indirect, verbaal of non verbaal.
- Beleid: Is het stellen van doelen, middelen en een tijdpad in onderlinge samenhang. Onder beleid wordt dus verstaan het aangeven van de richting en de middelen waarmee men gestelde organisatiedoelen wil gaan realiseren.
- Instrumenten: Hiermee worden de middelen bedoeld die nodig zijn om de gestelde organisatiedoelen te gaan realiseren.
- Sociaal milieu: Dit is het geheel van sociale, culturele, economische, religieuze factoren dat van invloed is op het menselijk gedrag. Binnen het onderwijs is het belangrijk om te weten uit welk milieu de kinderen komen. Op die manier kun je het begrip ouderbetrokkenheid beter plaatsen.

1.6 Doelstellingen

Vanuit de deelvragen ben ik tot de volgende doelstellingen gekomen. Deze zijn ook weer onderverdeeld in theorie-doelen en praktijkdoelen.

1.6.1 Theoriedoelstellingen

- Aan het eind van dit onderzoek weet ik wat ouderbetrokkenheid inhoudt en wat het verschil is tussen ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid.
- Aan het eind van dit onderzoek weet ik welke aanwijzingen er zijn waarbij wordt aangegeven dat ouderbetrokkenheid een positief effect heeft voor bepaalde ontwikkelingsgebieden van kinderen in groep 3/4.
- Aan het eind van dit onderzoek weet ik waarom communicatie een grote rol speelt bij ouderbetrokkenheid en welke vormen van communicatie er van belang zijn om op een positieve manier met ouders te kunnen communiceren.

1.6.2 Praktijkdoelstellingen

- Aan het eind van dit onderzoek weet ik of er belangen zijn binnen de CNS-scholen om ouderbetrokkenheid te bevorderen.
- Aan het eind van dit onderzoek weet ik welk beleid en welke instrumenten nodig zijn om ouderbetrokkenheid te promoten/in te voeren in de school.
- Aan het eind van dit onderzoek weet ik hoe ouders denken over hun betrokkenheid in de school.

1.7 Opzet van het onderzoek

Het type onderzoek is kwalitatief waarbij ik wil gaan kijken naar een patroonanalyse. Daarnaast maak ik gebruik van een triangulatieonderzoek wat inhoudt dat ik meerdere instrumenten inzet. Het eerste gedeelte van het onderzoek zal theoretisch zijn. In **hoofdstuk 2** zal het gaan over wat het begrip ouderbetrokkenheid inhoudt en wat hier allemaal mee te maken heeft. Hierbij zal ook duidelijk worden weergegeven dat ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie twee totaal

verschillende begrippen zijn. Ook wordt er in dit hoofdstuk beschreven welke verschillende vormen van ouderbetrokkenheid er zijn. **Hoofdstuk 3** zal gaan over de vraag op welke ontwikkelingsgebieden aanwijzingen te vinden zijn die aangeven dat ouderbetrokkenheid een positief effect heeft voor kinderen uit groep 3/4. **Hoofdstuk 4** richt zich op het belang van communicatie bij ouderbetrokkenheid en welke vormen van communicatie daarbij belangrijk zijn. Het hoofdstuk over communicatie wil ik belichten vanuit mondelinge en schriftelijke communicatie. Ook wil ik beschrijven wat belangrijk is met betrekking tot grenzen aangeven bij communicatie. Daarnaast wil ik ook informatie geven over miscommunicatie en wil ik tot slot een communicatiemodel uitwerken. In **hoofdstuk 5** ga ik beginnen met het praktische deel van het onderzoek. Om te beginnen ga ik de enquêtes van zowel de schoolleiders als de ouders afnemen en vervolgens uitwerken. Bij de enquêtes van de schoolleiders zal ik meerdere instrumenten gebruiken om een volledige patroonanalyse te ontwikkelen. Op die manier wil ik onderzoeken welke visie schoolleiders uitdragen over ouderbetrokkenheid. Ook ga ik bij de ouders een enquête afnemen. Hierbij wil ik onderzoeken hoe zij denken over ouderbetrokkenheid en hoe zij ouderbetrokkenheid ervaren binnen de school. In **hoofdstuk 6** zal ik een samenvatting over het gehele onderzoek geven. Vervolgens zal ik naar aanleiding van de onderzoeksvragen en de gevonden antwoorden mijn conclusies trekken en daarnaast zal ik naar aanleiding van die conclusies aanbevelingen doen. Bij die aanbevelingen richt ik mij bijvoorbeeld op de vraag of er belangen zijn binnen de CNS-scholen om ouderbetrokkenheid te bevorderen en welk beleid en welke instrumenten nodig zijn om ouderbetrokkenheid te promoten/in te voeren in de school. Ook wil ik aandacht besteden aan de ouders waarbij ik hen tips geef over hoe zij ouderbetrokkenheid thuis nog beter kunnen toepassen. Als afsluiting zorg ik voor een overzichtelijke **literatuurlijst** en de **bijlagen**.

Hoofdstuk 2

Ouderbetrokkenheid nader bekeken.

2.0 Inleiding

In onderstaand hoofdstuk wil ik duidelijk maken wat ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie nu precies inhouden. Daarbij wil ik het verschil tussen beide factoren expliciet weergeven. Verder wil ik de vormen van ouderbetrokkenheid aan bod laten komen en ik wil ik beschrijven voor welke partijen ouderbetrokkenheid van belang is. Ook wil ik aangeven op welke manier ouderbetrokkenheid kenbaar wordt zowel thuis als op school en welke plek het inneemt binnen de maatschappij. Tot slot zal ik voordelen en nadelen van ouderbetrokkenheid benoemen en zal ik weergeven wat rechten en plichten van ouders zijn rondom ouderbetrokkenheid.

2.1 De definitie van ouderbetrokkenheid

Er wordt gesproken over ouderbetrokkenheid wanneer uit het gedrag van ouders blijkt dat zij zich (mede)verantwoordelijk voelen voor de schoolontwikkeling van hun kinderen. Hiermee wordt onder andere bedoeld op de (emotionele) betrokkenheid op de ontwikkeling van het kind, bij zijn school en zijn leraar. Aspecten die van belang zijn bij ouderbetrokkenheid, zijn bijvoorbeeld het tonen van belangstelling hoe het op school gaat. Ook het scheppen van voorwaarden om het kind huiswerk te laten maken en het zo nodig begeleiden hierbij, zijn van belang. Bij ouderbetrokkenheid horen ook nog het bezoeken van ouderavonden en het tonen van respect voor de leraar en de school. Niet ouderparticipatie op school, maar ouderbetrokkenheid thuis levert een grote bijdrage aan de ontwikkeling en het leersucces van kinderen (Voskens, 2008).

Uit de hierboven beschreven informatie blijkt wel dat ouderbetrokkenheid van groot belang is voor vrijwel alle scholen in Nederland: van primair en voortgezet onderwijs tot aan middelbaar beroepsonderwijs. Het vervolg van dit literatuuronderzoek zal zich enkel richten op ouderbetrokkenheid in het primair onderwijs.

Ouderbetrokkenheid is een niet-vrijblijvende en gelijkwaardige samenwerking tussen ouders en school, waarin ouders en school vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid werken aan de (school)ontwikkeling van het kind (de leerling) (Cox, 2012, p. 7)

Uit het hier bovenstaand stuk blijkt dat ouderbetrokkenheid vooral betrekking heeft op de leerontwikkeling van het kind en dat ouderbetrokkenheid iets is wat vooral ook in de thuissituatie een belangrijke rol speelt. Er is sprake van ouderbetrokkenheid als uit het gedrag van ouders blijkt dat zij zich gedeeld verantwoordelijk voelen voor de schoolontwikkeling van hun kinderen (De Vries, 2010).

2.2 Het verschil tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie

Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie zijn twee begrippen die nogal eens met elkaar worden verward of voor hetzelfde worden aangezien. Niets is minder waar en er zit wel degelijk een verschil tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie. Het grote verschil is af te leiden van het feit dat ouderbetrokkenheid gericht is op de opvoeding en het onderwijs van hun eigen kind en ouderparticipatie heeft betrekking op de deelname van ouders aan activiteiten op school. Hierbij zijn ouders dus niet gericht op hun eigen kind, maar wordt er hulp geboden aan verschillende kinderen door middel van verschillende activiteiten.

Ouderparticipatie kun je onderscheiden in geïnstitutionaliseerde vormen van ouderparticipatie, waarbij het gaat om het leveren van hand- en spandiensten, zoals hulp bij computeren, lezen, luizencontrole en excursies en de niet-geïnstitutionaliseerde vormen van ouderparticipatie. Bij laatstgenoemde vorm van ouderparticipatie kunnen ouders zitting hebben in de ouderraad, de medezeggenschapsraad of het schoolbestuur. Ze denken dan wel na over de ontwikkelingen gericht op de school, maar zijn daarbij niet specifiek gericht op hun eigen kind. Vandaar ook dat die taken ook horen bij ouderparticipatie. Door De Vries (2010) wordt over geïnstitutionaliseerde ouderparticipatie echter nog wel een kanttekening gemaakt. Er wordt daar gesuggereerd dat het

gaat om formele organen, waarbij ouders een formele positie vervullen. Deze zijn gewaarborgd in, al of niet wettelijk vastgelegde, formele structuren. Hierdoor wordt dit geen ouderparticipatie genoemd, maar formele ouderstructuren. Ik denk dat dit een zeer terechte benaming is, omdat ze op een veel hoger niveau taken vervullen, dan de mensen die alleen hand- en spandiensten verrichten. Zij zijn veel meer betrokken bij de visie van de school en andere zaken waarover binnen de school beslissingen genomen moeten worden.

De betrokkenheid van ouders hield ook de minister van onderwijs, uit het vorige kabinet, bezig. Zij had in een brief haar statement afgegeven over de positie en betrokkenheid van ouders in het onderwijs. De belangrijkste conclusie hierbij was, dat de betrokkenheid van ouders bij de school en het onderwijs niet alleen vanwege een mogelijke taakverlichting en afstemming over de opvoeding en ondersteuning van het leerproces gestimuleerd moet worden, maar ook als een uiting van burgerschap.

Betrokkenheid van ouders bij elkaar, bij de klas en bij de school kan bijdragen aan een sterkere sociaal pedagogische omgeving (Smit., 2012).

Om het verschil tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie nogmaals goed aan te duiden, is hieronder in tabel 1 een duidelijk schema te zien, dat ook duidelijk de doelen laat zien van beide vormen van betrokkenheid.

Tabel 1

Vershil tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie geformuleerd aan de hand van doelen.
(Smit, 2012, p. 13)

Doelen	Inhoud en beoogde effecten
Ouderbetrokkenheid	
Educatieve doelen	School en ouders stemmen hun visie op de opvoeding en sturing van kinderen op elkaar af. Beide partijen nemen daarin ook hun aandeel, waardoor de school in haar gezagspositie wordt ondersteund. De leerontwikkeling van het kind wordt door de ouders gevolgd. Ze geven het kind thuis ondersteuning en hebben daar regelmatig contact met de school over, zodat de prestaties van hun kind verbeteren.
Onderwijskundige doelen	De ouders ondersteunen de effectieve taakuitvoering van de leerkrachten ten behoeve van de schoolloopbaan van de leerlingen.
Ouderparticipatie	
Organisatorische doelen	Ouders leveren een bijdrage op het gebied van hand- en spandiensten die nodig zijn voor de school. de activiteiten die worden uitgevoerd vallen onder de verantwoordelijkheid van de leerkracht.
Democratische doelen	Ouders denken en beslissen informeel en formeel mee met de leerkrachten, de directie, het schoolteam en het schoolbestuur over het beleid op diverse niveaus binnen de schoolorganisatie. Ouders hebben bijvoorbeeld zitting in de ouderraad of medezeggenschapsraad. De school c.q. het schoolbestuur legt verantwoording af over haar werk aan de ouders.
Maatschappelijke doelen	De ouders en het schoolteam leveren een bijdrage aan het verankeren van de school binnen de wijk, de buurt, het dorp of het stadsdeel.

Voor- en nadelen ouderparticipatie

Een voordeel van ouderparticipatie kan zijn dat het leidt tot ouderbetrokkenheid. Ouders die regelmatig op school komen voor allerlei activiteiten, raken nu eenmaal meer betrokken bij de school. Dit kan echter ook nadelig werken. Ouders denken bijvoorbeeld wanneer ze veel helpen in de school ze ook meer eisen mogen stellen. Het kan ook zijn dat ouders die vaak op school zijn de negatieve kijk van wat zijn of haar kind heeft op de leerkracht versterkt. Tot slot kan het gebeuren dat ouders die veel helpen op school zich gepasseerd voelen wanneer ze niet mee mogen op schoolreisje. Ouders kunnen dan het idee krijgen dat zij steeds worden gevraagd voor de klusjes en ouders die zelden tot nooit op school helpen opeens wel mee mogen op schoolreis. Een nadeel van ouderparticipatie is dus eigenlijk dat het vaak zorgt voor verwarring en verkeerde verwachtingen. Om de hulp binnen de school toch een positieve invulling te geven kan er bijvoorbeeld gewerkt worden met vrijwilligers en vrijwilligerscontracten. Op die manier worden heldere afspraken en verwachtingen vastgelegd. Naast ouders, kunnen ook buurtbewoners, werklozen, niet-ouders en opa's en oma's als vrijwilliger worden ingeschakeld. Bijkomend voordeel, is dat de school op die manier ook meer contact heeft met haar directe omgeving.

2.3 De verschillende vormen van ouderbetrokkenheid

De manier waarop ouderbetrokkenheid vorm krijgt, wordt op verschillende manieren beschreven. Hieronder wil ik over twee indelingen wat meer informatie geven. Het zal gaan over de indeling van Epstein (2001) en de indeling van De Vries (2010).

In veel verschillende bronnen wordt vaak verwezen naar de indeling van Epstein. Zij gebruikt een bepaalde typologie die zes vormen van ouderbetrokkenheid onderscheidt (Verbeek, 2011, p. 11)

Indeling volgens Epstein:

- Kinderen worden door ouders opgevoed en begeleid binnen een gunstig pedagogisch klimaat. Op die manier wordt het kind ondersteund bij het leren op school.
- Er is sprake van een effectieve communicatie tussen school en ouders. Deze communicatie heeft betrekking op bijvoorbeeld vorderingen van de leerling en schoolprogramma's. De informatie wordt aan de ouders op een begrijpelijke manier gepresenteerd. Ouders krijgen de ruimte om hierop te reageren.
- Ouders doen vrijwillig activiteiten in en om de school. De leerkracht wordt geholpen in de klas en de leerkracht krijgt hulp tijdens excursies en/of sportdag. Ook kan het zo zijn dat ouders wordt gevraagd om administratief werk te doen of te helpen in de schoolbibliotheek.
- Ouders ondersteunen hun kind thuis bij het schoolwerk; zij helpen het kind bij huiswerkopdrachten van de school.
- Ouders zijn betrokken bij het beleid en het bestuur van de school. Dit krijgt vorm doordat ouders zitting nemen in de medezeggenschapsraad, ouderraad of andere commissies.
- Ouders vervullen een actieve rol in de gemeenschap, waarvan de school en zichzelf deel van uitmaken. De school maakt actief gebruik van deze gemeenschap.

Schoolontwikkelingsmodel ouderbetrokkenheid volgens De Vries (De Vries, 2010, p. 126 t/m 130)

Informatiegericht:

De school stelt nauwelijks eisen aan ouders, omdat zij actieve ouderbetrokkenheid nog amper hebben vormgegeven. Kenmerken van de school zijn bijvoorbeeld dat wanneer ouders om informatie vragen, ze informatie krijgen over hun kind. Verder krijgen ouders informatie volgens wettelijke verplichtingen. Het niveau van ouderbetrokkenheid is alleen aanwezig op leerlingniveau.

Structuurgericht:

De school vindt het belangrijk om duidelijkheid te geven aan ouders. De taken en verantwoordelijkheden van school en ouders liggen vast. Ouders weten bij wie ze waarvoor moeten zijn op school. Het niveau van ouderbetrokkenheid is op leerling niveau en op groepsniveau.

Relatiegericht:

De school investeert veel in het opbouwen en onderhouden van sociale relaties met ouders. Het handelen van de school is pro-actief, het is gericht op het voorkomen en oplossen van problemen. Daarnaast is de school er in deze fase op gericht om goede (individuele) contacten met ouders aan te gaan en te onderhouden. Dit geldt ook voor de formele contacten. Het niveau van ouderbetrokkenheid is op leerling-, groeps-, en schoolniveau.

Samenwerkingsgericht:

De school ziet en ervaart ouders als belangrijke partners. De school bekijkt voortdurend waar ouders kunnen worden ingeschakeld vanuit hun specifieke verantwoordelijkheid en probeert de samenwerking met ouders steeds te verbeteren. In deze fase krijgen de ouders ook veel meer de mogelijkheid om mee te denken. De school is erop gericht om samen met ouders pedagogische en onderwijskundige vraagstukken te onderzoeken en vorm te geven. Leraren leven zoveel mogelijk pro-actief mee met de leerling en zijn ouders, omdat de school ervan overtuigd is dat dit de ontwikkeling van de leerling ten goede komt. Ook hier liggen de niveaus van ouderbetrokkenheid op leerling-, groeps-, en schoolniveau.

Innovatiegericht:

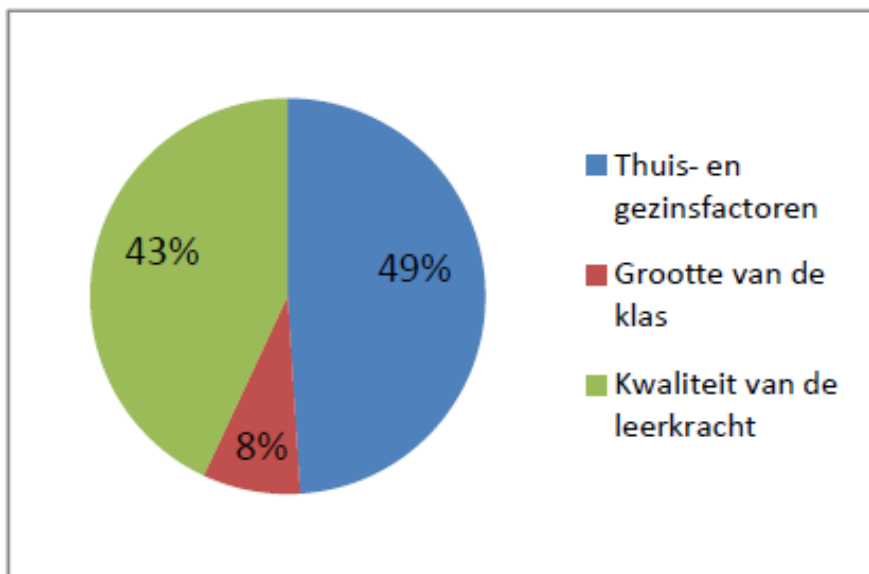
School en ouders zien elkaar als partners in het proces van continue schoolverbetering. Ze voelen zich hiervoor even verantwoordelijk en spreken elkaar erop aan. Ouders helpen-, denken-, beslissen-, en leven mee op het gebied van activiteiten en het beleid van de school. Er is sprake van tweezijdige pro-activiteit. School en ouders zijn samen gericht op het continu verbeteren van onderwijs, school en omgeving. In deze fase is het niveau van ouderbetrokkenheid aanwezig op leerling-, groeps-, school- en schooloverstijgend niveau.

Wanneer de twee bovenstaande indelingen met elkaar worden vergeleken, is bij Epstein vooral duidelijk te zien op welke manieren ouders betrokken zijn. Ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid lopen in deze indeling ook erg door elkaar. Ook worden er zaken genoemd die in Engeland wel voorkomen op school maar in Nederland niet of in mindere mate aanwezig zijn. In Nederland valt een school niet direct onder een gemeenschap. De indeling van De Vries geeft aan dat ouderbetrokkenheid vijf fases kent waarbij de eerste fase nauwelijks blijkt geeft van ouderbetrokkenheid en waarbij in de laatste fase de school en ouders eigenlijk naast elkaar staan en elkaar zien als partners. Het is als school van belang om je af te vragen welke fase van ouderbetrokkenheid past bij de school. Naar mijn mening is het gevaar bij de innovatiegerichte fase, dat je als school de kans loopt de controle te verliezen en niet meer de uiteindelijke verantwoordelijkheid hebt en/of voelt.

2.4 Voor wie is ouderbetrokkenheid van belang

Uit onderzoek is onlangs gebleken, dat er een relatie bestaat tussen betrokken ouders en de leerprestaties van kinderen, zie figuur 1. Verschillende onderzoeken hebben in de afgelopen jaren aangetoond dat kinderen gelukkiger zijn, hun talenten beter kunnen ontplooiën en betere resultaten behalen op school als hun ouders en leraren met elkaar samenwerken (Mapp, 2002).

Figuur 1 Invloed thuis- en gezinsfactoren bij leren lezen en rekenen (Coppens, 2009, p. 1)

Dit geldt voor leerlingen van alle leeftijden, uit gezinnen met alle economische en etnische achtergronden en opleidingsniveaus. Nog niet helemaal duidelijk is welke vormen van ouderbetrokkenheid invloed hebben op welke ontwikkelingsaspecten. Hierover is nog maar relatief weinig bekend. Het hierboven weergegeven schema is een buitenslands onderzoeksresultaat dat ook voor de Nederlandse situatie op het gebied van leerprestaties bruikbaar is. Tot slot laten verschillende onderzoeken zien dat ouderbetrokkenheid ook een positief effect heeft op het sociaal functioneren van leerlingen (De Vries, 2010).

Ouderbetrokkenheid kent drie groeperingen die belang hebben bij dit onderdeel. Zo hebben het kind en de ouders belang bij ouderbetrokkenheid, maar ook de school en de overheid hebben er belang bij.

Kind en ouders

Allereerst is ouderbetrokkenheid natuurlijk in het belang van het kind. Wanneer ouders geen interesse tonen in het leerproces van het kind, dan krijgt het kind impliciet de boodschap dat school niet zo belangrijk is. Wanneer er bijvoorbeeld thuis weinig tot geen aandacht is voor het maken van het huiswerk, dan mist het kind vaak vanzelfsprekend de motivatie om hier voldoende aandacht aan te besteden. Daarnaast is het zo dat het kind geen eenduidige lijn aangeboden krijgt over wat op school belangrijk wordt gevonden en wat thuis belangrijk wordt gevonden. Wanneer er juist wel interesse is voor de schooldag, het te maken huiswerk en de begeleiding bij zaken die op school worden aangeboden, krijgt het kind de boodschap dat wat er op school gebeurt belangrijk is. Ouders die betrokken zijn bij het leerproces van hun kind, zullen eerder contact opnemen met de school, wanneer zij merken dat er iets niet loopt zoals zij hadden verwacht. Wanneer ouders de ruimte krijgen om hierover in gesprek te gaan, kunnen latere teleurstellingen worden voorkomen.

De school

Binnen het belang van de school is het belangrijk dat er thuis ondersteuning wordt gegeven, bij wat er op school wordt aangeboden. Hierbij speelt interesse in het kind en wat het leert op school ook een belangrijke rol. Als een kind bijvoorbeeld moeite heeft met lezen of rekenen, kan er aan de ouders worden gevraagd hier extra ondersteuning in te bieden.

Daarnaast is het ook belangrijk dat de school iets weet over de achtergrond van de kinderen. Een ouder kan waardevolle informatie geven vanuit de thuissituatie die de begeleiding van het kind ten goede komt. Dit kan vorm krijgen wanneer er op een bepaalde manier regelmatig contact is met ouders. In dit contact kunnen de verwachtingen ten aanzien van het kind zowel van de leerkracht als van de ouder naast elkaar worden gelegd. Vanuit school ligt dan wel de taak om voorwaarden te scheppen, die ervoor zorgen dat de betrokkenheid van ouders in dit opzicht wordt vergroot. Wanneer die voorwaarden aanwezig zijn, zullen ouders de weg naar school beter kunnen vinden en wanneer nodig het gesprek aangaan.

Tot slot is ouderbetrokkenheid ook van invloed op de invulling van de Medezeggenschapsraad. Ouders die betrokken zijn, zullen hier zitting in willen nemen. Het zitting nemen in de MR is vervolgens wel een taak die betrekking heeft op ouderparticipatie.

De overheid

Vanuit de overheid ligt er het verlangen dat scholen ouderbetrokkenheid zoveel mogelijk bevorderen. De overheid vindt het belangrijk dat de school en ouders niet los van elkaar bezig zijn met de ontwikkeling van de kinderen, maar in goed overleg samenwerken als partners en bondgenoten. Een belangrijk uitgangspunt is hierbij dat de ouders, de directie en de leerkrachten op een gelijkwaardig niveau met elkaar communiceren. Elke betrokkene is immers op een ander vlak deskundig. De ouder is het meest deskundig op opvoedkundig gebied en de leerkracht op het gebied van onderwijzen. Uiteindelijk is er wel sprake van een gemeenschappelijk belang, namelijk het scheppen van voorwaarden waardoor het kind zich zo goed mogelijk kan ontwikkelen. Om dit met elkaar te kunnen bewerkstelligen is het belangrijk dat er respect is voor elkaars deskundigheid en dat er respect is voor elkaars opvattingen en verwachtingen ten aanzien van opvoeding en onderwijs. Met het respecteren van elkaars deskundigheid wordt meteen ook aangesloten op het aangeven van grenzen van de gebieden waar ouders en school hun eigen verantwoordelijkheid in hebben.

Al eerder is genoemd, dat het belangrijk is dat ouders zich welkom voelen op school. Het is belangrijk om als school de drempel voor ouders zo laag mogelijk te houden, daarbij is het zorgen

voor een te lage drempel ook een aandachtspunt. Het is belangrijk om als school hier een goede balans in te vinden.

Wanneer de ouders en de school elkaar regelmatig ontmoeten en wanneer ouders zich welkom voelen op school, zijn dat aspecten die zorgen voor een goede communicatie en hoge ouderbetrokkenheid. Wanneer dit is gerealiseerd kan er worden gewerkt aan de informatie- en kennisachterstand van ouders ten opzichte van de directie en de leerkrachten.

Tot slot wil ik nog noemen dat ouderbetrokkenheid die is gebaseerd op een goede communicatie, de algehele kwaliteit van het onderwijs kan vergroten. Daarnaast kunnen ouders tot het besef komen dat de kwaliteit van het onderwijs mede afhankelijk is van hun eigen betrokkenheid.

2.5 Ouderbetrokkenheid thuis en op school

Ouderbetrokkenheid is een opgave voor ouders en scholen.

Er is al een aantal keer benoemd dat ouderbetrokkenheid valt of staat met een goede communicatie. Ouderbetrokkenheid is ook iets wat voornamelijk thuis gebeurt, maar de school speelt hier wel een belangrijke factor in. Uiteindelijk wordt er op school ervaren wat de resultaten zijn van ouderbetrokkenheid thuis. Hieronder wil ik ouderbetrokkenheid vanaf twee kanten belichten. Enerzijds wil ik duidelijk maken wat de school nodig heeft vanuit de thuissituatie en anderzijds wil ik beschrijven wat de thuissituatie nodig heeft vanuit de school.

Waar de school belang bij heeft in de thuissituatie

Ouders dragen het meest bij aan de schoolontwikkeling van hun kind wanneer zij hun kind thuis ook begeleiden in het leerproces. Onderwijsondersteuning vanuit thuis draagt effectiever bij op de schoolontwikkeling dan wanneer ouders alleen betrokken zijn bij ouderparticipatie. De school heeft in grote mate belang bij ondersteuning van het leerproces vanuit thuis. Wanneer ouders de rol van ondersteuning op zich nemen uit zich dat door:

- In de thuissituatie met het kind te praten over school;
- Hoge verwachtingen te hebben over de schoolontwikkeling en het leerproces van het kind;
- Aandacht te hebben voor het feit wanneer het kind bepaalde interesses ontwikkelt;
- Te zorgen voor het vergroten van de leermogelijkheden in de thuissituatie;
- Een goede relatie met het kind te hebben en daarbij zorgen voor een bemoedigende houding;
- Te communiceren over de ontwikkeling van het kind en samen te werken met de school.

Wanneer een school te maken krijgt met laaggeletterdheid, is het belangrijk om dit in combinatie met taalstimulering bespreekbaar te maken.

Laaggeletterden hebben problemen met lezen, schrijven en rekenen. Ook beheersen zij lees- en schrijfvaardigheden op een behoorlijk laag niveau. Zij ervaren hierdoor belemmeringen in het dagelijks functioneren. Dit kan zijn thuis, op het werk, of op andere plekken in de maatschappij. Vanzelfsprekend kunnen laaggeletterde ouders hun kind hierdoor ook veel minder goed ondersteunen. Deze ouders vallen ook vaak onder de groep moeilijk bereikbare ouders. Deze ouders komen bijvoorbeeld niet op ouderavonden of reageren niet op brieven. Door hun belemmering zijn deze ouders op meerdere vlakken sociaal geïsoleerd.

Laaggeletterdheid heeft niet alleen betrekking op allochtonen. Landelijk gezien is meer dan twee derde van de laaggeletterden autochtoon.

Voor leerkrachten is het vaak lastig om met die moeilijk bereikbare ouders contact te leggen. Voor de ontwikkeling van het kind is het toch belangrijk dat dit wel gebeurt. Daarnaast is het goed om ook voor de ouders mogelijkheden te bieden waarbij ze kunnen werken aan taalstimulering.

Als school is het belangrijk om je ook op deze groep mensen te richten.

Als school is het volgende van belang om laaggeletterde ouders te kunnen helpen:

- Kennis hebben van laaggeletterdheid, dit kunnen signaleren en het bespreekbaar kunnen maken bij ouders;
- Als team afspraken maken over de signaleringswijze en taakverdeling;
- Zorg dat de ouder zich welkom voelt op school en bij de leerkracht;
- De leerkracht zorgt voor laagdrempelige en toegankelijke informatie voor deze ouders;
- De school inventariseert of er behoefte is aan taalcursussen en biedt deze waar nodig aan;
- Om aan te sluiten op de visie van de school, welke betrekking heeft op ouderbetrokkenheid, is het betrekken van laaggeletterde ouders en het samenwerken aan taal bij kinderen een belangrijk onderdeel. (Smit., 2012)

Wat de ouders nodig hebben van de school

Het is belangrijk dat ouders duidelijk hebben wat er met ouderbetrokkenheid wordt bedoeld. Hierbij is het zeker van belang dat het verschil tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie bij hen bekend is. Ouders kunnen pas de rol van ondersteunende ouder vervullen, wanneer voor hen duidelijk is wat er van hen wordt verwacht.

Wanneer je als school gebruik maakt van een school/oudercontract is voor alle partijen duidelijk wat je van elkaar kunt verwachten.

Voor dat dit gebeurt, is het nodig dat de school een stappenplan ontwikkelt om ouderbetrokkenheid vorm te geven.

Dit stappenplan bestaat uit de volgende vijf stappen: (De Vries, 2010, p. 107)

Stap 1:

De school ontwikkelt een 'sense of urgency' op alle niveaus binnen de schoolorganisatie. Op die manier worden alle niveaus binnen de organisatie ervan overtuigd wat het belang en de noodzaak is van ouderbetrokkenheid. Wanneer dit is goedgekeurd kan worden begonnen met het vormgeven van ouderbetrokkenheid op de school. Om alle betrokkenen inzicht te geven in de noodzaak van ouderbetrokkenheid, namelijk het belang van de leerling, is het goed om ouderavonden, teambijeenkomsten, panelgesprekken en directieoverleg te organiseren.

Stap 2:

In deze stap wordt bekeken in welke fase ouderbetrokkenheid nu vorm krijgt. Hierbij worden ouders betrokken, om hun ervaringen te delen met betrekking op de samenwerking met de school. Ook medewerkers geven hun mening over hun ervaringen in de samenwerking met ouders. Er wordt vervolgens ook effectief met de school gecommuniceerd, met ouders en andersom. Handige hulpmiddelen in deze stap zijn bijvoorbeeld Het Schoolontwikkelingsmodel Ouderbetrokkenheid en de standaarden en het assessment van de PTA. De analyse wordt uitgevoerd door school en ouders.

Stap 3:

De school formuleert een visie op ouders en ouderbetrokkenheid.

Stap 4:

Tijdens deze stap wordt een duidelijk plan van aanpak samengesteld voor vier jaar. Hierin komen alle elementen van ouderbetrokkenheid aan de orde. Dit plan wordt door ouders en school samen ontworpen. Het plan bevat duidelijke doelen, een tijdspad en de activiteiten per jaar.

Stap 5:

Dit is de laatste stap en het plan treedt in werking. Het project ouderbetrokkenheid kan worden aangestuurd door een medewerker van de school en een ouder. De kern van het project is: Een niet vrijblijvende samenwerking tussen school en ouders in het belang van het kind

Wanneer de school een duidelijk stappenplan heeft en ouders voldoende betreft bij het gehele plan, voelen ouders zich betrokken en gehoord en is voor hen duidelijk wat zij op het gebied van ouderbetrokkenheid thuis voor hun kind kunnen doen.

Rechten en plichten van ouders

Wanneer ouderbetrokkenheid binnen de school duidelijke vormen aanneemt, is het voor ouders niet altijd duidelijk wat hun rechten en plichten zijn met betrekking tot hun positie en de positie van hun kinderen op school. Het is voor de school belangrijk dat in het plan duidelijk weergegeven is, wat de school van ouders verwacht en wat zaken zijn welke de school in eigen beheer willen houden en waar de school zelf hun beslissingen over willen nemen.

Om te zorgen voor duidelijkheid hierin, is het geven van alle benodigde informatie aan ouders belangrijk. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren aan het begin van het schooljaar tijdens een informatieavond. Op die manier is voor beide partijen duidelijk wat men van elkaar mag en kan verwachten.

2.6 Ouderbetrokkenheid binnen de maatschappij

Niet alleen de verhouding tussen school en ouders is van invloed geweest dat ouderbetrokkenheid een steeds belangrijkere plaats inneemt. Ook verschillende huidige maatschappelijke trends hebben invloed op ouderbetrokkenheid. Richard Lamb (2007), trendwatcher en futuroloog onderscheidt een aantal maatschappelijke ontwikkelingen. Deze ontwikkelingen en de mogelijke effecten hiervan met betrekking tot ouderbetrokkenheid kunt u hieronder lezen.

Vergrijzing

In de media worden berichten opgenomen dat Nederland vergrijst. Het Sociaal Cultureel Planbureau heeft de bevolking in het jaar 2020 als volgt samengesteld:

- De bevolking bestaat uit 17 miljoen mensen (een groei van 0,5 miljoen)
- Mensen jonger dan 20 jaar: 3,7 miljoen (een groei van 0,2 miljoen)
- Mensen ouder dan 65 jaar: 3,3 miljoen (een groei van 0,8 miljoen)
- Niet-Westerse mensen: 2,2 miljoen (een groei van 0,4 miljoen)

Hieruit kan worden opgemaakt dat er een duidelijke stijging te zien is bij de bevolkingsgroep: mensen ouder dan 65 jaar. Hiermee is deze groep nog steeds niet de grootste bevolkingsgroep. Wel heeft de vergrijzing consequenties voor ouderbetrokkenheid. In de komende tijd zal de school steeds meer te maken krijgen met opa's en oma's in de school. Deze groep zal naast het halen en brengen van hun kleinkinderen ook steeds meer invulling geven op het gebied van ouderbetrokkenheid. Omdat zij op hun kleinkinderen passen, zullen zij vanzelfsprekend interesse tonen in het schoolwerk van hun kleinkinderen, ondersteuning bieden bij het huiswerk of zelfs op tienminutengesprek komen.

Op het gebied van ouderparticipatie zie je steeds vaker dat ook opa's en oma's komen helpen bij activiteiten die door de school worden georganiseerd.

Transparantie

Deze maatschappelijke trend komt steeds meer in opmars en maakt dat ouders op verschillende gebieden verwachten om snel op de hoogte te kunnen zijn van allerlei gegevens.

Op het gebied van ouderbetrokkenheid heeft transparantie betrekking op het feit dat ouders inzage willen in wat er op school gebeurt. Ook willen ze op elk moment kunnen weten hoe hun kind ervoor staat.

De school heeft verschillende mogelijkheden om hierop in te spelen. Zo is het belangrijk om transparant te zijn over de lesstof en ouders hierover op de hoogte te stellen via een nieuwsbrief per e-mail. In de nieuwsbrief kan ook worden vermeld wat er verder op school wordt behandeld en welke thema's er leven binnen de groep. Ik denk dat deze informatie in de toekomst ook steeds meer via twitter of andere sociale media zal worden verspreid. Ik vind het belangrijk dat ouders niet op die manier inzicht krijgen in prestaties en ontwikkelingen van hun kind. Binnen het voortgezet onderwijs zijn er al wel mogelijkheden om via de computer actuele cijfers en absentiegegevens van hun kind in te zien. Binnen het basisonderwijs spelen cijfers naar mijn mening niet zo'n belangrijke rol, maar richt men zich meer op de algemene ontwikkeling en de leerontwikkeling van het kind. Natuurlijk horen hier cijfers bij, maar om ouders zich tegen zichzelf te beschermen is het goed om cijfers alleen weer te geven in de rapporten die mee naar huis gaan. Wanneer er tussendoor vraag is naar scores, moeten ouders de mogelijkheid krijgen om hier op school inzicht in te krijgen.

Commercialisering en duurzame kwaliteit

Op het gebied van de trend commercialisering en duurzame kwaliteit zullen scholen steeds meer verantwoording moeten afleggen over behaalde (leer)resultaten. Ouders worden kritischer en gaan kwaliteit eisen. Om aan te sluiten op ouderbetrokkenheid is het belangrijk dat ouders de handen ineen slaan om samen voor kwaliteit te gaan.

Internationalisering en tweetaligheid

Binnen de huidige leef- en speelwereld krijgen leerlingen steeds meer te maken met Engels. Kinderen spelen computerspelletjes in het Engels en het tv programma Dora leert kleuters Engels tellen op een interactieve manier. Leerkrachten zijn vaak onvoldoende op de hoogte van deze ontwikkelingen. Om op bovengenoemde leef- en speelwereld aan te sluiten is het belangrijk dat scholen steeds meer aandacht hebben voor tweetalig onderwijs. Niet voor niets zijn er op dit moment ook verschillende onderzoeken, wat betreft de mogelijkheden om Engels al aan te bieden vanaf de kleuters. Het is een logische ontwikkeling die past bij deze tijd. Om ouderbetrokkenheid te stimuleren moeten ouders in dit proces worden meegenomen. School en ouders kunnen elkaar in dit proces adviseren en ondersteunen.

Digitalisering

Op het gebied van digitalisering zal er ook veel gaan veranderen. De huidige lesboeken zullen bijvoorbeeld worden vervangen door een I-Pad of e-reader. Dit is ook een ontwikkeling die een hele andere manier van denken vereist.

Hierbij is het belangrijk dat ouders ervaren dat een I-pad geen computerspelletje is. Ook ervaren ouders dat kinderen op een hele andere manier zullen leren. Het is belangrijk dat ouders hier voldoende over worden geïnformeerd. Ook is het belangrijk om ouders deze manier van lesgeven zelf te laten ervaren. Een bijkomend voordeel is dat ouders via hun kinderen kunnen mee leren.

Toenemend wij/zij-denken

In de huidige samenleving zie je een toename van het wij/zij-denken. Dat werkt door in het gedrag van ouders. Om dit tegen te gaan is het belangrijk om als school er alles aan te doen om samen te werken met ouders. Wanneer er sprake is van een positieve samenwerking ontstaat er een gezamenlijk verantwoordelijkheid en wordt het 'wij/samen' in plaats van 'wij/zij'.

Positieve branchevervaging

Deze trend heeft betrekking op het samenwerken met organisaties van verschillende branches. Dit heeft dan vaak een maatschappelijke functie. Wanneer bijvoorbeeld onderwijs en sport samenwerken is dit van invloed op de taalontwikkeling en gezondheidsbevordering van leerlingen. Binnen de brede school zie je hier ook al het één en ander van terug. Doordat ouders ook op tal van plaatsen werken in de maatschappij, kunnen zij op het gebied van branchevervaging scholen stimuleren tot nieuwe vormen van onderwijs. Ook de economische crisis heeft tot gevolg dat er efficiënter gewerkt moet worden en dat er op een efficiënte manier kennis wordt overgedragen.

Een leven lang leren

Dit is het motto van deze tijd. Vanuit het onderwijs ligt er de taak om minder te denken vanuit wettelijke kaders, maar meer moet anticiperen op de kenniseconomie van nu en in de toekomst. De school heeft ouders nodig om de signalen en de behoeften vanuit de maatschappij op te pakken.

Deeltijdbanen

De groei van deeltijdbanen neemt toe en zal in de toekomst alleen nog maar meer gaan toenemen. Ook in het onderwijs zullen steeds meer deeltijdbanen ontstaan en leerkrachten zullen zich met meer dan alleen het onderwijs bezighouden. Vanuit de school vereist dit een goede en zorgvuldige afstemming met ouders, zodat zij weten wanneer en op welke manier zij een leerkracht kunnen bereiken (De Vries, 2010).

Alle bovengenoemde trends laten nog eens zien waarom ouderbetrokkenheid zo belangrijk is. De school moet zorgen dat ouders dicht bij het onderwijs van hun kind blijven staan. Dit is belangrijk, omdat ouders het steeds drukker krijgen. Ook blijkt dat de school veel kan leren van ouders, maar dat ouders ook kunnen leren van de school. Zorgen voor kennisoverdracht over en weer is belangrijk. Zorg voor een duidelijke communicatie en werk samen. Dit zijn erg belangrijke aspecten die betrekking hebben op alle maatschappelijke ontwikkelingen in combinatie met ouderbetrokkenheid.

2.7 De voordelen, nadelen en knelpunten van ouderbetrokkenheid

Zoals al eerder is genoemd, heeft ouderbetrokkenheid vooral als groot voordeel dat er door middel van gezamenlijke verantwoordelijkheid wordt gewerkt aan de leerontwikkeling van het kind. Ook is ouderbetrokkenheid een hot item wat aansluit op de huidige maatschappij, waarbij ouders graag korte lijntjes wil hebben met de school. Er is in een vorig hoofdstuk ook benoemd wie er allemaal belang hebben bij ouderbetrokkenheid. Daaruit kun je afleiden dat ouderbetrokkenheid voor veel partijen van belang is. Om een duidelijk overzicht te creëren van wat nu eigenlijk de voordelen zijn van ouderbetrokkenheid, vindt u hieronder zo een duidelijk overzicht. Daarnaast kent het ontwikkelen van ouderbetrokkenheid natuurlijk ook nadelen en zijn er knelpunten te noemen die het realiseren van ouderbetrokkenheid lastig maken, hier zult u ook een duidelijk overzicht van krijgen.

Voordelen ouderbetrokkenheid:

- Door het inzetten van ouderbetrokkenheid creëert men een optimaal verloop van de schoolloopbaan;
- Door de kortere lijnen kan er eerder worden geparticipeerd op problemen;
- Met behulp van ideeën van ouders is er sprake van kwaliteitsverbetering en borging. Dit heeft betrekking op het aanscherpen van didactische en organisatorische uitgangspunten;

- Doordat ouders meer betrokken zijn is er een betere afstemming met betrekking tot de opvoedingsaanpak;
- Er ontstaat een open schoolklimaat, waarbij er ruimte is voor kritiek en waarbij ouders en leerkrachten hun denkbeelden en deskundigheid met elkaar kunnen uitwisselen;
- Er wordt gebruik gemaakt van de expertise van ouders. Zij zijn immers de ervaringsdeskundige als het gaat om de opvoeding van hun kinderen;
- Er is sprake van inburgering, waarin de bijdrage van elk individu belangrijk is.
- Betrokken ouders kunnen een belangrijke bijdrage leveren gericht op hand- en spandiensten op school;
- Door middel van medezeggenschap vindt er een vergroting plaats op het gebied van democratisch gehalte. De OR/MR speelt hierin een belangrijke rol. Dit is een belangrijke bron van informatie, waarbij de school kan peilen wat er onder de ouders leeft (ouderbetrokkenheid.nl, 2008)¹.

De laatste twee aspecten hebben meer betrekking op ouderparticipatie, maar zijn daarnaast ook wel weer van belang voor ouderbetrokkenheid. Deze zaken werken op elkaar door.

Nadelen ouderbetrokkenheid

- Er bestaat een risico, dat ouders te veel eisen gaan stellen en hun mening ergens over willen laten doorvoeren. Een valkuil kan zijn dat de school te veel af gaat op de wensen van ouders en minder rekening houdt wat goed is voor het kind op onderwijskundig en sociaal-emotioneel gebied. Belangrijk is hierbij dat er wordt gezorgd voor een open en duidelijke communicatie naar ouders toe. Op die manier weten ouders en leerkrachten wat ze van elkaar kunnen verwachten. Het is belangrijk om als school wel bepaalde grenzen aan te geven op het gebied van ouderbetrokkenheid;
- Het kan lastig zijn om alle ouders te benaderen. Bij sommige ouders kan de school het idee hebben, dat er in geringe mate of helemaal geen sprake is van ouderbetrokkenheid. Ook hier is communicatie weer een belangrijk sleutelwoord;
- Het kan lastig zijn om als school te blijven investeren in ouderbetrokkenheid. Het is wel belangrijk om dit te blijven doen en op die manier tegemoet te komen aan de wensen van ouders en de maatschappij.
- Er kan onenigheid ontstaan over de rechten en plichten van ouders. Dit kan bijvoorbeeld naar voren komen, wanneer de school ouders het advies geeft hun kind te laten doubleren. Het is belangrijk om als school duidelijk op papier te hebben wie hier uiteindelijk de eindbeslissing in neemt. Ook hier geldt weer dat goede communicatie belangrijk is.

Knelpunten ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid kent natuurlijk niet alleen maar positieve aspecten. Zo zijn er naast ouders die positief meedenken, meepraten en ondersteunen, ook ouders die komen met kritiek, ouders die vaak aan de bel hangen en ouders die worden ervaren als lastig. Een valkuil voor de school is dan het contact met deze ouders te vermijden, of zo snel mogelijk af te handelen. De school kan kritiek van ouders ervaren als onterecht en dit wordt dan gezien als een aanval op de school en op het werk in de school. Als school is het belangrijk om te weten, dat ook de zogenaamde lastige ouders, betrokken ouders zijn. Voor de school kan het een uitdaging zijn om ook deze ouders betrokken te houden bij de school.

Hieronder staat een overzicht van de knelpunten met betrekking op een actief beleid rond ouderbetrokkenheid. Het overzicht geeft de overwegingen aan om niet actief bezig te zijn op het gebied van ouderbetrokkenheid. De knelpunten zijn onderverdeeld in knelpunten vanuit de school en knelpunten vanuit de ouders (LOBO, 2006).

Overwegingen vanuit de school

- Scholen hebben het druk. Dit op het gebied van de ontwikkeling van het onderwijs en op het gebied van organisatorische zaken en het beleid van de school. Scholen vinden het belangrijk om vooral veel aandacht te besteden aan zaken die met de concrete uitvoering van het onderwijs te maken hebben. Sommige scholen zien het beleid van ouderbetrokkenheid als nog meer werk, waarvoor ze eigenlijk geen tijd hebben. Belangrijk is dat scholen inzien, wanneer ze hier in hebben geïnvesteerd, ze dit juist meer gaat opleveren;

---

¹ www.ouderbetrokkenheid.nl

- Bij sommige scholen leeft de angst dat met het vergroten van ouderbetrokkenheid ouders zich teveel gaan bemoeien met zaken waar ouders geen verstand van (kunnen) hebben. Dit item is vooral gericht op regelgeving vanuit de overheid waar directie en leerkrachten veel van afweten, maar waar ouders veel minder van weten;
- Sommige scholen zijn van mening dat de school er is om goed onderwijs te geven volgens het onderwijsconcept waar de school voor gekozen heeft. zij zijn van mening dat hoe meer ouders er op school rondlopen, hoe meer onrust er wordt veroorzaakt. Dit is weer in negatieve zin van invloed op het lesgeven. Dit item heeft overigens vooral betrekking op ouderparticipatie, waarbij ouders op school zijn voor computer en/of leeshulp;
- Sommige scholen hebben al verschillende pogingen gedaan om ouderbetrokkenheid te vergroten. Dit heeft weinig opgeleverd en zij zien er dus niet het nut van in om het nog eens te proberen;
- Sommige scholen zijn van mening dat ze steeds te maken hebben met een andere ouderpopulatie. Daarnaast hebben al die ouders hun eigen opvattingen over wat kwalitatief goed onderwijs is. Om er voor te zorgen dat het beleid van de school gehandhaafd blijft, houden ze liever zelf de touwtjes in handen (LOBO, 2006, pp. 9-11).

Overwegingen vanuit de ouders (LOBO, 2006, p. 11)

- Sommige ouders zijn van mening dat het ten koste gaat van hun kind als ze steeds op school aankloppen. Ze willen geen zeurouders zijn;
- Sommige ouders zijn van mening dat de leerkrachten weten wat ze doen, zij hebben er immers voor geleerd;
- Sommige ouders hebben het idee dat ze niet beschikken over voldoende kennis om mee te praten over wat er allemaal binnen de school speelt;
- Sommige ouders willen soms wel meehelpen bij activiteiten, maar geven aan dat een structurele ondersteuning lastig is, in verband met het werk van ouders;
- Sommige ouders hebben de ervaring dat er niet altijd erkenning is voor hun betrokkenheid bij de school. Die ouders krijgen het gevoel dat hun mening eigenlijk niet belangrijk is en/of niet serieus wordt genomen. Dit kan leiden tot vermindering van ouderbetrokkenheid.

Ik ben van mening dat veel van deze knelpunten van beide kanten zeker ondervangen kunnen worden. Ik denk dat het al begint bij een goede en open communicatie, waarbij beide partijen zich gewaardeerd en deskundig voelen. Ik ben van mening dat school en ouders elkaar nodig hebben om het kind zo positief mogelijk te laten functioneren.

2.8 Samenvatting

In dit hoofdstuk heb ik beschreven wat ouderbetrokkenheid precies inhoudt. Daarnaast heb ik ook kort toegelicht wat ouderparticipatie is en daarbij duidelijk het verschil genoemd tussen die twee factoren die allebei betrekking hebben op ouders, maar op een heel andere manier.

Vervolgens heb ik het gehad over de vormen van ouderbetrokkenheid, waarbij ik de indeling van Epstein en de indeling van De Vries heb uitgewerkt. Hierin kwam duidelijk naar voren dat er in de indeling van Epstein nog geen onderscheid wordt gemaakt tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie. De indeling van De Vries kenmerkt juist de verschillende niveaus waarin ouderbetrokkenheid vorm kan krijgen.

Daarna heb ik gekeken voor wie ouderbetrokkenheid eigenlijk van belang is. Allereerst is het natuurlijk van belang voor het kind. Het is belangrijk dat het kind een zo positief mogelijk ononderbroken leerproces kan doorlopen. Het is belangrijk dat het kind naast ondersteuning op school ook ondersteuning krijgt vanuit thuis. Ook heeft de overheid belang bij ouderbetrokkenheid.

Als vervolg hierop heb ik gekeken waar de school belang bij heeft vanuit de thuissituatie en waar de situatie belang bij heeft vanuit school. Ik heb hierbij een stukje uitgewerkt over laaggeletterdheid bij ouders en op welke manier de school deze mensen toch bij het onderwijs van hun kind kunnen betrekken. Ook heb ik een stappenplan uitgewerkt waardoor ouders weten wat ze van school kunnen verwachten op het gebied van ouderbetrokkenheid. Hierin staat beschreven hoe ouderbetrokkenheid vorm krijgt binnen de school.

Ook de maatschappij heeft een sterke invloed wat betreft ouderbetrokkenheid. Er zijn tal van maatschappelijke trends die betrekking hebben op ouderbetrokkenheid. Ik heb deze trends beschreven en daarbij de link gelegd, naar hoe scholen dit zouden kunnen invullen. Tot slot heb ik de voordelen, nadelen en knelpunten met betrekking tot ouderbetrokkenheid op een rij gezet. Hierdoor is er een duidelijk overzicht ontstaan van hoe er gedacht wordt over ouderbetrokkenheid. Daarnaast is het belangrijk om op het gebied van de nadelen en knelpunten er voor te zorgen om dit om te buigen naar positieve aspecten. Ik denk dat veel nadelen en knelpunten te verminderen zijn door te zorgen voor een goede en open communicatie tussen ouders en school.

Hoofdstuk 3

Ontwikkelingsgebieden in beeld

3.0 Inleiding

In dit hoofdstuk wil ik de belangrijkste ontwikkelingsgebieden naar voren laten komen, die betrekking hebben op het onderwijs van kinderen in groep 3 en 4. Daarnaast wil ik onderzoeken op welke manier ouderbetrokkenheid een positief effect heeft op die ontwikkelingsgebieden. Zoals al eerder gezegd ben ik van mening dat betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling van het kind van belang is voor de ontwikkeling van het kind. Ik denk dat cognitieve ontwikkelingsgebieden, zoals taal/lezen en rekenen en sociaal-emotionele ontwikkeling, een positieve uitwerking hebben wanneer onder andere ouders hun betrokkenheid tonen aan hun kind. Ik begin zo met een beschrijving van de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van groep 3/4. Binnen de cognitieve ontwikkeling wil ik mij richten op de taal- en leesontwikkeling en de rekenontwikkeling. Naast de sociaal-emotionele ontwikkeling wil ik ook aandacht besteden aan de morele ontwikkeling en het zelfbeeld van het kind in groep 3/4. Vervolgens zal ik de effecten op de ontwikkeling beschrijven met betrekking tot ouderbetrokkenheid.

3.1 Beschrijving van de cognitieve ontwikkeling van kinderen uit groep 3/4.

Dit hoofdstuk gaat over de cognitieve ontwikkeling van kinderen in groep 3/4. Met cognitieve ontwikkeling wordt de ontwikkeling van het denken en leren bedoeld. Ik wil mij vooral richten op de taal- en leesontwikkeling en de rekenontwikkeling.

In de groepen 3 en 4 leren kinderen vooral basiskennis- en vaardigheden waarop in hogere groepen wordt voortgebouwd. In deze periode wordt een duidelijk fundament gelegd voor hun verdere schoolloopbaan.

De kinderen leren lezen, rekenen en spellen. Ook leren ze om zelfstandig te kunnen werken. De beheersing van taal speelt hierbij een belangrijke rol.

Er zijn verschillende ontwikkelingspsychologen die zich bezig houden met de cognitieve ontwikkeling van kinderen. Piaget, Vygotsky en Gal'perin zijn belangrijke ontwikkelingspsychologen. Ik zal hieronder kort de cognitieve ontwikkeling in het algemeen beschrijven, hierbij wil ik ook de verschillende ontwikkelingspsychologen naar voren laten komen. Daarna wil ik mij richten op de ontwikkeling van het leren op school. Waarbij ik de taal/leesontwikkeling en de rekenontwikkeling naar voren wil laten komen.

Concreet-operationele periode van Piaget

Piaget is één van de eerste ontwikkelingspsychologen die het denken bij kinderen heeft bestudeerd. De concreet-operationele periode begint volgens Piaget rond het zevende levensjaar en past bij de ontwikkeling die kinderen in de leeftijd van zes tot negen jaar doormaken. Kinderen beschikken op deze leeftijd over een aantal belangrijke vaardigheden, zoals het gebruik van taal en logisch redeneren. Ook denken kinderen op deze leeftijd minder egocentrisch.

Verder beschikken ze over de principes van conservatie van getal, gewicht en volume en kunnen kinderen nu op meerdere dimensies tegelijk classificeren.

In deze ontwikkelingsfase leren kinderen ook in zichzelf gedachtehandelingen uitvoeren. Hierbij is het principe van reversibiliteit van belang. Dit houdt in dat een handeling in gedachten omkeerbaar is.

Tot slot is het heel belangrijk dat het onderwijs concreet wordt aangeboden. Het denken is nog sterk gericht op het hier en nu, en kan het best worden ondersteund met concrete materialen.

Zone van de naaste ontwikkeling (Vygotsky) en fasen in het leerproces (Gal'perin)

Volgens Vygotsky vindt cognitieve ontwikkeling plaats in interactie met volwassenen. Volgens hem zouden kinderen profiteren van de kennis van volwassenen. Een belangrijk en bekend ontwikkelingsniveau is de "zone van de naaste ontwikkeling." Vygotsky is van mening dat wanneer een kind in een situatie wordt gebracht die dicht bij zijn huidige niveau ligt, maar wat nog niet helemaal wordt beheerst, het kind belangstelling heeft om een stapje verder te gaan. Op die manier ontwikkelt het kind zich op zijn eigen manier met behulp van een meerwetende partner.

Hierdoor is er sprake van een tweeledig resultaat. Het kind heeft iets geleerd wat het nog niet kon en voelt zich daarbij competent.

Gal'perin was een belangrijke tijdgenoot van Vygotsky uit dezelfde stroming. De visie van Vygotsky werd door deze ontwikkelingspsycholoog omgezet in een onderwijsmethodologie. Volgens Gal'perin heeft een leerproces de volgende achtereenvolgende fasen: (Hooijmaaijers, 2012, p. 72)

- De oriëntatiefase; kennismaking met het onderwerp door middel van spel of informatie van de leerkracht.
- De materiële fase; er worden opdrachten gemaakt met behulp van concreet materiaal, maar wel gerelateerd aan de opdracht.
- De verbale fase; stap in het leerproces waarbij de handeling wordt verwoord en waarbij de leerkracht het denkproces van het kind volgt en mogelijk stuurt.
- De mentale fase; de handelingen zijn geautomatiseerd en kunnen snel worden uitgevoerd.

Intelligentie

Het begrip intelligentie wordt over het algemeen gebruikt om de verschillen in cognitieve vermogens tussen kinderen vast te stellen.

Omdat het begrip intelligentie door verschillende psychologen op verschillende manieren wordt beschreven, is er door de psycholoog R. Kohnstamm een driedeling gemaakt. (Kohnstamm, 2011, p. 71)

1. Alle denkvormers zijn intelligent, maar anders van aard;
2. Intelligentie is niet alleen puur denken, maar staat onder grote invloed van gevoel en emotie;
3. Intelligentie is niet alleen op verstandelijk gebied actief, maar ook op andere gebieden. Er is sprake van meervoudige intelligentie. Gardner onderscheidt acht intelligenties en deze opvatting wordt op dit moment veel vertaald in het onderwijsaanbod.

Wanneer intelligentie in de school wordt onderzocht, wordt er meestal een intelligentietest gebruikt die door een orthopedagoog of psycholoog wordt afgenomen. Bij deze intelligentietests gaat het erom om kwantitatieve verschillen te bepalen. De prestatie van het kind wordt afgezet tegen de prestatie van leeftijdsgenoten.

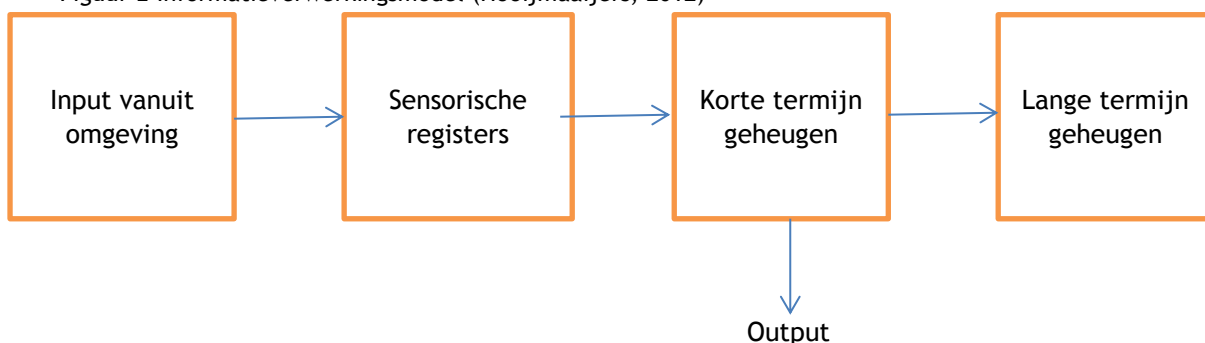
Geheugen

Geheugen is het vermogen om informatie op te slaan en die later weer op te kunnen roepen.

Kinderen op basis van ervaringen die ze opslaan in hun geheugen. Het begrip voorkennis activeren wat vaak wordt gebruikt aan het begin van een les, sluit naadloos aan op het begrip geheugen. Bij het activeren van voorkennis wordt er gekeken wat kinderen onthouden hebben van een vorige les of wat ze al weten van een nieuw onderwerp.

Hieronder zie je in figuur 3 het informatieverwerkingsmodel. De informatie komt binnen via de zintuigen. Vervolgens wordt dit vastgehouden door sensorische registers en gaat het van daaruit naar het kortetermijngeheugen. Dit wordt ook wel het werkgeheugen genoemd. Een deel van de informatie wordt vervolgens opgenomen in het langetermijngeheugen. Hierbij speelt aandacht een grote rol. Informatie uit het langetermijngeheugen kan weer worden opgehaald door het werkgeheugen. Er zijn verschillende geheugenstrategieën nodig om de kans te vergroten dat informatie ook blijvend in het langetermijngeheugen wordt opgenomen.

Figuur 2 Informatieverwerkingsmodel (Hooijmaaijers, 2012)²

² Grafische vormgeving van het Informatieverwerkingsmodel van de auteur van deze scriptie.

Iets wat ook een belangrijk onderdeel is van het geheugen is automatiseren. Automatiseren wil zeggen dat je geen tijd meer hoeft te besteden aan nadenken, maar dat je het antwoord direct weet. Voorbeelden van automatiseren in de groepen 3 en 4 zijn:

- Letters direct herkennen;
- Letterclusters direct zien (sch, ng, schr, etc.);
- Directe woordherkenning (de, het, een);
- Direct weten welke woorden je met 'ei' en welke woorden je met 'ij' schrijft;
- Direct antwoorden op sommen onder de 10 en de 20;
- De tafels van 1 t/m 10 snel kunnen opzeggen en daarnaast ook doorelkaar beheersen;
- De getallenrij heen en terug kunnen tellen of dit met sprongen kunnen.

Bij het automatiseringsproces is veel herhaling erg belangrijk. Herhaling moet bestaan uit een aanbod van gevarieerde manieren op verschillende korte momenten. Dit heeft te maken met het aandachtsaspect van kinderen. Hierover ga ik nu verder.

Aandacht

Hierboven hebt u al kunnen lezen dat aandacht een grote rol speelt bij het onthouden van informatie. Kinderen kunnen vooral hun aandacht bij iets houden wanneer ze er echt bij betrokken zijn en hun intrinsieke interesse hier ligt. Wanneer dit zo is, sluit de activiteit aan op de leef- en belevingswereld van de kinderen en is de activiteit betekenisvol. Ook zijn kinderen in deze fase gevoelig voor interesse die van buitenaf wordt opgewekt. Ook is er sprake van selectieve aandacht. Verder is het belangrijk om goed voor ogen te houden hoe groot de spanningsboog van kinderen is met betrekking tot het luisteren naar bijvoorbeeld een instructie. In deze fase zijn kinderen ook redelijk taakgericht en kunnen ze aangeven wanneer ze worden afgeleid, hoe dat komt en kunnen ze vervolgens weer zelfstandig aan het werk gaan. Deze laatstgenoemde maakt deel uit van het vermogen voor metacognitie waar ik hieronder iets over wil beschrijven.

Metacognitie

Metacognitie heeft betrekking op het vermogen om effectief cognitieve strategieën te selecteren en toe te passen. Kinderen weten van zichzelf hoe ze denken en leren en wat daarin hun sterke en zwakke punten zijn. Als leerkracht is het belangrijk om de kennis van kinderen van het eigen leren serieus te nemen. De betrokkenheid van kinderen neemt dan namelijk sterk toe.

Hierboven heb ik de verschillende aspecten beschreven die te maken hebben met de cognitieve ontwikkeling. Ik heb wat ideeën van ontwikkelingspsychologen beschreven en ik heb beschreven welke vaardigheden kinderen ontwikkelen op algemeen cognitief gebied. Ik ga nu verder over het leren op school. Hierbij zal ik eerst een algemene beschrijving geven en vervolgens zullen de taal- en leesontwikkeling en de rekenontwikkeling kort beschreven worden.

Leren op school

Wanneer een kind naar groep 3 gaat, moet het aan een aantal algemene leervoorwaarden voldoen. Die leervoorwaarden bestaan uit de volgende drie gebieden:

De ontwikkeling van cognitieve functies:

- Hierbij is beheersing van taal erg belangrijk. Daarnaast moet het kind de cognitieve functies beheersen zoals die hierboven eerder beschreven zijn. (logisch kunnen redeneren, geheugen, aandacht, etc.)

De emotionele ontwikkeling:

- Het kind moet genoeg eigenwaarde, vertrouwen en zelfstandigheid bezitten om in de groep te kunnen functioneren. Het kind moet bijvoorbeeld om kunnen gaan met uitgestelde aandacht en gemotiveerd zijn om te leren.

De sociale ontwikkeling:

Het kind moet de hele dag zonder zijn ouders kunnen. Het kind moet zichzelf kunnen redden en in enige mate een vorm van zelfstandigheid kennen. Daarnaast moet het kind de autoriteit van de leerkracht kunnen accepteren.

Ik ga nu verder over belangrijke zaken met betrekking tot de taal- en leesontwikkeling en de rekenontwikkeling. In het volgende hoofdstuk komt de sociaal-emotionele ontwikkeling ruimschoots terug in combinatie met de morele ontwikkeling en het zelfbeeld van het kind in groep 3/4.

Taal-/leesontwikkeling groep 3

Nadat er in groep 1 en 2 aandacht is geweest voor voorbereidend lezen ofwel beginnende geletterdheid, wordt er in groep 3 gestart met het aanvankelijk leren lezen. Hiervoor wordt op merendeel van de scholen de methode Veilig leren lezen gebruikt.

Veilig leren lezen is een methode voor aanvankelijk lees- én taalonderwijs. Dit garandeert een goede aansluiting op het onderwijs in groep 4.

De methode kenmerkt zich als betekenisvol en sluit door middel van de verschillende thema's aan op de belevingswereld van de kinderen.³

Nu heb ik hierboven wel de methode beschreven die op de meeste scholen gebruikt wordt voor het aanvankelijk leren lezen, maar wat is dat nu eigenlijk aanvankelijk leren lezen? Hieronder zal ik dat beschrijven.

In groep 3 beginnen kinderen met aanvankelijk lezen. Dit wordt soms ook wel beginnend lezen genoemd. Ze leren een aantal strategieën om het leesproces goed te laten verlopen. Het is erg belangrijk dat er in het proces van aanvankelijk lezen een goede instructie plaatsvindt. Verkeerd aangeleerde strategieën zijn inefficiënt. Een leesachterstand is bijna nooit meer in te halen.⁴

De kern van het leesonderwijs is de elementaire leeshandeling, hieraan zijn deelvaardigheden, zoals klanktekenkoppeling, analyse en synthese gekoppeld. De eerste fase van het leesonderwijs wordt ook wel de klankzuivere periode genoemd. De kinderen moeten klankzuivere medeklinker-klanker-medeklinker woorden (-mkm- woorden zoals boom of vis) kunnen verklanken. In de tweede periode is er ook aandacht voor de niet klankzuivere woorden. Hierbij is het belangrijk dat er aandacht is voor de directe herkenning van steeds moeilijkere woorden en de verhoging van het leestempo en het vloeiend lezen. Er is dan sprake van voortgezette leeshandeling. Tijdens het aanvankelijk lezen worden verschillende technieken gehanteerd om woorden snel te herkennen. Dit worden ook wel woordidentificatietechnieken genoemd.

Aanvankelijk lezen en aanvankelijk spellen hangen in de startfase van het leesonderwijs sterk samen en kan worden gezien als één geheel. Beide facetten zijn nodig om het leesonderwijs compleet en effectief te kunnen aanbieden. Hoewel tijdens de fase van het aanvankelijk lezen de leestechniek centraal staat, is het uiteindelijke doel van het onderwijs uiteraard het begrijpend lezen van teksten (SLO).

Taal- en leesontwikkeling groep 4

In groep 4 wordt verder gegaan op wat er in groep 3 is aangeleerd. Hier zie je dat taal, lezen en spelling wordt gezien als drie losstaande vakken. Natuurlijk staan deze vakken wel in nauw verband met elkaar. Op het gebied van lezen is er apart van elkaar aandacht voor technisch lezen en begrijpend lezen.

Op het gebied van taal zijn er vier domeinen te noemen welke belangrijk zijn binnen het taalonderwijs.

- Mondelinge taalvaardigheid: gespreksvaardigheid, luistervaardigheid en spreekvaardigheid.
- Leesvaardigheid: lezen van zakelijke teksten en lezen van fictionele, narratieve en literaire teksten.
- Schrijfvaardigheid.
- Begrippenlijst en taalverzorging.

Het doel van mondelinge taalvaardigheid is dat kinderen effectief en sociaal met elkaar communiceren. Ze leren hoe ze zich moeten opstellen in een gesprek en hoe ze zich op een goede manier uitdrukken.

Het domein lezen is een hele belangrijke, lezen is immers een basisvaardigheid binnen onze maatschappij. Overal kom je wel in aanraking met facetten die horen bij lezen. Zo gaat het niet alleen om technisch en begrijpend lezen, maar spelen woordenschat, strategisch lezen en lezen vanuit een bepaald doel een belangrijke rol. Daarnaast is het ook belangrijk dat er aandacht is voor

³ Internetbron zonder auteur www.zwijsen.nl

⁴ Internetbron zonder auteur www.bibliotheek.nl

leesplezier en leesmotivatie. Bij het lezen spelen vooral zakelijke teksten en fictie (literaire) teksten een belangrijke rol.

Het domein schrijven is een basisvaardigheid om te kunnen functioneren en communiceren in het dagelijks leven. Het schrijven komt bij het domein taal op verschillende manieren aan bod. Zo is er technisch schrijven, strategisch schrijven en het schrijven om informatie te ordenen. Daarnaast is het schrijven ook nodig bij spelling en woordenschat. Natuurlijk is schrijven ook een vorm van expressie waaraan kinderen veel plezier kunnen beleven.

Het laatste domein gaat over begrippen en taalverzorging. Spreken, lezen en schrijven zijn basisvaardigheden in het taalonderwijs. Het domein begrippen en taalverzorging heeft te maken met kennis over taal. Dit is een overkoepelende voorwaarde voor taalonderwijs.⁵

Het vak lezen is binnen de taaldomeinen al aan bod gekomen, toch wil ik het leesonderwijs hier nog apart toelichten. Hierbij ga ik mij richten op het technisch- en begrijpend lezen.

Technisch lezen heeft alles te maken met het AVI-niveau waarop kinderen lezen. Door middel van het AVI niveau kan worden gekeken of de leesontwikkeling normaal verloopt of dat er sprake is van een ontwikkelingsachterstand of ontwikkelingsvoorsprong.

Maar technisch lezen is meer, wanneer kinderen in staat zijn om vlot technisch te kunnen lezen en voldoende luisterbegrip beheersen, zijn zij in staat om begrijpend te kunnen leren lezen. Bij technisch lezen gaat het vooral om de techniek die nodig is bij hardop lezen, verklanken van woorden en zinnen, van steeds moeilijker woorden en zinnen en leessnelheid. Vormen van technisch lezen zijn koorlezen, duo-lezen, tutorlezen, voor-en-na lezen en niveaulezen.

Bij begrijpend- en studerend lezen gaat het erom dat de kinderen de betekenis en bedoeling van de woorden, zinnen en de gehele tekst achterhalen. Het is belangrijk dat het kind de context uit de tekst kan halen en dat het kind kan reageren op de tekst.

Tekstbegrip staat centraal bij begrijpend lezen. Daarnaast is begrijpend lezen onderdeel van voortgezet technisch lezen en gaat het vooraf aan studerend lezen. Voorwaarden voor begrijpend lezen zijn: voldoende leestempo, een toereikende woordenschat en een effectief gebruik van leesstrategieën.⁶ Zonder deze voorwaarden is het voor een kind moeilijk om tot begrijpend lezen te komen.

Bij het vak spelling gaat het om alle spellingsmoeilijkheden die onze taal rijk is. Er zijn verschillende methodes op de markt voor het vak spelling. Vaak is het zo dat een taalmethode gecombineerd wordt met een spellingsmethode en dat de thema's van beide vakken hetzelfde zijn en woorden uit de taal methode terugkomen in de spellingsmethode. Er worden steeds maar een paar spellingscategorieën per keer aangeboden. Op die manier blijft het overzichtelijk voor kinderen. De spellingscategorieën worden ieder jaar herhaald.

Rekenontwikkeling groep 3 en 4

Bij rekenen denken ouders al snel aan het maken van sommetjes. Naast dat dit nog steeds een belangrijk doel is van het rekenonderwijs zijn er naast het maken van sommetjes nog veel meer facetten die horen bij het vak rekenen. Hierdoor spreekt men eigenlijk ook niet over rekenen, maar over rekenen/wiskunde.

Ook bij rekenen spreekt men van domeinen waar weer verschillende rekenonderdelen onder vallen. Het rekenonderwijs kent vier domeinen, deze domeinen komen bij het kleuteronderwijs al dan niet spelonderwijs aan bod. De domeinen worden in de hogere groepen steeds verder uitgewerkt en er wordt steeds meer van de kinderen verwacht. De rekendomeinen bevatten samen de inhoud die relevant is voor het rekenonderwijs.

---

⁵ Internetbron zonder auteur www.leerlijntaal.nl

⁶ Internetbron zonder auteur www.bibliotheek.nl

Een belangrijk doel van het rekenonderwijs is dat het kind inzicht heeft in de getallen en in de sommen. Het is belangrijk dat een kind niet het trucje alleen maar na kan doen, maar dat vooral wordt begrepen waarom sommen op een bepaalde manier worden uitgerekend. Ik zal hieronder achtereenvolgens de domeinen beschrijven met daarbij wat er van kinderen wordt verwacht in groep 3 en 4.

De rekendomeinen:

1. Getallen
2. Verhoudingen
3. Meten en Meetkunde
4. Verbanden

Elk domein is bij rekenen opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- notatie, taal en betekenis, waarbij het gaat om de uitspraak, schrijfwijze en betekenis van getallen, symbolen en relaties en om het gebruik van wiskundetaal;
- met elkaar in verband brengen, waarbij het gaat om het verband tussen begrippen, notaties, getallen en dagelijks spraakgebruik;
- gebruiken, waarbij het gaat om rekenvaardigheden in te zetten bij het oplossen van problemen.

Getallen

Binnen het domein van getallen zijn de kinderen bezig met fundamentele gecijferdheid en bewerkingen. Deze twee onderdelen bevatten ook weer verschillende onderwerpen

Verhoudingen

Het domein verhoudingen gaat over breuken, procenten en verhoudingen. Met breuken en procenten zijn de kinderen nog niet direct bezig. Wel zijn ze bezig met de voorbereidingen, want in groep 4 krijgen de kinderen de tafels aangeboden die nodig zijn voor bovenstaande onderwerpen.

Meten en Meetkunde

Meten en meetkunde wordt gezien als twee losstaande onderdelen. Ik zal ze hieronder dan ook apart van elkaar beschrijven. Op het gebied van meten zullen kinderen zich vooral gaan bezighouden met lengte, gewicht, inhoud en tijd. Op het gebied van meetkunde gaat het vooral om ruimtelijk inzicht en vormen en figuren.

Verbanden

Op het gebied van verbanden wordt er nog weinig verwacht van de kinderen in groep 3 en 4. De eerste oriëntatie met dit domein vindt ook pas in groep 4 plaats en soms misschien aan het eind van groep 3. Dit domein heeft betrekking op het maken van grafieken en de kinderen leren om een staafgrafiek te maken en af te lezen en beseffen dat de nul onderaan de verticale as staat.

3.2 De Sociaal-emotionele ontwikkeling in groep 3/4

In dit hoofdstuk wil ik een beschrijving geven van de sociaal-emotionele ontwikkeling die kinderen doormaken in groep 3 en 4. De sociaal-emotionele ontwikkeling kun je verdelen in vier verschillende onderdelen. Zo zijn er de identiteitsontwikkeling en de morele ontwikkeling. Deze twee gebieden beschrijven vooral de ontwikkeling in het kind zelf. Omdat de ontwikkelingsgebieden zoals hierboven beschreven plaats vinden in een omgeving met ouders, andere volwassenen, andere kinderen en de omringende maatschappij, blijkt dus dat de omgeving een grote invloed heeft op de identiteits- en morele ontwikkeling van kinderen in groep 3 en 4. Ik wil het daarom in dit hoofdstuk ook hebben over omgevingsfactoren. Hierbij wil ik relaties met volwassenen en relaties met andere kinderen beide aan bod laten komen. Het is nog belangrijk om te noemen dat alle ontwikkelingsgebieden nauw met elkaar samenhangen (Hooijmaaijers, 2012).

Identiteitsontwikkeling

In deze paragraaf wil ik vooral de begrippen zelfbeeld en zelfbeschrijving centraal stellen. De ontwikkelingspsycholoog Erik Erikson heeft veel betekend voor wat we nu weten over de identiteitsontwikkeling. Deze ontwikkelingspsycholoog gaat er vanuit dat wanneer er sprake is van een identiteit dat er een samenhangende persoonlijkheid is ontstaan. Vanuit dit punt bekijkt iemand zichzelf en de omringende wereld en kan men zichzelf accepteren zoals hij daadwerkelijk

is. Bij kinderen in groep 3 en 4 ontstaat die mogelijkheid omdat ze veel nieuwe vaardigheden leren en zo een enorm gevoel van competentie kunnen opbouwen, of juist niet...

Zoals ik al eerder schreef wordt in de ontwikkeling van de identiteit van kinderen het zelfbeeld en de zelfbeschrijving onderscheiden.

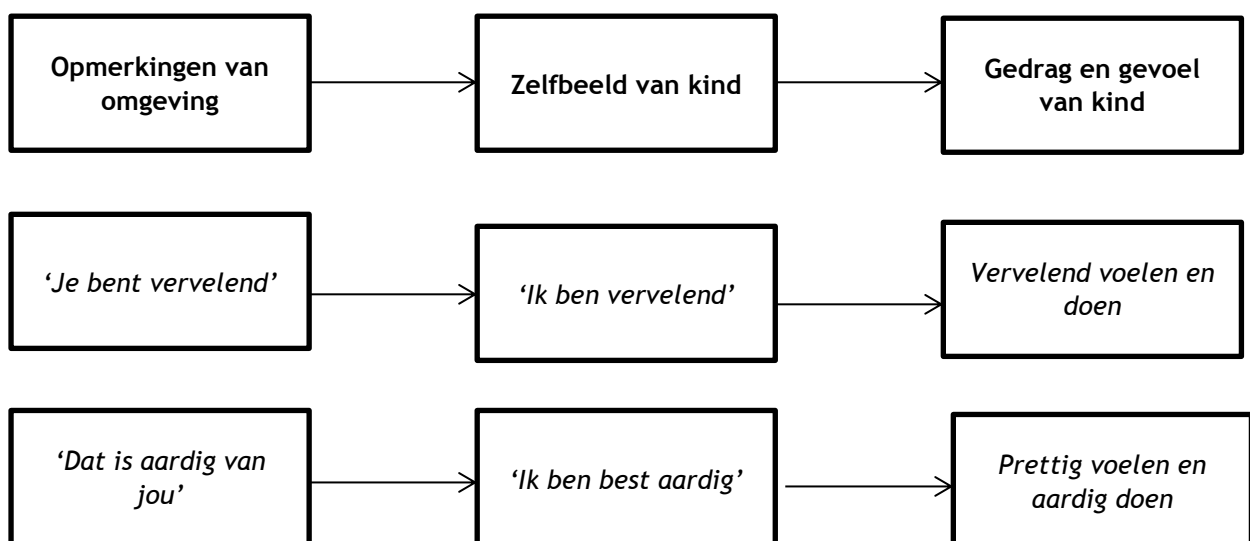
Het zelfbeeld is het beeld dat een kind van zichzelf heeft. Kinderen gaan zichzelf zien en ervaren als 'een iemand', als een 'zelf'. Het kind heeft een beeld van zijn eigenschappen, talenten en houdingen die hem naar zijn idee maken tot wie hij is. Er zijn verschillende factoren te noemen die het zelfbeeld stimuleren. Kinderen in groep 3 en 4 kunnen in toenemende mate van een afstandje naar zichzelf kijken. Je kunt zeggen dat ze zichzelf steeds beter leren kennen. Kinderen in deze leeftijd en met een goed ontwikkeld zelfbeeld kunnen duidelijke antwoorden geven op vragen zoals: wie ben ik en waar ben ik goed in, wat vind ik lastig en waar heb ik hulp bij nodig? Wanneer kinderen ouder worden zullen ze dit ook steeds gedetailleerder kunnen formuleren. Wanneer kinderen zichzelf moeten beschrijven, zal deze beschrijving niet alleen bestaan uit uiterlijke kenmerken, maar zullen ze ook psychologische aspecten kunnen noemen.

Bij een goed ontwikkeld zelfbeeld kennen kinderen hun eigen binnenwereld. Ze weten dat hun binnenwereld bestaat uit gedachten en gevoelens en dat iedereen een eigen binnenwereld heeft. Ze weten ook dat de binnenwereld niet van iedereen even zichtbaar is en zichtbaar hoeft te zijn. Daarnaast weten ze hoe ze met hun binnenwereld in de buitenwereld om moeten gaan. Er is sprake van de aanwezigheid van sociale vaardigheden.

Attribueren speelt ook een belangrijke rol bij het begrip zelfbeeld. Hiermee wordt bedoeld dat kinderen bepaalde competenties ergens aan kunnen toekennen. Simpel gezegd: wat maakt dat je iets kan (Hooijmaaijers, 2012).

Omgevingsfactoren en reacties van anderen spelen een belangrijke rol bij de ontwikkeling van het zelfbeeld. Vooral voor een kind is het belangrijk dat zij vooral positieve reacties ontvangen vanuit hun omgeving. Het kind is zich immers nog volop aan het ontwikkelen. Omdat de omgeving zo belangrijk is voor het kind, gelooft het kind meestal wat mensen in hun omgeving zeggen. Dit is vooral het geval wanneer bepaalde opmerkingen steeds herhaald worden. Hoe vaker een bepaalde opmerking herhaald wordt, des te meer gaat het kind geloven dat het waar is en wordt het beeld dat het kind van zichzelf heeft steeds sterker in een bepaalde richting beïnvloedt. In het figuur is te zien hoe kinderen reageren op positieve reacties en negatieve reacties van de omgeving. Er is te zien dat de reacties van de omgeving duidelijk doorwerken in het gedrag van het kind (Woltjer, 2010).

Figuur 3 Reacties van de omgeving (Woltjer, 2010, p. 31)

Hierboven hebt u kunnen lezen dat het zelfbeeld van iemand van grote invloed is op het functioneren van die persoon. Iemand die zichzelf de moeite waard vindt, zal zich anders voelen en gedragen dan iemand die zichzelf niet de moeite waard vindt. Voor kinderen is dit nog duidelijker het geval. Dit heeft weer te maken met die omgevingsfactoren. Eigenlijk is het zo dat het zelfbeeld van een kind en zijn welbevinden hand in hand gaan. Er zijn een aantal belangrijke aspecten die dat welbevinden beïnvloeden. Het heeft te maken met:

- het emotionele aspect - hoe staat het kind in zijn gevoelswereld;
- het sociale aspect - wat vinden anderen van hem;
- het cognitieve aspect - hoe wordt er gereageerd op zijn prestaties;
- het lichamelijke aspect - hoe voelt hij zich fysiek.

Het zelfbeeld is dus wat iemand van zichzelf vindt op lichamenlijk, emotioneel, sociaal en cognitief gebied. (Woltjer, 2010, p. 32)

Morele ontwikkeling

De morele ontwikkeling heeft vooral te maken met rechtvaardigheidsgevoel, wereldbeeld en inlevingsvermogen. Allereerst wil ik het aspect rechtvaardigheidsgevoel behandelen waarbij ik wil aansluiten bij de ontwikkelingspsycholoog Kohlberg. Daarna volgt een beschrijving van het wereldbeeld en het inlevingsvermogen.

Rechtvaardigheidsgevoel

Er werd door de Amerikaanse psycholoog Kohlberg (1927-1987) een zeer gedetailleerde fasentheorie ontworpen die op basis van nieuwe onderzoeken steeds weer werd bijgesteld. Met betrekking tot de stadia in de morele ontwikkeling liet hij zich vooral beïnvloeden door Piaget. Volgens Kohlberg verloopt de morele ontwikkeling wetmatig en in een zekere volgorde, waarbij er sprake is van een aangeboren gevoel van rechtvaardigheid. Kohlberg stelt dat de cultuur waarin het kind opgroeit sterk bepalend is voor wat goed of slecht is. Wel is het zo dat onderliggende principes universeel zijn (Hooijmaaijers, 2012).

Wanneer je de morele ontwikkeling wil bevorderen, is het volgens Kohlberg belangrijk om aan te sluiten bij het stadium waarin het kind zich bevindt en het dan stimuleren tot een volgend stadium. Dit wordt de zogenaamde N+1-benadering genoemd. Deze benadering bestaat uit een voorfase en vervolgens zes stadia. Ik zal hieronder straks de voorfase en de eerste drie stadia toelichten. Dit omdat de laatste drie stadia geen betrekking hebben tot groep 3 en 4. Stadium drie past eigenlijk ook niet bij de ontwikkeling van kinderen in groep 3 en 4, maar wil ik behandelen in verband met het principe van de N+1-benadering. Kohlberg stelt dat wanneer leraren de morele ontwikkeling van het kind willen bevorderen de volgende vier voorwaarden dienen te vervullen: (Boerman, 2001, p. 92)

1. vaststellen in welk stadium het kind zich bevindt;
2. morele zaken aan de orde stellen die bij een bepaalde ontwikkelingsfase aansluiten;
3. tijdens een bepaalde situatie welke discussie oproept, het kind in aanraking brengen met het denken dat één niveau hoger ligt dan het al aanwezige niveau, de zogenaamde N+1-benadering;
4. het kind helpen met het verwerken van mogelijk opkomende tegenstrijdigheden in het eigen denken.

Voorfase

Bij kinderen tot een jaar of vier is er nog geen ethisch besef. Ze hebben nog geen bepaalde redenen voor hun gedrag. Ze zijn voornamelijk nog op zichzelf gericht. Om een kind toch te stimuleren tot stadium één is het belangrijk om keuzes voor te leggen die van te voren door de leerkracht of opvoeder zijn bepaald. Dit heeft als voordeel dat je als leerkracht of opvoeder wel bepaalde zaken bepaald, maar de drang naar onafhankelijkheid respecteert. Daarnaast raken kinderen vertrouwd met het maken van keuzes. Belangrijke aandachtspunten om het kind in de voorfase te stimuleren naar een volgend stadium zijn de volgende:

- Geen genoeg nemen met de reden 'omdat ik dat wil', maar om een andere reden vragen;
- Spelletjes spelen met de spelregels, waarin het kind leert om met regels om te gaan (Boerman, 2001).

Stadium één (vier tot zes jaar)

Dit stadium wordt het Pre-conventionele stadium genoemd. Hierbij is wat goed of slecht is, gebaseerd op de directe gevolgen ervan. Zij zien termen als straffen en belonen als iets wat

vanzelfsprekend is, omdat een leerkracht of opvoeder dit zegt. Zij weten dat iets niet mag, maar begrijpen nog niet waarom dat niet mag. Daarnaast is het zo dat het kind in dit stadium denkt dat alleen een volwassene kan beoordelen of iets goed of fout is. Kinderen zullen dan ook wanneer ze een ander kind iets zien doen wat niet mag, naar de leerkracht gaan en dit vertellen. Dit lijkt op klikken, maar dat is het voor deze kinderen niet. De principes die in dit stadium een rol spelen zijn gehoorzaamheid en naïef egoïsme.

Belangrijke aandachtspunten om het kind te stimuleren zich te ontwikkelen van stadium één naar twee zijn de volgende:

- Gesprekken voeren met kinderen, waarbij naar hun mening wordt gevraagd en hen op die manier duidelijk maken dat hun gevoel en mening ook belangrijk zijn;
- Andere morele normen introduceren zoals het principe voor wat, hoort wat;
- Waarden bijbrengen die kinderen duidelijk maken waarom bepaalde dingen wel of niet mogen (Boerman, 2001).

Stadium twee (zes tot negen jaar)

Dit stadium wordt het Conventioneel stadium genoemd. In dit stadium zijn zij onafhankelijker en zelfstandiger. Ook is het zo dat zij vinden dat niet alleen volwassenen bepalen wat er gebeurt. Ze zijn minder bang voor straf en autoriteit en vergelijken dingen. Vooral bij het vergelijken merk je dat ze ook meer voor zichzelf opkomen en het principe voor wat, hoort wat duidelijk zichtbaar is. Verder is het zo dat kinderen in dit stadium het ouders naar de zin willen maken en plichtsbesef kennen met betrekking tot gezag en handhaving van opvoeders en leerkrachten. De zorg voor anderen ontbreekt nog in dit stadium. Om kinderen te stimuleren zich te ontwikkelen tot stadium drie kun je bijvoorbeeld inspelen op hun gevoel van genegenheid voor anderen, ze leren verplaatsen in de gevoelens van anderen en ze leren dat ze ook iets voor andere kunnen doen zonder er iets voor terug te krijgen.

Daarnaast is het belangrijk om in te spelen op het gevoel ergens bij te willen horen en het uitspreken van verwachtingen naar het kind in plaats van werken met straffen en belonen (Boerman, 2001).

Stadium drie (laatste jaren basisschool en eerste jaren voortgezet onderwijs)

Stadium drie wordt het Post-conventionele stadium genoemd. Dit is een stadium wat veel langer duurt dan de andere stadia. In dit stadium komt vooral naar voren dat de eigen verantwoordelijkheid voor het naleven van waarden een belangrijke plaats inneemt. Hierbij telt de mening van opvoeder of leerkracht veel minder mee. Verder is het zo dat groepsnormen een belangrijke plaats innemen. Erbij willen horen en de angst om buitengesloten te worden zijn de belangrijkste drijfveren om iets wel of niet te doen. Het inlevingsvermogen in andere is in dit stadium zeker wel aanwezig. Daarnaast kunnen ze duidelijk beredeneren waarom iets goed of fout is en neemt het loskomen van de ouders in dit stadium een belangrijke plaats in (Boerman, 2001).

De bovengenoemde stadia doorlopen kinderen in verschillend tempo. Sommige kinderen zullen het hoogste niveau nooit bereiken. Dit kan dan komen omdat de cognitieve ontwikkeling dan nog niet voldoende ontwikkeld is. Wel is het zo dat wanneer de cognitieve ontwikkeling wel goed is ontwikkeld dat er automatisch sprake is van een hoog niveau van ethisch gedrag. Ethisch kunnen denken wil nog niet zeggen dat je dat ook doet (Hooijmaaijers, 2012)!

Wel moet er een kleine kanttekening gemaakt worden naar de theorie van Kohlberg. Uit verschillende onderzoek blijkt dat de mooie opeenvolging van de stadia niet terug gevonden wordt. Zowel kinderen als volwassenen blijken, afhankelijk van de situatie, redeneringen te gebruiken die bij verschillende stadia horen.

Wat erg goed is aan de theorie van Kohlberg is dat hij verschillende vormen van moreel redeneren aan het licht heeft gebracht en daar een zekere hiërarchie in heeft aangebracht. Er zijn twee basisbegrippen kenmerkend: intentie en conventie. Dit houdt in dat bij het moreel beoordelen van gedrag, kinderen enerzijds letten op de bedoelingen (intentie) en anderzijds op hoe het hoort (conventie). Daarnaast is het positief dat je in de theorie van Kohlberg terugziet dat de morele ontwikkeling gestimuleerd kan worden door het kind in aanraking te brengen met morele kwesties die net boven zijn huidige denkontwikkeling liggen (Hooijmaaijers, 2012). Dit heeft betrekking op de theorie van de zone van naaste ontwikkeling welke ontwikkeld is door de psycholoog Vygotsky.

Wereldbeeld

Het wereldbeeld maakt bij kinderen in groep 3 en 4 een belangrijke ontwikkeling. Bij kinderen van zes en zeven jaar is het wereldbeeld van kinderen vrij geordend. Deze kinderen zijn nieuwsgierig

naar wat er in de wereld gebeurt, maar nog niet snel van slag. Dit verandert rond het achtste en negende levensjaar. De wereld wordt groter en dit is van invloed op het duidelijke, afgebakende veilige wereldbeeld. Kinderen horen en zien meer van wat er in de wereld gebeurt. Kinderen komen bijvoorbeeld met allerlei filosofische levensvragen. Hier hebben ouders en of leerkrachten vaak geen antwoord op. Dit is ook niet het belangrijkste. Het gaat de kinderen meer om het stellen van de vraag en het overdenken ervan dan dat er een passend antwoord moet komen.

Wat kinderen zien op televisie is van grote invloed op het wereldbeeld. Wel zijn de meningen verschillend over hoe groot die invloed precies is als het gaat om geweld op televisie. Kinderen in deze leeftijd kunnen wel heel duidelijk de verschillende typen geweld onderscheiden zo weten ze het verschil tussen reëel geweld en fictief geweld.

Het geweld in werkelijke situaties (reëel geweld) kan vooral veel indruk op deze kinderen maken. Dit is immers echt en kinderen in deze leeftijd voelen zich betrokken.

Inlevingsvermogen

Wanneer de ontwikkeling van het zelfbeeld en de ontwikkeling van het rechtvaardigheidsgevoel normaal verloopt is te zien dat kinderen zich in deze leeftijd steeds beter kunnen inleven in de ander. Het egocentrisme, dat kleuters zo kenmerkt, wordt rond het zesde en zevende levensjaar wat opgerekt. Kinderen kunnen zich voorstellen dat iets niet leuk is, omdat ze dat zelf niet leuk zouden vinden. Wel is het zo dat dit vanuit een autoriteit buiten henzelf verteld dient te worden. Het is in bepaalde situaties belangrijk om als opvoeder of ouder het inlevingsvermogen van kinderen op te rekken en samen met kinderen naar een oplossing te zoeken. Als kinderen iets ouder zijn voelen ze dit sneller zelf aan. Toch blijft inlevingsvermogen iets wat zich bij sommige kinderen beter en sneller ontwikkelt dan bij anderen. Als opvoeder en leerkracht is het belangrijk hier voldoende aandacht aan te besteden om die ontwikkeling zo goed mogelijk te laten slagen. Om op scholen tegemoet te komen aan de ontwikkeling van het inlevingsvermogen is het goed om naast een methode gericht op de sociaal-emotionele ontwikkeling aandacht te hebben voor pestprotocollen, De Vreedzame school en Kanjertraining

Relaties met volwassenen

Identiteitsontwikkeling en morele ontwikkeling worden voor een heel groot deel beïnvloed door de omgeving waarin kinderen leven. Het gezin is bijvoorbeeld een zeer invloedrijke omgeving. Het kind neemt de normen en waarden die het in het gezin krijgt aangeleerd mee naar school. Soms is het zo dat ouders een school kiezen die aansluit bij hun normen en waarden, maar vaak kiezen ouders een school omdat deze gemakkelijk te bereiken is. Het is als leerkracht belangrijk om je bewust te zijn van het feit dat er kinderen in de klas zitten met verschillende normen en waarden die vanuit huis zijn meegegeven.

In dit hoofdstuk wil ik aandacht besteden aan de verschillende opvoedingsstijlen en wil ik aandacht besteden aan de invloed van huwelijksconflicten en echtscheiding.

Opvoedingsstijlen

Het is om twee redenen belangrijk om aandacht te besteden aan opvoedingsstijlen in het gezin in relatie tot sociaal-emotionele ontwikkeling. De eerste reden is dat onderzoeken hebben uitgewezen dat er een opvoedingsstijl is waarbij de identiteitsontwikkeling en de morele ontwikkeling een goede kans van slagen heeft. De tweede reden is dat je als leerkracht inzicht behoort te hebben in de verschillende opvoedingsstijlen die kinderen de school mee in nemen.

De kwaliteit van de relatie tussen ouders of verzorgers en het kind is van belang voor de ontwikkeling op allerlei gebieden. Naast dat het kind in deze leeftijd ook relaties aan gaat buiten het gezin, speelt het gezin nog steeds de hoofdrol. Ouders verschillen sterk in de manieren waarop zij kinderen opvoeden. Je kunt opvoeden omschrijven als de wijze waarop ouders de ontwikkeling van hun kind bevorderen door middel van aanmoediging, correctie, straf, uitleg, voordoen, enzovoort.

Hieronder is een classificatie te zien van opvoedingsstijlen. Deze classificatie is afkomstig van Maccoby en Martin. De vier verschillende stijlen die hieronder te zien zijn in tabel 2 zijn opgebouwd uit twee dimensies: de mate van responsiviteit en de mate van het stellen van eisen en uitoefenen van controle. Met responsiviteit wordt bedoeld dat ouders op adequate wijze reageren op de behoeften van hun kinderen. Daarnaast oefenen kinderen ook zelf invloed uit op het gedrag van ouders en zijn dus medebepalend voor het gezinsklimaat.

Tabel 2 *Classificatie van opvoedingspatronen* (Hooijmaaijers, 2012, p. 152)⁷

	Accepterend, responsief en Kindgericht	afwijzend, niet responsief en oudergericht
Eisend, Controlerend	a. structurerend-reciproke veel tweerichtingsverkeer In de communicatie	b. Autoritair, gericht op machtsuitoefening
Niet-eisend, weinig contro-lerend	c. Toegeeflijk	d. Verwaarlozend-negerend, onverschillig, niet betrokken

Het structurerend-reciproke patroon

Wanneer kinderen opgroeien binnen dit opvoedingspatroon, zijn dit vaak competente, zelfstandige en sociale kinderen met een gevoel van eigenwaarde en voldoende controle over hun eigen agressieve gedrag. Ouders bepalen de regels en normen en ze verwachten van het kind dat het deze naleeft. Ouders stellen zich autoritair op. Ondanks dat ouders verantwoordelijkheid eisen van het kind gaat dit niet boven alles. Er is een open communicatie tussen ouder en kind, want het kind heeft zelf ook inbreng. Ouders stellen sancties die passen bij de leeftijd bij het overtreden van de regels. Hierbij leggen ouders uit waarom de sanctie plaatsvindt en is er ruimte voor alternatieven. Het kind leert dat er regels zijn waar het zich aan moet houden, maar dat die wel ter discussie kunnen worden gesteld. Het kind heeft er dus wel invloed op, maar de ouder blijft eindverantwoordelijk.

Het autoritaire patroon

In deze opvoedingsstijl is er sprake van de autoritaire opstelling als hierboven beschreven alleen mist de open communicatie hierbij. Kinderen die opgroeien binnen deze opvoedingsstijl zijn vaak niet erg spontaan en zullen worden afgeremd in het naar voren brengen van hun eigen wensen. Ze hebben de neiging zich terug te trekken en nemen weinig initiatief. Ze zijn minder vaardig in het contact leggen met leeftijdsgenoten. Op het gebied van de morele ontwikkeling blijven zij langer afhankelijk van externe normen en gaat het vormen van eigen interne normen en waarden langzamer.

De ouders bepalen de regels en normen en handhaven deze op een strakke manier. Zo kunnen straffen bij een overtreding streng en soms zelfs lichamelijk zijn. Het kind heeft geen inbreng en moet gehoorzamen. Het kind heeft hier geen invloed op en de macht ligt bij de ouders.

Het toegeeflijke (permissieve) patroon

Kinderen die in een sterk permissief klimaat opgroeien, zijn later vaak impulsief en agressief. Ze zijn minder zelfstandig en hebben een gebrek aan sociale vaardigheden. Daarnaast vertonen zij weinig doorzettingsvermogen en zijn ze snel gefrustreerd. In deze opvoedingsstijl worden kinderen niet of nauwelijks geremd in hun gedrag, wordt er weinig gestraft en zijn er weinig grenzen en regels. Hierdoor kunnen kinderen zoveel mogelijk hun eigen gedrag bepalen en eigen beslissingen nemen. De ouders begeleiden hen niet in dit proces. Een gevolg van dit alles is dat kinderen vaak niet leren om zelfstandig taken uit te voeren die bijvoorbeeld iets moeilijker zijn dan dat ze al kunnen. Het toegeven van ouders kan twee oorzaken hebben. Enerzijds kan het voortkomen uit het feit dat de ouder vindt het kind zichzelf moet kunnen ontplooiën en moet doen wat het wil. Er is dan sprake van een warme, geïnteresseerd relatie met het kind. Anderzijds kan het zijn dat het voortkomt uit onverschilligheid en desinteresse. Ouders willen zich zo min mogelijk met hun kind hoeven bemoeien.

Het verwaarlozende patroon

Het verwaarlozende patroon kenmerkt zich door het ontbreken van interesse voor het kind en het wegvallen van essentiële ouderlijke functies zoals steun bieden, grenzen en doelen stellen en het geven van advies en raad. Er is in dit soort gezinnen weinig interactie tussen kinderen en ouders. Het verwaarlozende patroon gaat vaak samen met een autoritaire of sterk permissieve houding. In deze opvoedingsstijl is de ouder eigenlijk niet in staat om wat voor reden dan ook, op te voeden. De

⁷ Grafische vormgeving van de tabel: Classificatie van opvoedingspatronen van de auteur van deze scriptie.

basisaspecten veiligheid en gehechtheid welke nodig zijn voor de verdere ontwikkeling van het kind ontbreken. De ontwikkeling van deze kinderen vertoont vaak op allerlei gebieden achterstanden. De schoolsituatie kan voor deze kinderen een enorme steun zijn, omdat hier structuur en veiligheid wordt geboden die thuis ontbreekt.

Huwelijksconflicten en echtscheiding

Wanneer kinderen tussen de twee en acht jaar een scheiding meemaken, zitten ze in een fase waarop ze dit moeilijker kunnen begrijpen. Kinderen zoeken in die leeftijd vaak de schuld van de scheiding bij zichzelf.

Wanneer er binnen het gezin veel heftige ruzies zijn geweest voorafgaand aan de scheiding is de scheiding voor kinderen vaak een opluchting, omdat er dan weer meer rust en veiligheid ontstaat binnen het gezin.

Vaak is het zo dat er in de periode na de scheiding aanpassingsproblemen worden gesignaleerd. Dit kan zich uiten in gedragsproblemen of emotionele problemen. Dit zijn vaak problemen die zich op de lange termijn blijven voordoen. Omdat na een scheiding de situatie voor kinderen enorm is veranderd kan de acceptatie vanuit de kinderen vaak erg lang duren. Het is belangrijk om hier als ouders zorgvuldig mee om te gaan en het kind hier goed in te begeleiden (Hooijmaaijers, 2012).

Relaties met andere kinderen

De relatie met andere kinderen kan worden uitgesplitst in twee subgroepen. Zo is de aanwezigheid van broertjes en/of zusjes in het gezin van invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling en ook speelt het onderdeel vriendjes/vriendinnetjes een belangrijke rol. Aan allebei de aspecten wil ik hieronder kort aandacht besteden.

Broertjes en zusjes in het gezin

Er is veel onderzoek gedaan naar de invloed van broertjes en zusjes op de ontwikkeling van individuele kinderen. Die onderzoeken kunnen zich bijvoorbeeld richten op:

- De gezinsgrootte - Hoeveel kinderen zijn er in het gezin;
- De positie in de kinderrij - Is het kind de jongste, de middelste of de oudste;
- Leeftijdverschillen en sekseverschillen;

Het is logisch dat de relatie die broers en zussen met elkaar hebben, de langstdurende relatie in het leven is. De invloed op elkaars ontwikkeling kan bijzonder groot zijn. De betrokkenheid van ouders en hoe ouders hiermee omgaan, speelt natuurlijk ook een belangrijke rol. Wanneer kinderen leren om conflicten op te lossen is het belangrijk dat ouders hierbij helpen. Tot slot wordt door veel onderzoeken bevestigd dat het oudste kind in het gezin een speciale positie inneemt. Deze kinderen nemen al vroeg de leidersrol op zich wat het gevoel voor sociale competentie kan versterken (Hooijmaaijers, 2012).

Vriendjes en vriendinnetjes

Bij kinderen in groep 3 en 4 ontstaan echte vriendschappen op basis van loyaliteit en wederzijdse steun. Kinderen hebben vaak een aantal echte vrienden of vriendinnen, met wie ze graag spelen en werken. In de klas kun je hier inzicht in krijgen door het afnemen van een sociogram en door goed te observeren.

Het is belangrijk dat je als leerkracht zicht hebt op de status die kinderen hebben binnen de groep. Vriendschappen spelen namelijk een belangrijke rol in de sociale ontwikkeling van kinderen. De mate waarin kinderen vriendschappen hebben is van invloed op het later functioneren als puber en volwassene. Kinderen ontwikkelen op deze leeftijd hun eigenwaarde en hun competentiegevoel.

Bij de kinderen in groep 3 en 4 is de groeps sfeer en de omgang van kinderen met elkaar nog goed te beïnvloeden door de leerkracht. Kinderen zijn namelijk nog ontdekkend en verkennend bezig in het kiezen van vrienden en vriendinnen. Wel is het zo dat kinderen in deze leeftijd al beter naar zichzelf kunnen kijken en kunnen onderkennen hoe hun handelen van invloed is op de vriendschappelijke band met anderen. Groepsvormende activiteiten en het onderkennen en direct aanpakken van pestgedrag is in deze fase cruciaal.

Daarnaast is het zo dat in deze leeftijdscategorie meisjes vooral met meisjes spelen en jongens vooral met jongens. Dit blijft vaak de hele basisschoolperiode het geval. Verder hebben jongens vaak een grote vriendengroep en is er vaak sprake van activiteiten die een competitief karakter hebben. Meisjes hebben vaak een paar vriendinnen en hun vriendschappen worden gekenmerkt door verbale en emotionele intimiteit (Hooijmaaijers, 2012).

3.3 Het effect van ouderbetrokkenheid op de verschillende ontwikkelingsgebieden.

Diverse onderzoekers hebben onderzoek gedaan naar de betrokkenheid van ouders bij school en of dit een positieve invloed heeft op de schoolse ontwikkeling van kinderen. Wanneer dit het geval is, is het ook van belang om te weten op welk vlak die betrokkenheid van ouders een positieve uitwerking heeft. Er schijnt een samenhang te zien te zijn tussen betere onderwijsprestaties, lagere doublurecijfers, minder schooluitval en meer deelname aan vervolgonderwijs. Wel is het zo dat niet alle vormen van ouderbetrokkenheid een positief effect laten zien. Hierbij komt naar voren dat helpen met huiswerk niet altijd een positief effect heeft. Er is hierbij een negatief effect gesignaleerd met betrekking tot de rekenprestaties. Oorzaken hiervan kunnen zijn dat kinderen een toenemende druk voelen en dat ouders niet de juiste hulp bieden. Door verschillende onderzoekers zoals Desforges en Abouchaar, zijn er verschillende goede onderzoeken geanalyseerd naar het effect van verschillende vormen van ouderbetrokkenheid op de leerresultaten van kinderen. Er kan worden geconcludeerd dat ouderbetrokkenheid vanuit thuis de meeste effectieve vorm is. Wanneer er sprake is van een ondersteunend en stimulerend gezinsklimaat en er thuis activiteiten worden aangeboden gerelateerd op leren is er sprake van een positieve uitwerking op het gebied van ouderbetrokkenheid. In het onderzoek komt ook naar voren dat ouderbetrokkenheid een veel groter effect heeft op de leerprestaties dan dat wanneer ouders op school meehelpen en meedenken en participeren in de besluitvorming op school. Informatie over wat op school gebeurt, heeft op zichzelf geen effect op schoolsucces, maar maakt het contact tussen ouder en kind gemakkelijker. Dit laatste wordt ook wel ouderparticipatie genoemd, het heeft geen effect op de leerresultaten, maar bevordert de communicatie tussen ouders en kind over school en zorgt voor een betere afstemming (Kalthoff, 2011).

Zoals al eerder gezegd, is er tal van onderzoek gedaan om te ontdekken of ouderbetrokkenheid van belang is voor de ontwikkeling van het kind en op welk vlak dit dan van belang is. Verschillende onderzoekers hebben zich verdiept in de vraag op welke gebieden ouderbetrokkenheid van belang zou kunnen zijn en hoe dit vervolgens tot uiting komt. Nu wordt er een splitsing gemaakt tussen ouderbetrokkenheid gericht op de cognitieve ontwikkeling en ouderbetrokkenheid gericht op de sociale ontwikkeling.

Cognitieve ontwikkeling

Op het gebied van cognitieve ontwikkeling is duidelijk naar voren gekomen dat het leesonderwijs gebaat is bij ouderbetrokkenheid. De prestaties op het gebied van lezen blijken sterk afhankelijk te zijn van de betrokkenheid. Verder zijn er meer onderzoekers die sterke effecten hebben waargenomen van ouderbetrokkenheid met betrekking op de leerprestaties.

Het is nog onduidelijk welke vormen van ouderbetrokkenheid nu precies effect hebben op welke aspecten van de ontwikkeling van kinderen. Het is namelijk zo dat het effect afhankelijk kan zijn van het onderwijsgebied. Zo kan het zijn dat ouderbetrokkenheid zorgt voor betere effecten bij lezen, maar dat het minder effect heeft op het rekenonderwijs. Ook de leeftijd van het kind speelt een belangrijke rol. Er is na aanleiding van de onderzoeken nog steeds geen concreet bewijs, waardoor het belangrijk is om voorzichtig te zijn bij het trekken van conclusies.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Naast dat er door onderzoekers effecten zijn gevonden met betrekking tot de leerprestaties, is er door buitenlandse onderzoekers ontdekt dat ouderbetrokkenheid een positief effect heeft op het sociaal functioneren van het kind. Hierbij gaat het dan over zaken als het gedrag van het kind, de motivatie, sociale competenties, de relaties tussen leraar en leerling, en de relaties tussen leerlingen onderling. Verschillende onderzoeken in Nederland laten een ander beeld zien tussen de verschillende vormen van ouderbetrokkenheid en leerlingprestaties. Dit is vooral het geval op scholen waar veel allochtone leerlingen op zitten en/of leerlingen uit achterstandswijken. Ik ben van mening dat ouderbetrokkenheid in zekere zin wel van invloed kan zijn op de sociale ontwikkeling van het kind. Wanneer het kind in een stabiele gezinssituatie opgroeit, krijgt het kind waarden en normen mee waardoor het kind leert zich op bepaalde momenten op een bepaalde manier te gedragen. Het kind weet welk gedrag getolereerd wordt en welk gedrag niet. Ik denk dat die kinderen beter in staat zijn op een positievere manier te communiceren. Ik heb het onderdeel sociaal-emotionele ontwikkeling onderverdeeld in vier thema's. Per thema wil ik de belangen van ouderbetrokkenheid toelichten.

Identiteitsontwikkeling in combinatie met het zelfbeeld

Binnen dit onderdeel van de sociaal-emotionele ontwikkeling merk je vooral dat het ontwikkelen van het zelfbeeld een positief effect heeft wanneer ouderbetrokkenheid in positieve zin aanwezig is. Wanneer kinderen vanuit thuis voldoende gecompimenteerd worden en ervaren dat ze gewaardeerd worden zal dit bijdragen aan een positief zelfbeeld. Wanneer kinderen thuis weinig positieve aandacht ontvangen en wanneer ze continu negatieve feedback krijgen is dit niet bevorderlijk voor het zelfbeeld. Ik zie zeker effecten met betrekking tot ouderbetrokkenheid wanneer er gesproken wordt over het zelfbeeld van het kind. Ik ben van mening dat je als ouder hierin mede bepalende factor bent van het ontwikkelen van het zelfbeeld van het kind. Kinderen zien hun ouders toch vaak als voorbeeld en nemen voor waar aan wat er door hen gezegd wordt. Wanneer ze dan steeds negatief worden benaderd is dit zeker van invloed op het zelfbeeld.

Morele ontwikkeling

Bij de morele ontwikkeling spelen rechtvaardigheidsgevoel, wereldbeeld en inlevingsvermogen een belangrijke rol. Dit zijn allemaal aspecten die ook goed vanuit thuis gemotiveerd kunnen worden. Op die manier kunnen kinderen het op school beter toepassen en verloopt de morele ontwikkeling positief. Wanneer kinderen vanuit thuis op een negatieve manier kennis maken met het rechtvaardigheidsgevoel van ouders is dit van invloed op hoe zij dit ervaren en er mee om gaan op school. Dit geldt eigenlijk ook voor het wereldbeeld en het inlevingsvermogen. Wanneer ouders niet in staat zijn zich in te leven in een ander en dit ook niet mee geven aan hun kind loopt het kind op dat gebied een achterstand op. Het is belangrijk dat je als ouder in de gaten houdt of het egocentrisme in groep 3 en 4 in zekere mate wat wordt opgerekt.

Relatie met volwassenen

Verschillende opvoedingsstijlen spelen een belangrijke rol met betrekking tot ouderbetrokkenheid. Het is als leerkracht goed om op de hoogte te zijn van de verschillende opvoedingsstijlen die er bestaan. Hierdoor kun je bepaald gedrag van kinderen beter plaatsen en ben je meer op de hoogte van de ideeën en verwachtingen van ouders. Er zijn een aantal opvoedingsstijlen waarbij er geen plaats is voor ouderbetrokkenheid. Als leerkracht kun je dan dat kind juist dat beetje extra aandacht geven wat het zo hard nodig heeft. Het is belangrijk om juist ook met die ouders in gesprek te gaan waarbij ouderbetrokkenheid niet zo vanzelfsprekend is. Op die manier kun je aan ouders laten zien waarom dit zo belangrijk is.

Relatie met andere kinderen

Bij de relatie met andere kinderen speelt vooral het aantal kinderen in het gezin een belangrijke rol. Het is belangrijk dat alle kinderen evenveel aandacht krijgen en dat ouders bij alle kinderen investeren in ouderbetrokkenheid.

3.4 Samenvatting

Hierboven hebt u inzicht gekregen in de verschillende ontwikkelingsgebieden van kinderen op cognitief en sociaal-emotioneel gebied. Ik heb geprobeerd om zo kort en bondig mogelijk de taal- en leesontwikkeling en de rekenontwikkeling te beschrijven. Daarna heb ik een beschrijving gegeven van de sociaal-emotionele ontwikkeling waarbij ik aandacht heb besteed aan de identiteitsontwikkeling en het zelfbeeld, de morele ontwikkeling, de relatie met volwassenen en de relatie met andere kinderen. Het was voor mijn onderzoek belangrijk om eerst de ontwikkelingsgebieden uit te werken alvorens mij te verdiepen welke effecten ouderbetrokkenheid kunnen hebben op die verschillende ontwikkelingsgebieden. Toch bleek dat ik tijdens het zoeken naar informatie en het schrijven over deze onderwerpen er tegen aan ben gelopen dat het nog heel lastig is om concreet te beschrijven wat nu eigenlijk de effecten zijn van ouderbetrokkenheid met betrekking tot de leerontwikkeling en sociaal-emotionele ontwikkeling. Er zijn veel verschillende onderzoeken te vinden vooral vanuit het buitenland, maar haast geen enkel onderzoek gaat in op de specifieke ontwikkelingsgebieden en blijven dus heel oppervlakkig. Daarnaast komt er bij dat de onderzoeken allemaal nog niet bewezen zijn en dat er dus eigenlijk geen concrete aanwijzingen zijn dat ouderbetrokkenheid effect heeft op de ontwikkeling van het kind. Binnen de verschillende onderzoeken komt bijvoorbeeld niet duidelijk naar voren welke vormen van ouderbetrokkenheid nu precies effecten hebben op welke aspecten van de ontwikkeling van kinderen. Het kan bijvoorbeeld zijn dat bepaalde ondersteuning die wordt gegeven bij het maken van huiswerk effectief is voor het leesonderwijs, maar in veel mindere mate voor het rekenonderwijs. Dit komt mede omdat er bij het rekenonderwijs tal van rekenstrategieën bestaan en het als ouder belangrijk is om je kind te

ondersteunen met behulp van de juiste strategie. Ook de manier van aanpak met betrekking tot ouderbetrokkenheid speelt een belangrijke rol. Zo hebben jongere kinderen er bijvoorbeeld behoefte aan wanneer het volgen van het huiswerk via een gestructureerd systeem gebeurt. Oudere kinderen voelen zich met die aanpak te veel gecontroleerd. Zoals al eerder gezegd is er dus weinig bewijs wat betreft de effecten van ouderbetrokkenheid gericht op de leerontwikkeling (Voskens, 2008). Daarnaast is het ook zo dat er weinig informatie te vinden is over de sociaal-emotionele ontwikkeling in combinatie met ouderbetrokkenheid. Ik denk dat het heel erg belangrijk is dat ouders zich thuis ook bewust bezig houden met de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, om het kind op die manier klaar te stomen voor de maatschappij. Wanneer het kind thuis in een stabiele gezinssituatie opgroeit en duidelijke waarden en normen meekrijgt is dit een belangrijke basis voor de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Toch vermoed ik dat ouderbetrokkenheid hier wel een belangrijke rol in speelt. Ik denk dat het voor de ontwikkeling van een kind belangrijk is dat hij of zij opgroeit in een veilige en vertrouwde gezinssituatie waar het kind zich gewaardeerd en gehoord voelt. Het kind moet thuis zijn verhaal kwijt kunnen en ouders moeten betrokkenheid tonen naar het kind. Ik denk dat het kind onder andere daar de motivatie vandaan haalt om te willen presteren. Het is belangrijk om met je kind te praten over school en over hoe het kind het leven op school beleeft. Ondanks dat er geen harde bewijzen zijn, ben ik van mening dat ouderbetrokkenheid voor een deel zeker effect heeft op de ontwikkeling van het kind.

Hoofdstuk 4

Communicatie en ouderbetrokkenheid

4.0 Inleiding

In dit hoofdstuk wil ik deelvraag 3 gaan behandelen. Uitgangspunt van deze deelvraag is de communicatie met betrekking tot ouderbetrokkenheid. Communicatie speelt binnen ouderbetrokkenheid een belangrijke rol. Het is belangrijk dat er binnen de school open communicatiekanalen zijn tussen ouders en school. Het kind moet het idee hebben zelf de regisseur te zijn en het gevoel hebben dat hij of zij bij ouders en school terecht kan als er iets is (De Bruijn, 2012). Ik wil in dit hoofdstuk aandacht besteden aan het belang van een goede communicatie. Ook wil ik beschrijven wat er allemaal belangrijk is om te bespreken en op welke manieren er gecommuniceerd kan worden. Daarnaast wil ik het hebben over grenzen aangeven binnen communicatie en wil ik beschrijven wat er moet gebeuren bij miscommunicatie. Tot slot vind ik het belangrijk om een beschrijving te geven van het VIS-model, met de daarbij behorende grenzen.

4.1 Het belang van communicatie

Om ouders betrokken te houden bij de school is goede communicatie nodig (LOBO, 2006). Het is belangrijk dat de school weet op welke manier en op welke gebieden de ouders geïnformeerd moeten worden. Daarnaast is het belangrijk dat je als school op de hoogte bent van het feit op welke gebieden ouders geïnformeerd willen en moeten worden. Hierbij moet de school wel zijn grenzen aangeven. Het is belangrijk dat de school voor ogen heeft wanneer ouders kunnen meedenken en meebeslissen en wanneer dit niet het geval is en de school zelf de beslissing neemt. Het belang van een goede communicatie is ook dat ouders zich tevreden voelen, wanneer zij voldoende worden geïnformeerd. Dit heeft weer als gevolg dat goed geïnformeerde ouders zich op school serieus genomen voelen, als gelijkwaardige partners, in de ontwikkeling van het kind. Dit versterkt de betrokkenheid van ouders. Uiteindelijk zijn het geven van goede informatie en het zorgen voor voldoende communicatie, belangrijk om ouders betrokken te houden bij de schoolontwikkeling van hun kind.

Het kan zijn dat er zich situaties voordoen, waarin ouders aangeven bepaalde informatie niet te hebben ontvangen, terwijl school verklaart deze informatie wel te hebben meegegeven.

Wanneer zo'n situatie zich voordoet, is het belangrijk om als school te kijken op welke manier de informatie wordt verstrekt. De kracht van het verspreiden van informatie zit bijvoorbeeld in het (op verschillende manieren) herhalen van informatie. Zo kan informatie worden verspreid met behulp van een papieren versie, maar ook via een digitale versie.

4.2 Verschillende manieren van communicatie

Er zijn verschillende manieren waarop de school met ouders kan communiceren. Ook zijn er verschillende zaken waarover gecommuniceerd wordt. Ik ga zo eerst beschrijven welke aspecten er gecommuniceerd zouden moeten worden door scholen. Hierbij gebruik ik informatie van een bestaand onderzoek (Kans, 2009). Dit onderzoek geeft onder andere aan hoe scholen denken dat er gecommuniceerd wordt en hoe ouders ervaren dat er gecommuniceerd wordt. Dit onderzoek is afgenomen bij verschillende scholen.

Informereren over het kind

Dit heeft vooral betrekking op de leerontwikkeling van het kind. Hierbij kun je bijvoorbeeld denken aan de 10-minutengesprekken die twee à drie keer per jaar plaatsvinden. Er wordt vaker met ouders gecommuniceerd wanneer er sprake is van zorgleerlingen. De speciale zorgbehoefte van de leerlingen vraagt om extra momenten van communicatie met elkaar. Bij het informeren over het kind hoort ook het bespreken van het gedrag van de leerling. Het is belangrijk dat ouders ook over die ontwikkeling op de hoogte worden gesteld.

Hieronder is in tabel 2 en 3 te zien hoe de scholen denken dat er gecommuniceerd wordt en hoe ouders denken over de communicatie.

Tabel 2

Onderwerpen met betrekking tot de leerling waarover scholen in het po structureel, incidenteel of niet zeggen te informeren. Bron: scholenenquête. (Kans, 2009)

	Structureel	Incidenteel	Niet	Weet ik niet	Totaal
Leerbevorderingen van de leerling	96	4	0	0	100
Gedrag van de leerling (incl. verzuim en pesten)	84	16	0	0	100
Speciale zorgbehoefte van de leerling	83	17	0	0	100

Tabel 3

Mate waarin ouders geïnformeerd worden over zaken m.b.t. het kind, volgens de ouders. Bron: ouderenquête (Kans, 2009)

	Ja, elk jaar (Structureel)	Ja, alleen als er een aanleiding is (Incidenteel)	Nee	Weet ik niet	Totaal
Leerbevorderingen (cijfers, prestaties)	91	6	1	2	100
Sociale ontwikkeling, gedrag	78	19	2	2	100
Pesten en gepest worden	36	49	9	6	100
Speciale zorgbehoefte van de leerling	34	45	9	12	100

Wanneer je deze twee tabellen gaat vergelijken zie je vooral een discrepantie in de onderste twee rijen. Dit is logisch te verklaren vooral met betrekking tot de speciale zorgbehoeften. Er zijn procentueel gezien maar weinig kinderen die dit aangaat. Het is dus logisch dat niet alle ouders hierover worden geïnformeerd. Het is wel belangrijk dat alle ouders weten dat er op verschillende manieren extra aandacht wordt besteed aan leerlingen met een speciale zorgbehoefte. Ook worden niet alle kinderen gepest en zijn ook niet alle kinderen pesters. Ook hierbij zullen alleen de ouders die het aangaat worden geïnformeerd. Het is wel belangrijk dat alle ouders weten of er een pestprotocol aanwezig is en welke regels de school hanteert met betrekking tot pestgedrag.

Informeren over groep, klas of leerjaar

Tabel 4 en 5 hebben betrekking tot wat er bijvoorbeeld het hele jaar gaat gebeuren. Tijdens een informatieavond aan het begin van het schooljaar worden zaken als buitenschoolse activiteiten, het onderwijsaanbod en projecten en thema's besproken. Ook op dit gebied is er door Ecorys onderzoek gedaan.

Tabel 4

Onderwerpen met betrekking tot de groep of leerjaar waarover scholen in het po structureel, incidenteel of niet zeggen te informeren. Bron: scholenenquête

	Structureel	Incidenteel	Niet	Weet ik niet	Totaal
Buitenschoolse activiteiten (bijv. cultuur, sport)	84	16	0	0	100
Projecten/thema's	78	22	0	0	100
Onderwijsaanbod/curriculum	66	33	2	0	100
Verzuimbeleid personeel	6	34	60	0	100

Tabel 5

Mate waarin ouders worden geïnformeerd over zaken m.b.t. de groep of het leerjaar, volgens de ouders. Bron: Ouderenquête

	Ja, elk jaar (Structureel)	Ja, alleen als er een aanleiding is (Incidenteel)	Nee	Weet ik niet	Totaal
Lesprogramma, lestijden	82	12	5	1	100
Leerprogramma	75	16	7	2	100
Projecten/thema's	71	25	3	2	100
Buitenschoolse activiteiten (bijv. cultuur, sport)	61	30	6	2	100
Vervanging van ziekte bij de leraar / leraren	40	43	14	3	100
Verzuimbeleid personeel	14	23	46	17	100

Ook hier zijn duidelijke verschillen en overeenkomsten te zien. Ouders geven aan goed te worden geïnformeerd over het lesprogramma, het onderwijsaanbod en projecten en thema's. De buitenschoolse activiteiten scoren ook redelijk hetzelfde. Wel is het zo dat buitenschoolse activiteiten vaak door ouders als onderdeel worden gezien van het lesprogramma, terwijl scholen hier niet zo over denken.

Ook over de vervanging van ziekte bij de leraar / leraren zijn ouders tevreden.

Minder duidelijk is het verzuimbeleid wat de school handhaaft. Ik ben persoonlijk van mening dat ouders daar ook niet altijd van op de hoogte hoeven te zijn. Het is voor de school belangrijk dat het beleid aanwezig is en dat dit beleid door de school wordt gehandhaafd. Op die manier kan er worden gezorgd voor vervanging. Het is belangrijk dat ouders weten wat er gebeurt bij ziekte van leraren, maar het beleid wat de school hiervoor heeft hoeft niet altijd naar ouders toe te worden gecommuniceerd.

Informeren over algemene zaken met betrekking tot de school

Dit heeft betrekking op allerlei zaken die te maken hebben met het onderwijs en de organisatie van de school. Eigenlijk hoort deze informatie aan het begin van het schooljaar te worden gegeven in de vorm van een schoolgids. Deze wordt vaak op papier aangeleverd, maar kan ook digitaal worden verzonden. Daarnaast hebben de meeste scholen hun schoolgids ook op de website staan.

Algemene zaken die belangrijk zijn, zijn bijvoorbeeld:

- School- en gedragsregels;
- Klachtenregeling;
- Taken van de ouderraad (OR);
- Taken van de medezeggenschapraad (MR);
- Kwaliteit en opbrengsten van de school;
- Veiligheid in en rondom de school;

- Beschikbaarheid van voorzieningen/diensten in en rondom de school.

Ook over dit onderwerp is onderzoek gedaan. Uit het onderzoek van Ecorys blijkt dat het opleidingsniveau en de afkomst/ethniciteit van ouders van belang is voor de uitslag van het onderzoek. Hoger opgeleide ouders vinden het belangrijk om op de hoogte te worden gesteld over de landelijke wet- en regelgeving. Zij geven aan dat dit onvoldoende gebeurt. Wel geven hoger opgeleiden ouders vaker aan dat ze ieder jaar worden geïnformeerd over de onderwijskundige visie. Autochtonen ouders zeggen vaker dat ze elk jaar worden geïnformeerd over schoolregels. Niet-westerse allochtonen ouders geven vaker aan dat er geen informatie wordt verstrekt over veiligheid. Uit dit onderzoek komt naar voren dat gemiddeld opgeleiden ouders en ouders uit een andere cultuur praktischer zijn ingesteld en hier ook meer belangstelling voor hebben. Schoolregels en veiligheid zijn praktische zaken die direct betrekking hebben op het onderwijs. Ik denk dat allochtone ouders de veiligheid negatief scoren, omdat er hier in Nederland veel meer verkeer is en dit anders gewend zijn uit het land waar ze vandaan komen (Kans, <http://www.sardes.nl>, 2009).⁸ Hieronder is in tabel 6 en 7 het laatste onderzoek wat ik wil behandelen te zien. Het is wederom uitgevoerd door Ecorys.

Tabel 6

Algemene onderwerpen met betrekking tot de school en het onderwijs waarover scholen in het PO structureel, incidenteel of niet zeggen te informeren. Bron: scholenenquête.

	Structureel	Incidenteel	Nee	Weet ik niet	Totaal
School-, gedragsregels (ook aanpak pesten, verzuim)	81	19	0	0	100
klachtenregeling	76	24	0	0	100
Gespecificeerde vrijwillige ouderbijdrage	74	19	6	1	100
Taken en werkzaamheden medezeggenschapsraad	71	28	1	0	100
Taken en werkzaamheden ouderraad	68	24	4	5	100
Kwaliteit/opbrengsten van de school (bijv. inspectierapport)	65	34	1	0	100
Veiligheid	58	41	1	0	100
Accommodatie/nieuwbouw/verbouwing	54	42	3	1	100
Beschikbaarheid van voorzieningen/diensten in en rondom de school (bijv. fysiotherapie, logopedie, bibliotheek, en medeopvoeders zoals verenigingen, jeugdwerk, welzijnswerk)	46	47	4	2	100
Scholing personeel	35	51	15		100
Contactgegevens landelijke ouderorganisatie	27	52	20	0	100
Landelijke wet- en regelgeving	11	65	24	0	100

Tabel 7

Mate waarin ouders worden geïnformeerd over zaken m.b.t. de groep of het leerjaar. Bron: ouderenquête.

	Ja, elk jaar (structureel)	Ja, alleen als er een aanleiding is (incidenteel)	Nee	Weet ik niet	Totaal
Gespecificeerde vrijwillige ouderbijdrage	81	10	4	5	100
Schoolregels, gedragsregels (bijv. aanpak pesten,	71	21	4	4	100

⁸ www.sardes.nl

verzuim)					
Veiligheid op school	63	22	9	6	100
Taken en werkzaamheden medezeggenschapsraad	62	21	8	9	100
Taken en werkzaamheden ouderraad	58	20	10	12	100
Klachtenregeling	50	25	13	12	100
Belangrijke veranderingen op school (fusie, verandering directie e.d.)	49	40	5	7	100
Kwaliteit/opbrengsten van de school (examenresultaten, beoordeling onderwijsinspectie)	48	22	14	15	100
Onderwijskundige visie	45	21	18	16	100
Scholing van personeel	29	30	28	13	100
Landelijke ouderorganisaties (contactgegevens)	27	24	29	19	100
Landelijke wet- en regelgeving	25	30	28	17	100

Hierboven heb ik beschreven over welke zaken ouders geïnformeerd willen worden en over welke zaken zij ook geïnformeerd dienen te worden vanuit de school. Deze informatie kan op verschillende manieren worden verstrekt. Het is belangrijk dat wanneer er informatie moet worden overgebracht, er voor een ieder duidelijke contact- of informatiemomenten zijn. Wanneer dit goed gebeurt, wordt er een belangrijke stap gemaakt naar het vergroten van ouderbetrokkenheid. Hieronder staat beschreven hoe informatie kan worden verstrekt en wat daarbij belangrijk is.

Mondelinge communicatie

De mondelinge communicatie begint met het eerste kennismakingsgesprek op de school. Tijdens dit gesprek wordt er door beide partijen informatie verkregen en gegeven. Bij dit gesprek komen ook verwachtingen en ideeën over onderwijs, opvoeding en begeleiding aan de orde. Vaak vindt dit gesprek plaats met de directeur en is dit de persoon die zorgt voor de eerste informatie. Sommige scholen kiezen ervoor om eens in de zoveel tijd een bijeenkomst te houden voor de ouders. Deze bijeenkomst vindt plaats na het kennismakingsgesprek en vindt plaats met meerdere ouders tegelijk. Doel van deze bijeenkomst is om ouders nog een keer de informatie te geven die ook tijdens het kennismakingsgesprek is gegeven. Daarnaast leert men van elkaars vragen. Wanneer deze bijeenkomst een interactief karakter heeft hebben ouders de mogelijkheid om informatie van de school te verkrijgen en de school krijgt informatie over de verwachtingen van ouders. Het is belangrijk dat ouders op dat moment al weten dat ze wanneer ze een vraag hebben altijd welkom zijn op school. Het is belangrijk dat ouders het gevoel hebben dat ze welkom zijn en serieus worden genomen. Dit met betrekking tot de open communicatie. Ik weet dat de directeur op de school waar ik werk, elke morgen een inloop halfuurtje heeft, zodat ouders die een vraag hebben even binnen kunnen lopen. Er kan dan ook een afspraak gemaakt worden voor een gesprek op een ander moment. Het is belangrijk dat voor ouders helder is wat ze wanneer van de school kunnen verwachten.

Naast het kennismakingsgesprek, zijn er natuurlijk ook andere gesprekken waarin mondelinge communicatie een belangrijke rol speelt.

Zo zijn er de gespreksavonden, waar de ouders in principe voor worden uitgenodigd. Deze gesprekken zijn vaak naar aanleiding van het daarvoor verkregen rapport. Sommige scholen geven

nog maar twee keer per jaar een rapport. Wel hebben ze dan drie gespreksmomenten per jaar om ouders toch te kunnen informeren over de leer- en sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Vaak duurt zo'n gesprek tien minuten. Ze worden dan ook vaak tienminutengesprekken genoemd. Als leerkracht is het belangrijk dat je de tijd goed bewaakt tijdens zo'n gesprek. Om hieraan te kunnen voldoen is het belangrijk om het gesprek te voeren aan de hand van een gespreksformulier. Hierdoor is het duidelijk wat je allemaal aan de orde wilt laten komen. Daarnaast is het ook belangrijk om ouders de ruimte te geven om eventuele vragen te stellen. Wanneer blijkt dat het gesprek niet afgerond kan worden met tien minuten, is het goed een afspraak te maken voor een vervolgesprek. Het is goed dat ouders ervaren dat de uitnodiging voor zo'n gesprek heel belangrijk is, ook al gaat het goed met de ontwikkeling van het kind.

Aan het begin van het schooljaar starten de meeste scholen met een algemene informatieavond. De avond kan algemeen beginnen met een gesprekje door de directeur, maar de informatieavond kan ook meteen in de klas beginnen. Tijdens de informatieavond maken de ouders kennis met de leerkracht en zullen ze horen wat hun kind allemaal gaat leren dit jaar. Ook worden buitenschoolse activiteiten besproken en wordt er gesproken over projecten die dat jaar gedaan gaan worden. Ook bezoeken aan theater en dergelijke worden genoemd. Op zo'n avond kunnen ouders ook kennis maken met de methodes die zullen worden gebruikt in de groep. Deze avond heeft niet als doel om uitgebreid met de leerkracht over de ontwikkeling van het kind te praten.

In groep 8 verlaten de kinderen alweer bijna de school. Vaak worden er dan langere gespreksavonden gepland om het vervoladvies met ouders te bespreken. Hierbij worden gegevens van toetsen gebruikt en maken leerkrachten kenbaar welk niveau het best bij hen past op de middelbare school.

Op het gebied van mondelinge communicatie zijn er verder nog inloopavonden en/of thema-avonden waarbij kinderen hun gemaakte werk aan ouders kunnen laten zien. Op zo'n avond is het niet de bedoeling dat er uitgebreid over de ontwikkeling van het kind wordt gepraat. Wel kan het zo zijn wanneer dit nodig is dat er een afspraak wordt gemaakt voor een gesprek.

Verder vind ik het belangrijk dat de school zich open opstelt en open staat voor vragen van ouders. Zo is het belangrijk dat ouders ervaren dat ze na schooltijd langs kunnen komen voor een gesprek. Het is wel belangrijk dat ze van tevoren aan de leerkracht vragen wanneer dit uitkomt in verband met vergaderingen en andere overlegmomenten. Als leerkracht moet je hierbij soms wel je grenzen aangeven. Het gebeurt bijvoorbeeld weleens dat ouders terwijl ze hun kind brengen, een heel gesprek met de leerkracht willen voeren. Het is belangrijk om dit als leerkracht af te kappen en de ouder op een later moment uit te nodigen.

Schriftelijke communicatie

Op het gebied van schriftelijke communicatie is iedere school verplicht een schoolgids uit te geven. Hierin staat onder andere informatie over algemene zaken met betrekking tot de school. Daarnaast staat in de schoolgids de visie en missie van de school genoemd en op welke manier deze twee zaken worden gewaarborgd. De schoolgids wordt meestal aan het begin van het schooljaar uitgegeven. Ik weet dat er op mijn werk naast de schoolgids een gidsje wordt meegegeven met daarin de telefoonnummers van alle leerkrachten, de directeur en anderen die werkzaam zijn op de school. Ook staan er de telefoonnummers in van alle kinderen.

Naast de schoolgids, waar algemene informatie in staat, is het belangrijk de ouders zo één keer in de maand op de hoogte te houden van activiteiten en andere ontwikkelingen die op dat moment belangrijk zijn. Dit kan in de vorm van een nieuwsbrief. Hierin wordt ook het lief en leed vaak genoemd. Soms schrijven kinderen er een stukje in wanneer ze iets bijzonders hebben gedaan of iets hebben bezocht.

Wanneer ouders voor iets specifiek worden uitgenodigd of ergens over worden geïnformeerd, gebeurt dit vaak in de vorm van een brief. Ouders worden bijvoorbeeld door middel van een brief uitgenodigd voor de tienminutengesprekken, of een informatieavond. Verder wordt er een brief uitgegeven wanneer er activiteiten worden georganiseerd waar hulp bij nodig is. Wanneer er in een groep luizen zijn, gaat er ook een brief mee naar huis.

De meeste scholen hebben ook een mededelingenbord. Dit is vaak het geval bij de kleutergroepen en soms in groep 3, waarbij ouders hun kind nog komen brengen. Ze kunnen dan op het

mededelingenbord zien of er iets van hen gevraagd wordt of dat ouders ergens van op de hoogte worden gesteld.

Wanneer het mededelingenbord een belangrijke plaats inneemt met betrekking tot de hele school, kan het zijn dat er op het bord aankondigingen hangen van oudercursussen, clubs voor kinderen en andere activiteiten. Wanneer een school ervoor kiest om geen aankondigingen te doen voor zaken die geld kosten, zullen er voor die activiteiten geen aankondigingen hangen.

Naast dat het bord een praktisch karakter heeft, is het ook leuk om er foto's van leerkrachten op te hangen. Ook kunnen kinderen een tekening of een gedicht op het prikbord hangen. Dit wordt dan bijvoorbeeld het gedicht of de tekening van de week. Op die manier komen verschillende kinderen aan bod.

Digitale communicatie

De meeste scholen hebben een website waarop ook alle informatie van de school te vinden is en waar de meest recente nieuwtjes te vinden zijn. Ouders kunnen ook vaak nieuwsbrieven en de schoolgids downloaden via de site.

Ook e-mail krijgt een steeds belangrijke plaats met betrekking tot communiceren. Ik weet dat er op mijn werk is geïnventariseerd welke ouders de uitgaande informatie via de mail wensen te ontvangen. Ook de schoolgids wordt dan via de mail verstuurd. Bij ons op school zijn er veel ouders die dit graag willen. Op die manier is het makkelijker om de informatie te verspreiden is het ook een stuk goedkoper, omdat je heel veel papier uitspaart.

4.3 Grenzen aangeven bij communicatie

Communiceren betekent letterlijk 'in verbinding staan', communicatie is 'verbinding'. De basis van verbinding is het zorgvuldig omgaan met grenzen (De Vries, 2010). Grenzen aangeven is binnen het onderwijs erg belangrijk. Het is goed om als school een balans te vinden tussen open communicatie en het aangeven van grenzen, zodat leerkrachten de ruimte krijgen om een bepaald gesprek af te kappen en in te plannen op een ander moment. Het gebeurt vrij vaak dat ouders aan het begin van de ochtend nog van alles willen bespreken met de leerkracht. De leerkracht heeft op dat moment als taak om de kinderen te ontvangen en ervoor te zorgen dat de kinderen aan het werk gaan tijdens bijvoorbeeld het startmoment. De leerkracht moet op dat moment in de gelegenheid zijn om ouders te vragen het gesprek op een ander moment voort te zetten.

Wanneer de grenzen duidelijk zijn, is ontmoeting mogelijk. Ontmoeting is dan weer de voorwaarde voor het aangaan van de verbinding. Door de eigen grenzen en die van de ander in acht te nemen, komen beide partijen tot hun recht.

Mensen zijn zelf verantwoordelijk voor het aangeven van hun grenzen. Wanneer men hier zo duidelijk mogelijk in is, wordt de ander gevraagd deze grenzen te respecteren. Daarnaast is een ieder ervoor verantwoordelijk dat de grens van de ander niet wordt overschreden. Uiteindelijk is het zo dat iemand zelf er ook voor verantwoordelijk is, dat een ander niet zijn grens overgaat.

Natuurlijk is het moeilijk om grenzen aan te geven. Toch is het zo dat hoe eerder en duidelijker iemand zijn grenzen aangeeft en die van de ander in acht neemt, hoe natuurlijker en rustiger dit verloopt. Het is juist zo dat wanneer er geen grenzen worden aangegeven er eerder kans is op conflicten, omdat men de lieve vrede wil bewaren, terwijl dit niet altijd mogelijk is. Wanneer je mensen steeds over je grens heen laat komen, wordt het steeds lastiger om je grenzen te blijven afbakenen.

Veilige relaties met ouders ontstaan wanneer teamleden hun eigen grenzen bewaken (De Vries, 2010, p. 87).

Nu is hierboven al op verschillende manieren genoemd, dat het aangeven van grenzen zo belangrijk is. De volgende vraag is hoe dit eigenlijk in zijn werk gaat, het aangeven van grenzen. Bij het aangeven van grenzen draait het om de verantwoordelijkheid van jezelf en de verantwoordelijkheid van de ander. Het is belangrijk dat je op de hoogte bent van elkaars verantwoordelijkheden en dat je elkaar hierop aan kunt spreken wanneer dit nodig is. Wanneer hieraan wordt voldaan, ontstaat er gezonde communicatie en werkelijke verbinding, die zoveel mogelijk ruimte biedt aan openheid, vertrouwen en luisteren. In onderstaand schema is een overzicht te zien hoe professionele communicatie vormgegeven wordt. Aan de rechterkant staat informatie over de dramadriehoek.

Hierover meer in het volgende hoofdstuk. Het zijn twee vormen van communicatie, waarbij duidelijk naar voren komt welke manier van communicatie een positief effect heeft.

Tabel 8
De dramadriehoek en professionele communicatie.
 (De Vries, 2010, p. 84)

<i>Professionele/volwassen communicatie</i>	<i>De dramadriehoek</i>
<p>Verantwoordelijkheid nemen... ... en laten waar dat hoort</p> <p>Gedragindicatoren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het in acht nemen van eigen grenzen; - Het respecteren van grenzen van de ander; - Het nemen van verantwoordelijkheid voor eigen gedrag, ondanks bepaalde omstandigheden of gedrag van de ander; - Het nakomen van afspraken en procedures; - Het in acht nemen van taken en bevoegdheden; - Het afstemmen van de inhoud en wijze van communicatie; - Het in acht nemen van loyaliteit. 	<p>Schuiven met verantwoordelijkheden...</p> <p>Gedragindicatoren:</p> <p>Aanklager:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het beschuldigen van de ander in plaats van iemand op zijn/haar verantwoordelijkheid wijzen; - Het niet in acht nemen van eigen taken en bevoegdheden; - Het gebruik van de zin: "Ik bedoel het niet persoonlijk, maar..." - Op het spel zetten van loyaliteit. <p>Redder</p> <ul style="list-style-type: none"> - De verantwoordelijkheid van de ander overnemen door vooral ongevraagd te helpen; - Het niet in acht nemen van eigen taken en bevoegdheden; - Het samenwerken volgens 'informele contracten': 'gemaakte afspraken die niet geformaliseerd zijn en/of door iedereen gedragen. (zie toelichting onder) <p>Slachtoffer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het niet nemen van verantwoordelijkheid voor eigen gedrag, ondanks gedrag van anderen of omstandigheden; - Het veelvuldig gebruik van de zinnen "Ik bedoel het niet zo..." en "Iedereen kent me toch?". <p>Toelichting: informele contracten</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het accepteren van onheuse bejegeningen van ouders, omdat zij het al zo moeilijk hebben; - De uitzondering die wordt gemaakt voor de ouder die altijd te laat haar kind brengt.

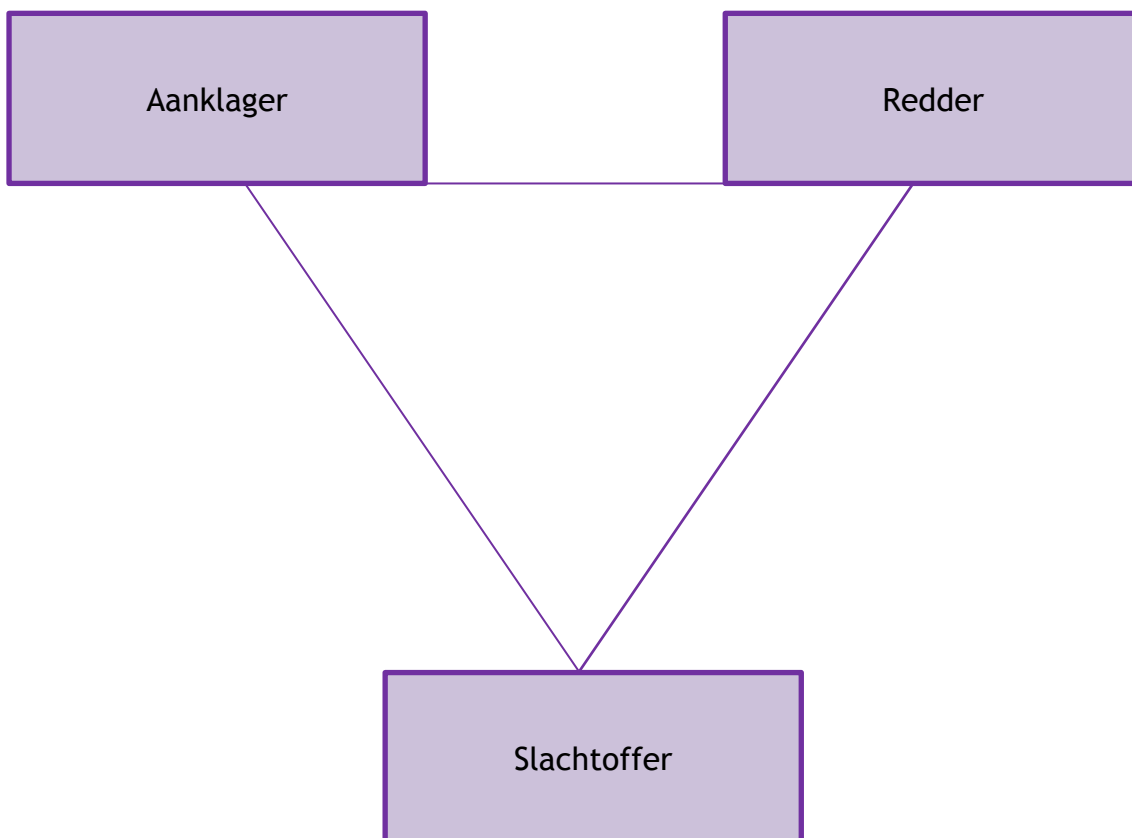

4.4 Miscommunicatie

Goede communicatie lijkt mogelijk beïnvloedbaar. Vaak is het zo dat er onbedoeld van alles mis gaat in de communicatie tussen ouders en school. Dit kan komen doordat ouders iets op een bepaalde manier zeggen, wat in de ogen van de leerkracht een negatieve lading heeft. Andersom kunnen ouders dit ook zo ervaren. Zoals al eerder gezegd wordt er bij goede communicatie gedacht aan een open gesprek, waarin beide partijen goed naar elkaar luisteren.

De Amerikaanse psycholoog Steve Karpman (1968) heeft een model ontwikkeld (zie figuur 2) met betrekking tot miscommunicatie, de zogenoemde dramadriehoek. Dit model is in bovenstaande tabel al schematisch behandeld en wil ik hieronder concreet behandelen, omdat ik vind dat het model duidelijk de rollen van gespreksdeelnemers weergeeft.

Figuur 2
(Karpman, 2010, p. 82)

In dit model zijn de rollen beschreven die gespreksdeelnemers meestal onbewust innemen. Deze rollen komen tot uiting in het gedrag door middel van bijvoorbeeld: woordkeus, lichaamstaal en intonatie. Tijdens een gesprek wisselen gesprekspartners vaak van rol. Dit komt doordat de ene rol een andere rol oproept. Zo roept slachtoffergedrag vaak reddergedrag of aanklaaggedrag op.

Aanklaaggedrag roept weer slachtoffergedrag op.

Zo kan het zijn dat je als leerkracht de slachtofferrol draagt wanneer ouders je steeds weer aanklagen, als je bijvoorbeeld iemand zijn werk af laat maken. Wanneer je deze situatie voorlegt aan de directeur, kan het zijn dat de directeur de leerkracht ook nog eens aanklaagt door te zeggen dat ze het verkeerd aanpakt. De directeur wil de zaak ook nog eens redden. Vervolgens is de leerkracht de aanklager wanneer deze tegen de directeur zegt dat die er ook niets mee kan, omdat die ouders gewoonweg niet willen luisteren. Hierdoor is de directeur het slachtoffer, omdat die niet de kans krijgt om het probleem op te lossen.

Doordat die rollen steeds door elkaar lopen is dit geen communicatiepatroon wat leidt tot oplossingen. Vaak leiden dit soort gesprekken tot verwijdering tussen de communicatiepartners. Soms kan het zelfs leiden tot ruzie.

Binnen de dramadriehoek zijn er ook nog verschillende kenmerken te noemen. Het is bijvoorbeeld zo dat het aanklagen van iemand vaak leidt tot tegenargumenten. Op die manier wordt door de aangeklaagde geprobeerd de aanklacht te ontkrachten.

Bij de dramadriehoek is er ook vaak sprake van capitulatie. Men geeft zich over aan de situatie of aan het karakter van de ander, die volgens een innerlijke overtuiging toch niet te veranderen is. Degene die capituleert, stapt zo in de slachtofferrol.

Dan is er ook nog de redderrol. Wanneer er sprake is van aanklaag- en/of slachtoffergedrag, stapt er vaak iemand in de redderrol. Nu is het zo dat redders slachtoffers eigenlijk nog zwakker maken, omdat ze het voor de slachtoffers willen oplossen.

Voordat de dramadriehoek in werking treedt zijn er vooraf een tal van informele contacten aan vooraf gegaan.

Ook hebben er een aantal zinnen betrekking op de dramadriehoek. Wanneer deze zinnen worden genoemd, is er vaak sprake (geweest) van miscommunicatie. Dit zijn zinnen zoals:

- "Hij bedoelt het niet zo, maar..."
- "ik bedoel het niet persoonlijk, maar..."

Vervolgens kan iemand anders gaan aanklagen, want hij bedoelt het toch niet zo en zeker niet persoonlijk.

Het communicatieschema (zie hoofdstuk 4.3) is bedoeld als model om professionele communicatie te bevorderen en miscommunicatie te analyseren. Met behulp van dit model kan de communicatie met ouders onder de loep worden genomen. Hierbij kunnen de volgende vragen worden gesteld:

- Is er binnen de school een duidelijke beschrijving van de afspraken en procedures met ouders?
- Komt ieder teamlid de gemaakte afspraken met ouders na?
- Is er sprake van een cultuur waarin leraren en directie zich door ouders durven laten aanspreken op hun verantwoordelijkheden?
- Is er sprake van een cultuur waarin leraren en directie ouders durven aanspreken op hun verantwoordelijkheden?
- Zijn er op de school 'informele contracten' met ouders?
- Worden 'informele contracten' afgeschaft of geformaliseerd?
- Kunnen teamleden omgaan met conflicten met ouders?
- Zijn teamleden voldoende open naar elkaar als het gaat om de contacten met ouders (De Vries, 2010, p. 85)?

4.5 Het VIS-model

Zoals al eerder beschreven is het belangrijk om binnen de schoolmuren professioneel te communiceren en op een professionele manier met elkaar om te gaan. Eric Berne heeft het zogenoemde VIS-model ontwikkeld (De Vries, 2010). Dit model maakt duidelijk waarom professionele communicatie en professionele omgang met elkaar zo belangrijk is.

In figuur 3 is het VIS-model te zien. Hier is het toegepast op de relatie met ouders. De letters V, I en S staan voor drie belangrijke thema's, die betrekking hebben op het werken in groepen.

V = veiligheid;

I = invloed;

S = samenwerking.

Binnen een groep is er ook altijd een leider. Binnen de school zijn er de teamleden en één daarvan, de directeur is de leider. Het eerste wat men zich in een groep afvraagt, is of het er veilig is.

Wanneer dit niet het geval is, zullen de directeur en de andere teamleden zich op de achtergrond houden of overlevingsstrategieën ontwikkelen. Voelen zij zich wel veilig, dan zijn ze bereid vanuit hun persoonlijke kwaliteiten invloed uit te oefenen op het groepsproces. Vanuit dat proces kan de groep tot samenwerking komen.

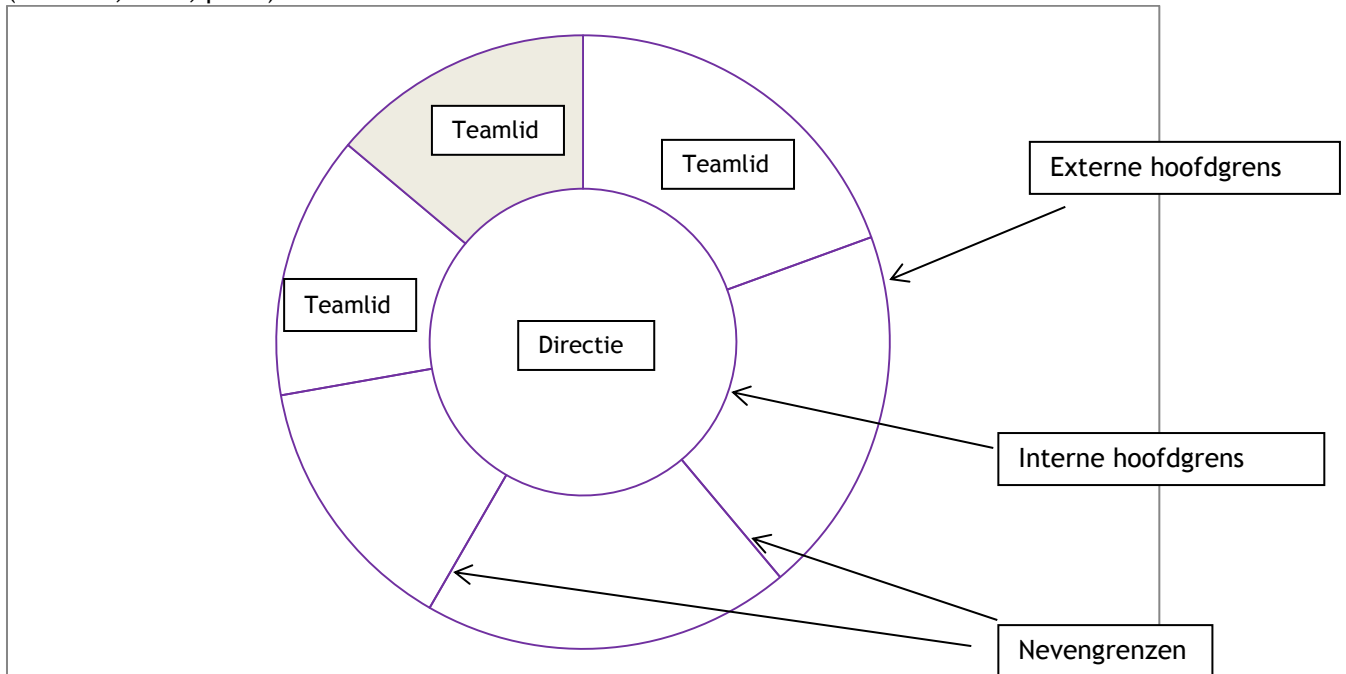
Het model onderscheidt drie soorten grenzen:

1. De externe hoofdgrens: Wie hoort er wel tot onze groep, wie niet?
2. De interne hoofdgrens: Wie is de leider, wie zijn de leden?
3. De interne nevgrenzen tussen de leden onderling.

Wanneer het model wordt toegepast op het onderwijs, kan er worden gekeken naar verhoudingen binnen de school en verhoudingen die de school onderhoudt met de ouders. De leider is de directie. De leden zijn de teamleden. Buiten de cirkel bevinden zich de ouders.

Figuur 3

Het VIS-model toegepast op de relaties met ouders.
(De Vries, 2010, p. 86)⁹

Wanneer er geen duidelijke grenzen zijn, ontstaat er onveiligheid: de directeur en/of teamleden houden zich op de achtergrond en ontwikkelen overlevingsstrategieën. Er wordt vanuit hun persoonlijke kwaliteiten geen invloed uitgeoefend en men komt als groep niet tot effectieve samenwerking. Datzelfde geldt voor de ouders, die zich buiten de externe hoofdgrens bevinden. (zie figuur 3)

Voorbeelden waarbij grenzen verstoord zijn:

- Een situatie waarbij de directeur één teamlid vaak in vertrouwen neemt. Dit past niet bij zijn positie. Hierdoor is de interne hoofdgrens op één plek in de cirkel poreus;
- Een situatie waarbij twee teamleden goed bevriend zijn. Zij creëren op school een onveilige situatie doordat zij werk en privé niet goed gescheiden kunnen houden. Vertrouwelijke informatie wordt bijvoorbeeld aan elkaar doorverteld. Er is een lek op één van de interne nevangrenzen;
- Een situatie waarin een teamlid bevriend is met een ouder. Het teamlid vertelt de ouder de perikelen die zich binnen het team afspelen. Dit is nadelig voor de andere teamleden, want ouders praten vaak onderling met elkaar en er ontstaat wantrouwen bij de ouders. De externe hoofdgrens is op één plek verstoord.

Alle drie de genoemde grenzen veroorzaken in meerdere of mindere mate onveiligheid binnen de schoolorganisatie en daarbuiten, wanneer die verstoord zijn. Zo kan er ook in de groep buiten de externe hoofdgrens, de ouders, onveiligheid ontstaan. Onder de ouders kan achterdocht en onveiligheid ontstaan, wanneer de ouder die bevriend is met een teamlid ogenschijnlijk meer voor elkaar krijgt dan een andere ouder.

Verstoorde grenzen zijn vaak geen incidenten, maar een kenmerk van de cultuur binnen de school. Er is sprake van een onveilige cultuur. Dit heeft meestal zijn weerslag op de relatie tussen school en ouders en op de relatie tussen ouders onderling.

⁹ Grafische vormgeving van het VIS-model van de auteur van deze scriptie.

Veilige en constructieve relaties met ouders hebben dus alles te maken met professionele relaties binnen de school, tussen teamleden onderling en hun relaties met de directie (De Vries, 2010).

4.6 Samenvatting

In dit hoofdstuk heb ik het gehad over communicatie. Ik ben begonnen met een beschrijving te geven wat nu eigenlijk het belang is van een goede communicatie. Nu is het zo dat wanneer ouders voldoende worden geïnformeerd en er voldoende met hen wordt gecommuniceerd dat dit een positief effect heeft om ouders betrokken te laten zijn bij de schoolontwikkeling van het kind. Wanneer ouders voldoende worden geïnformeerd, zullen zij zich ook serieus genomen voelen. In het hoofdstuk daarna heb ik mij verdiept in de verschillende manieren van communicatie. Zo kun je informatie geven over het kind. Dit gebeurt vaak tijdens de tienminutengesprekken. Je kunt informatie geven over de groep en het leerjaar. Dit gebeurt vaak tijdens de inloopavond aan het begin van het schooljaar. Hier worden belangrijke zaken besproken die het komend schooljaar aan bod komen. Bijvoorbeeld wat ze dit schooljaar zullen leren. Als laatste kun je ook informatie geven over algemene zaken met betrekking tot de school. Deze informatie krijgen ouders vaak in de vorm van de schoolgids. Vanaf dit punt kunnen we direct overgaan op welke manier informatie wordt gegeven. Dit kan zijn mondeling, schriftelijk of digitaal. Vervolgens ben ik mij gaan verdiepen in het feit dat het als school belangrijk is om grenzen aan te geven bij communicatie. Wanneer grenzen worden aangegeven en men houdt zich aan die grenzen, ontstaat er een prettige manier van communicatie en is er minder kans op conflicten. Met betrekking tot de invulling van het aangeven van grenzen heb ik gebruik gemaakt van een schema waarin enerzijds de professionele communicatie aan bod komt en anderzijds de dramadriehoek aan bod kwam. Dit laatste brengt mij bij het volgende hoofdstuk waar het ging over miscommunicatie. Hierbij spelen drie rollen een belangrijke rol: het slachtoffer, de aanklager en de redder. De Amerikaanse psycholoog Steve Karpman (1968) heeft hiervoor een model ontwikkeld. Om ervoor te zorgen dat er sprake is van professionele communicatie is het belangrijk om met behulp van een aantal vragen de communicatie onder de loep te nemen. De ouders kunnen hier ook een belangrijke rol in spelen. In het laatste hoofdstuk heb ik mij verdiept in het VIS-model. Dit model kent drie belangrijke thema's: veiligheid, invloed en samenwerking. Ook onderscheidt het model drie soorten grenzen:

1. De externe hoofdgrens: wie hoort er wel tot onze groep, wie niet?
2. De interne hoofdgrens: wie is de leider, wie zijn de leden?
3. De interne nevgrenzen tussen de leden onderling.

Binnen het model is de leider de directie, de leden zijn de teamleden en buiten de cirkel bevinden zich de ouders.

Het is belangrijk dat de grenzen voor een ieder duidelijk zijn. Wanneer de grenzen zijn verstoord, is er sprake van een onveilige cultuur. Dit heeft meestal zijn weerslag op de relatie tussen school en ouders en op de relatie tussen ouders onderling.

In dit hoofdstuk is duidelijk naar voren gekomen dat communicatie op verschillende manieren kan worden vormgegeven en dat het belangrijk is dat iedereen weet wat er van hem of haar verwacht wordt bij een professionele communicatie. Daarnaast is het belangrijk dat men weet wat er gedaan moet worden wanneer de communicatie is verstoord.

Inleiding praktijkdeel

De hoofdstukken hierboven bevatten het theorieeldeel van mijn onderzoek. Ik heb daar onder meer de theorie achter ouderbetrokkenheid onderzocht en welke factoren belangrijk zijn om ouderbetrokkenheid te laten slagen. Ook heb ik onderzocht welke rol communicatie speelt binnen ouderbetrokkenheid. Daarnaast heb ik onderzoek gedaan naar het feit op welke manier ouderbetrokkenheid een positief effect zou hebben op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Zoals al eerder gezegd ben ik van mening dat ouderbetrokkenheid een heel belangrijk gegeven is. Ik denk dat gezamenlijke verantwoordelijkheid, ouderavonden en gelijkwaardige omgang allemaal voorbeelden zijn van betrokkenheid van ouders bij de opvoeding en het onderwijs van hun eigen kind. Naar mijn mening zal het inzetten van ouderbetrokkenheid leiden tot betere leerprestaties, want ouders hebben een grote invloed op de leerprestaties van hun kinderen. Dit blijkt ook uit verschillende onderzoeken die hebben plaatsgevonden. Wel moet worden gezegd dat er uit die verschillende onderzoeken geen harde bewijzen komen. Wanneer ouders betrokken zijn, worden kinderen gestimuleerd om te leren en te presteren. Als ouders op een positieve manier betrokken zijn bij de ontwikkeling van het kind, zal het kind zich gewaardeerd voelen en motivatie ontwikkelen om goed zijn best te blijven doen. Om ouderbetrokkenheid te kunnen invoeren vraagt dit iets van verschillende partijen. Zo moeten de school en de ouders er allebei achter staan en dezelfde visie voor ogen hebben.

In hoofdstuk 5 komt het praktijkgedeelte van mijn onderzoek aan bod. Hierbij wil ik uitzoeken of ouderbetrokkenheid een positief effect heeft op school in het algemeen. Ik wil onderzoeken hoe schoolleiders en ouders denken over ouderbetrokkenheid en of zij denken dat ouderbetrokkenheid een positief effect zou kunnen hebben op de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind in groep 3/4. Daarnaast wil ik onderzoeken of er binnen de CNS-scholen belangen zijn om ouderbetrokkenheid te bevorderen en te investeren in een hoger niveau van ouderbetrokkenheid. Ik wil onderzoek doen naar de mening van onderwijsdeskundigen, schoolleiders en ouders. Voor laatste twee genoemde doelgroepen wil ik door middel van het afnemen van een enquête hun mening polsen over ouderbetrokkenheid. In hoofdstuk 6 wil ik een samenvatting maken en vervolgens mijn conclusie en aanbevelingen beschrijven. Hierbij wil ik ook aandacht besteden aan de vraag welk beleid en welke instrumenten nodig zijn om ouderbetrokkenheid te promoten/in te voeren in de school. Wanneer ik deze hoofdstukken heb afgerond, hoop ik onderstaande doelstellingen te hebben bereikt:

- Aan het eind van dit onderzoek weet ik hoe onderwijskundigen, schoolleiders en ouders denken over ouderbetrokkenheid.
- Aan het eind van dit onderzoek weet ik of er belangen zijn binnen de CNS-scholen om ouderbetrokkenheid te bevorderen.
- Aan het eind van dit onderzoek weet ik welk beleid en welke instrumenten nodig zijn om ouderbetrokkenheid te promoten/in te voeren in de school.
- Aan het eind van dit onderzoek weet ik hoe ouders denken over hun betrokkenheid in de school.

In het praktijkdeel wil ik vooral aandacht besteden aan het afnemen van enquêtes bij de schoolleiders van de CNS-scholen en bij de ouders van de Wilhelminaschool. Ik hoop op die manier inzicht te krijgen over hoe CNS-scholen denken over ouderbetrokkenheid en op welke manier ouders hierin staan. Op die manier hoop ik een breder beeld te krijgen over de belangen van ouderbetrokkenheid.

Hoofdstuk 5

Resultaten

5.0 Inleiding

In dit hoofdstuk wil ik aandacht besteden aan de belangen van ouderbetrokkenheid. Hierbij wil ik de belangen van onderwijsdeskundigen naar voren laten komen, maar vind ik het ook belangrijk om te weten te komen hoe de verschillende CNS-scholen denken over ouderbetrokkenheid, op welk niveau van ouderbetrokkenheid de scholen zitten en of zij tevreden zijn met dit niveau. Ik wil met het oog op de niveaus van ouderbetrokkenheid gebruik maken van het schoolontwikkelingsmodel van Peter de Vries wat ik in hoofdstuk 2 heb beschreven.

Verder wil ik aandacht besteden aan het feit hoe ouders aandacht besteden aan ouderbetrokkenheid en op welke manier dit gebeurt. Daarbij vind ik het belangrijk om te onderzoeken wat leerkrachten hiervan terug zien. Tot slot wil ik aandacht besteden aan hoe je als school ouderbetrokkenheid het best kunt oppakken, wat je hierbij nodig hebt en op welke manier ouderbetrokkenheid het best gestimuleerd kan worden.

5.1 Hoe denken onderwijsdeskundigen over ouderbetrokkenheid?

In de vorige beschreven hoofdstukken zijn er verschillende onderwijskundigen naar voren gekomen die hun mening over ouderbetrokkenheid duidelijk formuleerden. De belangrijkste onderwijsdeskundige op het gebied van ouderbetrokkenheid is toch wel Peter de Vries. In zijn publicatie (2010) staan verschillende citaten die er op wijzen waarom hij ouderbetrokkenheid zo belangrijk vindt. Ook door verschillende congressen en conferenties te geven probeert hij zoveel mogelijk schoolleiders, leerkrachten en ouders te overtuigen waarom ouderbetrokkenheid nu zo belangrijk is.

Ook Fredrik Smit is een belangrijke onderwijsdeskundige, als het om ouderbetrokkenheid gaat. In zijn publicatie (2012) geeft hij aan dat hij ouderbetrokkenheid als een vanzelfsprekendheid ziet. Hij vindt dat ouders en de school een gezamenlijk belang hebben, namelijk het zorgen voor optimale omstandigheden voor de ontwikkelingskansen, de schoolloopbaan en het welbevinden van de leerlingen. Hierbij omschrijft hij vier succesfactoren voor het optimaal functioneren van de vormen van ouderbetrokkenheid. De volgende factoren zijn bij het ontwikkelen van ouderbetrokkenheid van belang:

- De manier waarop betrokkenen een visie ontwikkelen in het met elkaar omgaan in het kader van ouderbetrokkenheid;
- Er moet duidelijkheid zijn over het maken van afspraken en het vaststellen van procedures, overlegstructuren en verantwoordelijkheden;
- De mate waarin betrokkenen bereid zijn het samenwerkingsproces gezamenlijk aan te gaan;
- De vaardigheid waarmee de betrokkenen met elkaar omgaan¹⁰

Hij omschrijft ouderbetrokkenheid als de betrokkenheid van ouders bij de opvoeding en het onderwijs van het eigen kind, thuis en op school.

Tot slot heeft natuurlijk ook de vorige minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), Marja van Bijsterveldt, een belangrijke bijdrage geleverd bij de ontwikkeling van ouderbetrokkenheid. Nadat zij het onderwerp in 2011 op de politieke en maatschappelijke agenda zette, is het onderwerp een belangrijke rol gaan spelen binnen het onderwijs en alle andere mensen die nauw betrokken zijn bij het onderwijs. In opdracht van het ministerie van OCW heeft onderzoeksbureau Ecorys een monitor ouderbetrokkenheid ontwikkeld waarbij een meting is gedaan naar de stand van zaken rond ouderbetrokkenheid. Deze meting heeft plaatsgevonden in 2012 en is de tweede meting over dit onderwerp. De eerste meting was in 2009.

Hieruit kwamen de volgende concrete cijfers als het gaat om verbetering rond ouderbetrokkenheid.

---

¹⁰ Internetbron met auteur <http://oudersenschool.swpbook.com/>

- In 2009 vond 53% van de scholen ouderbetrokkenheid van belang om invulling te kunnen geven aan de gezamenlijke verantwoordelijkheden voor goed onderwijs. Bij de laatste meting in 2012 was dit percentage al 74%;
- Er is een stijging te zien op het gebied van hoe scholen tegen ouders aankijken. In 2009 zag 83% van de scholen ouders als didactisch partner. In 2012 is dit percentage gestegen naar 90%;
- Van 2009 naar 2012 is er ook een stijging te zien met betrekking tot het aanwijzen van een coördinator voor het ouderbeleid. In 2009 was er nog sprake van een percentage van 37% wat tot en met 2012 opgeklimmen is naar een percentage van 45%;
- In 2009 las 28% van de ouders hun kinderen dagelijks voor. Nu leest 40% van de ouders dagelijks voor. Ruim twee derde van de ouders leest hun kinderen tenminste één keer per week voor;
- 50% van de ouders vragen op school hoe ze hun kind thuis kunnen helpen. In 2009 was dit nog een percentage van 22% (De Bruijn, 2012).

Uit bovengenoemde percentages blijkt wel dat bijna iedereen het eens is over het belang van ouderbetrokkenheid. Daarnaast zijn ouders nu positiever over de inspanning van de school om ouderbetrokkenheid tot stand te brengen en ervaren ze minder knelpunten (De Bruijn, 2012).

Doordat er zo veel verschillende onderwijsdeskundigen met dit onderwerp bezig zijn geweest, is de ontwikkeling van ouderbetrokkenheid ook erg snel gegaan en heeft bijna iedere school er op dit moment, op welke manier dan ook, mee te maken. Sommige scholen bevinden zich met de ontwikkeling hiervan al in een vergevorderd stadium en andere scholen staan nog aan het begin. Ik ben net als de onderwijskundigen van mening dat het belangrijk is als school om te investeren in ouderbetrokkenheid en ouders te laten ervaren dat zij ook een belangrijke rol kunnen spelen bij de ontwikkeling van hun kind op cognitief en sociaal-emotioneel gebied.

5.2 Hoe denken schoolleiders over ouderbetrokkenheid?

In de literatuur over ouderbetrokkenheid die is verwerkt in de hoofdstukken twee t/m vier, kom je verschillende keren de mening tegen van verschillende schoolleiders die daar hun mening geven over hoe zij denken over ouderbetrokkenheid en op welke manier zij dat als school vormgeven. Ik vind het belangrijk om te onderzoeken in hoeverre de schoolleiders van de CNS-scholen bekend zijn met het begrip ouderbetrokkenheid, hoe zij denken over ouderbetrokkenheid en op welk niveau van ouderbetrokkenheid zij zich bevinden. Daarnaast wil ik weten of zij het belang hebben om als school een hoger niveau te bereiken met betrekking op ouderbetrokkenheid. Ik wil dit onderzoeken door middel van een enquête die ik ga verspreiden naar alle schoolleiders van de CNS-scholen. Mijn bevindingen zal ik vervolgens hieronder beschrijven.

Binnen CNS zijn er zestien scholen. Hierbij zijn er wel een aantal scholen waarbij een directeur twee scholen onder zijn hoede heeft waardoor de respons niet op zestien ingevulde enquêtes komt te staan. Ook geven een aantal schoolleiders aan prioriteiten te moeten stellen en helaas hierdoor niet mee kunnen en/of willen werken aan deze enquête. Ik heb uiteindelijk zes enquêtes terug ontvangen.

Hieronder zal ik per vraag uitwerken wat de bevindingen zijn van de verschillende scholen. Het lege enquêteformulier voor de schoolleiders, is terug te vinden in de eerste bijlage.

De eerste vraag was gericht op het informeren van ouders. Uit de ingevulde enquêtes blijkt dat er veel verschillende manieren worden gebruikt om ouders te informeren. De meest voorkomende zijn toch wel de nieuwsbrief, de schoolgids, de spreekavonden met ouders, rechtstreeks mailcontact met ouders en de informatieavond. Wat opvalt, is dat het verspreiden van informatie steeds meer wordt gedigitaliseerd en dat er zelfs scholen zijn die het contact met ouders onderhouden door middel van bijvoorbeeld Facebook. Daarnaast heeft iedere school een website. Ook hierop is voldoende informatie te vinden over de school. Tot slot investeert iedere school ook in persoonlijk contact met ouders door middel van de 10-minuten gesprekken of gesprekken over het kind op een ander moment.

Wat mij bij één school opviel, was dat daar het informeren van ouders al sterk gericht is op ouderbetrokkenheid. Zo is er voor ouders de mogelijkheid om vier keer per jaar koffie te drinken met het MT. Tijdens deze momenten krijgen ouders de ruimte om vragen te stellen en worden zij op de hoogte gebracht van de ontwikkelingen op school. Daarnaast wordt er ieder jaar een ouderpanelavond georganiseerd. Per groep worden er twee ouders uitgekozen die samen met het team nadenken over bepaalde zaken die op dat moment spelen op school. Tot slot wordt er geïnvesteerd in het opbouwen van een goede relatie met ouders van de OR en MR. Dit wordt in werking gesteld doordat tijdens vergaderingen van de OR en MR altijd de directeur aanwezig is samen met een aantal teamleden.

De tweede vraag was gericht op de inspraak van ouders met betrekking op het meedenken over het beleid van de school. Daarnaast werd de vraag gesteld of scholen ervoor open staan wanneer ouders komen met ervaringen, opvattingen (nieuwe) inzichten en verwachtingen.

Bij de verschillende scholen komt vooral naar voren dat het meedenken vooral gebeurt door leden van de MR en/of OR. Hierbij heeft de MR op de meeste scholen ook instemmingsrecht. Hierbij heeft de MR op de ene school meer inspraak dan op een andere school. Verder staat iedere school open voor ervaringen, opvattingen, verwachtingen en inzichten van ouders, maar is het wel zo dat niet iedere school dit gebruikt om ouderbetrokkenheid te verhogen, maar wordt dit meer gezien als positief kritisch meeleven met de school.

Daarnaast viel op dat er één school benoemt dat er weinig gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid voor ouders om te komen met ervaringen, opvattingen, inzichten en verwachtingen. Dit komt mede omdat deze populatie ouders hier niet toe in staat is qua begaafdheid en/of omdat ze hier weinig behoefte aan hebben, omdat zij de plek van hun kind op deze school als 'tijdelijk' of 'noodgedwongen' ervaren.

Aan de andere kant is er ook een school die vorig jaar is gestart met een actieplan om ouderbetrokkenheid te vergroten. Dit kwam omdat ouders een drempel ervoeren om met de school in gesprek te gaan. In dit plan zijn meerdere contactmomenten opgenomen die erop gericht zijn om in gesprek te zijn met ouders. Deze contactmomenten vinden plaats naast de gesprekken tussen ouders en de leerkracht. Deze school heeft met elkaar de volgende visie ontwikkeld over ouderbetrokkenheid:

'Partners in verantwoordelijkheid': De bedoeling is dat ouders met hun ervaringen, inzichten en ideeën komen, maar dat de school uiteindelijk zelf het beleid bepaalt.

Bij de derde vraag die gaat over wat ouders van ouderbetrokkenheid vinden en waarom ze dat vinden komt onder andere naar voren dat het een positief effect heeft op de ontwikkeling van het kind. Daarnaast geven schoolleiders ook aan dat communicatie erg belangrijk is op het gebied van ouderbetrokkenheid. De meeste scholen vinden ouderbetrokkenheid van zeer groot belang. Dit wordt op verschillende manieren geformuleerd. Zo noemt één school dat ze ouders en team zien als partners in onderwijs en opvoeding, waarbij ieder verantwoordelijk is voor zijn eigen deel. Met elkaar afstemmen en met elkaar optrekken is hierbij erg belangrijk. Een andere school benoemt dat ouders de smeerolie zijn van de organisatie. Zij gaan ervan uit dat een school zonder ouderbetrokkenheid niet kan draaien. Een andere school geeft aan dat ouders op het gebied van ouderbetrokkenheid altijd willen meedenken. Er is ook één school die ouderbetrokkenheid ook echt duidelijk doortrekt naar de thuissituatie. Zij geven aan dat wanneer de communicatie tussen school en thuis goed verloopt, ouders het kind ook beter kunnen ondersteunen in het ontwikkel- en leerproces. Daarom is ouderbetrokkenheid zo belangrijk. Tot slot is er nog een school die aangeeft dat ouderbetrokkenheid een voorwaarde is voor het schoolse leven, maar dat het bij hen op school wat ingewikkelder ligt. De rol van ouders in de school is complexer en het kost teamleden enorm veel tijd en energie om hieraan vorm en inhoud te geven. Dit is ook weer de school met de populatie ouders die hier niet toe is staat zijn qua begaafdheid en/of omdat ze hier weinig behoefte aan hebben.

Vraag vier betrof het niveau van ouderbetrokkenheid waarin de school zich bevindt. De laatst genoemde school bij vraag drie werkt qua invulling samenwerkingsgericht en heeft ook zeker de ambitie dit te blijven doen. Wel is het zo dat merendeel van de ouders zich gedragen naar informatiegericht. Dit heeft wederom te maken met de populatie. Eén school geeft aan ouders als belangrijke partner te zien, maar merkt dat er maar een relatief klein groepje ouders is wat met de school spreekt over verbetering van de school op het gebied van onderwijsinhoud en vormgeving.

Hierdoor ziet de school zich als een informatiegerichte/structuurgerichte school. Er zijn drie scholen die op het niveau zitten tussen relatiegericht en samenwerkingsgericht. Wel is het belangrijk om dit bij ouders en teamleden te blijven motiveren en herhalen, zodat dit meer gecontinueerd wordt. Daarbij geeft één school ook nog aan dat ze het erg belangrijk vinden om goede contacten met ouders te onderhouden, daarnaast zien ze ouders ook als partners om op die manier te blijven werken aan een goede organisatie en dus aan een goede samenwerking. Ouders worden gezien als partners, maar zijn dit op papier niet. Tot slot is er ook al een school die op het niveau zit van samenwerkingsgericht en op die manier vorm geeft aan ouderbetrokkenheid.

De vijfde vraag ging over het vormgeven van die fase van ouderbetrokkenheid waarin zij zich als school bevinden. Hierin viel mij vooral de school op die al op het niveau zit van samenwerkingsgericht. Zij hebben naast de 10-minutengesprekjes ook zogenoemde voortgangsgesprekken. Tijdens deze gesprekken krijgen vooral ouders de ruimte om over hun kind te vertellen. Dit doen ze aan de hand van een van tevoren opgestuurde vragenlijst. Hierdoor richten ze zich dus op ouderbetrokkenheid door ouders te betrekken bij gesprekken over het kind en ouders hierin een belangrijke rol te laten spelen. Ik ben van mening dat ouders zich op die manier erg betrokken zullen voelen. Een andere school richt zich vooral op de communicatie naar ouders. Hierbij wordt ook sociale media gebruikt. Zij hebben als uitgangspunt ouders breed te willen informeren en transparant te willen zijn. Ze zien ouders als partners in de opvoeding van hun kind. Hierbij zijn ouders op het gebied van opvoeding natuurlijk de hoofdpartner. Op een andere school wordt er ook erg geïnvesteerd in het contact met ouders waarbij ouders vaak op school worden uitgenodigd voor bijvoorbeeld inloopmiddagen die zowel een formeel als informeel karakter kunnen hebben, rapportgesprekken en verschillende ouderavonden. Daarnaast staat de deur altijd open. Ook is er een school die vooral laagdrempelig wil overkomen en het belangrijk vindt dat ouders kunnen aangeven wat er speelt. Bij het begin van de schooldag staat er iemand bij de deur om de kinderen welkom te heten. Verder is er sprake van laagdrempelige communicatie geen 'u', maar 'je.' Deze school vindt het ook belangrijk om naar ouders toe te communiceren waarom ze ouderbetrokkenheid zo belangrijk vinden. Er is ook nog een school die investeert in intakegesprekken met ouders van nieuwe leerlingen. De school vindt het belangrijk om uitgebreide gesprekken te voeren en daarbij ook een rondleiding te geven. Op die manier krijgen ouders een goed beeld van de school. Tot slot is er nog een school die vorm geeft aan ouderbetrokkenheid door middel van het inrichten van een inlooptmoment, het houden van ouderavonden en het verspreiden van nieuwsbrieven.

Bij de zesde vraag gaat het om de mening van schoolleiders, de vraag was of zij van mening zijn dat ouderbetrokkenheid een positieve invloed zou kunnen hebben op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Deze mening wordt door iedere schoolleider gedeeld. Samenvattend wordt er gezegd dat ouderbetrokkenheid een positieve uitwerking heeft op het functioneren van het kind op school. Kinderen ervaren het als plezierig dat ouders en leerkrachten samenwerken in het belang van het kind. Op deze manier wordt er bijgedragen aan de kwaliteit van opleiding en opvoeding en kan er zowel op school als thuis worden gewerkt aan de verbetering van de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling. Tot slot wordt nog genoemd dat kinderen zich beter zullen ontwikkelen wanneer de ouders betrokken zijn, ouders sneller de school binnen lopen om iets te vragen en ouders zullen, wanneer zij betrokken zijn, eerder de leerstof oefenen met hun kind. Op het gebied van de cognitieve meerwaarde heeft er één school lagere verwachtingen. Dit is opnieuw de school waar een andere populatie van ouders is en waarbij ouders qua begaafdheid en/of qua motivatie minder gemotiveerd zijn om hun kinderen te kunnen en/of willen helpen.

De zevende en achtste vraag hebben betrekking op het feit of de schoolleiders de intentie hebben om met hun school door te groeien naar een hoger niveau van ouderbetrokkenheid en wanneer deze intentie aanwezig is, wat er op school moet gebeuren om door te kunnen groeien naar een hoger niveau van ouderbetrokkenheid.

De meeste scholen willen blijven werken aan ouderbetrokkenheid en willen of naar een hoger niveau toewerken of het niveau waarop ze nu zitten continueren. De meeste scholen willen zich vooral richten op samenwerkingsgerichte ouderbetrokkenheid. Er is één school die niet direct de intentie heeft om door te groeien naar een hoger niveau van ouderbetrokkenheid. Deze school vindt het wel belangrijk dat een sterkere rol van de MR als partner zich beter kan ontwikkelen. Er worden verschillende visies genoemd waarom doorgroeien naar het niveau van innovatiegericht niet

wenselijk zou zijn. Er wordt genoemd dat school en ouders nooit partners kunnen zijn in het proces van continue schoolverbetering. Hiervoor verschilt de verantwoordelijkheid van de professionals t.o.v. de amateurs te veel. Vanuit de school gezien is het niet realistisch en niet wenselijk om te doen alsof hierin gelijkwaardigheid zou kunnen bestaan. Daarnaast benoemt een andere school dat je als stichting en schoolteam bepaalt wat de beleidsvoornemens van de school worden. Ouders mogen hierin meedenken bijvoorbeeld vanuit de MR, maar bepalen niet het onderwijsconcept van de school. Ook is er nog een school die aangeeft niet aan innovatiegerichte ouderbetrokkenheid toe te komen, omdat dit niet past bij hun ouderpopulatie. De meeste ouders zijn laagopgeleid en er zijn binnen de school ook veel allochtone ouders. Deze groep ouders staat niet zo snel op de stoep en neemt dus ook niet het initiatief om mee te denken over het onderwijs. De wat hoger opgeleide ouders zijn vertegenwoordigd in de MR of OR en laten hun stem wel horen. Dit is dan wel meer gericht op relatie en samenwerking dan op innovatie. Tot slot is er één school die aangeeft wel door te willen groeien naar een hoger niveau. Zij vinden het belangrijk dat wanneer je op gelijkwaardige voet, dus als partners, bouwt aan een organisatie een ieder zich verantwoordelijk voelt en het beleid niet wordt overgelaten aan één persoon.

Om door te groeien naar een hoger niveau van ouderbetrokkenheid of om het huidige niveau te continueren moet er op verschillende scholen wel het één en ander worden gedaan. Zo moet op een school de communicatie naar buiten toe duidelijker. Deze school wil investeren in het feit dat ouders de school in gevraagd worden voor gesprek in plaats van dat er bij het hek wordt gepraat. Op die manier betrek je ouders veel meer bij de school. Een andere school geeft aan dat er een groeiproces bij teamleden nodig is. Dit zal worden aangepakt in de vorm van studiedagen waarbij communicatie met ouders centraal zal staan. Tot slot geeft de school die wil doorgroeien naar innovatieve ouderbetrokkenheid ook verschillende ontwikkelpunten aan. Ze willen een werkgroep ouderbetrokkenheid opstarten. Deze werkgroep wordt samengesteld uit alle geledingen van de school, maar ook de partners van de school zoals de bibliotheek en Collage worden erbij betrokken. Dit komt omdat het een brede school is en ook de betrokkenheid van partners belangrijk vindt. Daarnaast willen ze hun gezamenlijke visie uitbouwen en uitdragen, willen ze een oudertevredenheidspeiling uitvoeren en willen ze een planning maken van alle te bereiken doelen.

Na het verwerken van de enquêtes blijkt dat iedere school open staat voor ouderbetrokkenheid en dat iedere school zich ook bewust is van het belang van ouderbetrokkenheid. Wel is het zo dat iedere school op zijn of haar eigen manier invulling geeft aan ouderbetrokkenheid. Dit heeft bijvoorbeeld te maken met het beleid van de school wat door de stichting en het schoolteam is bepaald en de ouderpopulatie waar een school mee te maken heeft. Vooral laatstgenoemde is van grote invloed op welke manier je ouders kunt betrekken bij de school en op welke manier ouders openstaan voor meer inspraak binnen de school. Ik vond het interessant om te ontdekken op welke verschillende manieren ouders benaderd worden door de school en op welke verschillende manieren de communicatie is geregeld. Ik vond het erg interessant om te lezen dat er op een school naast de 10-minutengesprekken ook twee keer per jaar een voortgangsgesprek plaatsvindt waarbij vooral de ouders het initiatief mogen nemen en dat er van ouders wordt verwacht dat zij op die momenten praten over hun kind. Op die manier laat de school zien open te staan voor het verhaal van ouders en horen leerkrachten hoe ouders hun kind ervaren op het gebied van de verschillende ontwikkelingsgebieden. Er zijn ook twee scholen die naast de MR ook gebruik maken van een ouderpanel. Op die manier kunnen ouders die niet in de MR willen of kunnen toch inspraak hebben en meedenken over bijvoorbeeld het beleid van de school. De ouders die hiervoor worden uitgekozen mogen met het team nadenken over zaken die spelen en er wordt met elkaar naar een oplossing gezocht. Bij één van deze twee scholen wordt er ook vier keer per jaar een koffieochtend georganiseerd. Ouders kunnen op zo'n moment koffiedrinken met het management team (MT) en vragen stellen aan hen. Daarnaast worden ze op de hoogte gebracht van eventuele ontwikkelingen op school. Verder is deze school intensief gestart met het creëren van contactmomenten, omdat de school erachter kwam dat ouders een drempel ervoeren om naar school toe te komen. Ouders hebben de ruimte om met hun ervaringen, inzichten en ideeën te komen en op die manier hoopt de school dat er meer openheid ontstaat, dat ouders naar school komen wanneer er iets aan de hand is, maar dat ouders vooral ervaren dat het belangrijk is om samen te werken aan de ontwikkeling van het kind. Ook is er een school die heel veel contactmomenten heeft met de ouders. Dit is een school voor speciaal basisonderwijs waarbij contact met ouders en het intensief volgen van de ontwikkeling van het kind erg belangrijk is. Er zijn twee grote gesprekken per jaar en er is drie keer een 10-minutengesprek. Daarnaast zijn er informele en formele inlooppunten en zijn er per jaar zo'n twee of drie ouderavonden.

Uit mijn onderzoek is gebleken dat er meerdere scholen zijn die zich bevinden in de fase van relatie en/of samenwerkingsgerichte ouderbetrokkenheid. Er is één school die aangeeft door te willen groeien naar een hoger niveau van ouderbetrokkenheid. Dit blijkt uit mijn volgende bevindingen. Vanuit de enquête komt duidelijk naar voren dat de school het belangrijk vindt om op gelijkwaardige voet en dus als partners te bouwen aan een organisatie, waarbij iedereen zich verantwoordelijk voelt en het beleid niet wordt overgelaten aan één persoon. Ook de actiepunten in de enquête geven aan dat de school serieus nadenkt over het doorgroeien naar een hoger niveau van ouderbetrokkenheid. Er worden plannen gemaakt om een werkgroep op te stellen, waarbij ook andere partners, die gehuisvest zijn in de school, worden betrokken. Zo willen ze ook meer gaan samenwerken met bijvoorbeeld de bibliotheek en het buurtcentrum. Daarnaast kwam in de enquête duidelijk naar voren dat zij ouderbetrokkenheid al vorm geven bij het eerste intakegesprek met nieuwe ouders. Er wordt door de school veel aandacht aan besteedt. Tot slot zie ik dat de school het van belang vindt dat ze ouders te woord staan en open staan voor hun tips, aandachtspunten en op- en aanmerkingen. Op die manier laat je als school zien dat je het contact met ouders erg belangrijk vindt en dus open staat voor ouderbetrokkenheid. Ik wil mij verder in deze school verdiepen en meer duidelijkheid krijgen over hoe ouderbetrokkenheid op dit moment geregeld is en welke stappen genomen gaan worden om naar een hoger niveau van ouderbetrokkenheid door te groeien. Ik wil dit verder uitzoeken door meerdere bronnen te gebruiken. Zo wil ik onderzoek doen naar de schoolgids, het schoolplan, de website en de nieuwsbrieven. Verder wil ik een interview afnemen. Hierbij hoop ik antwoord te krijgen op de zaken die voor mij nu nog onduidelijk zijn. In de schoolgids komt naar voren dat de school de betrokkenheid van ouders erg belangrijk vindt. Er wordt omschreven dat het voor ouders belangrijk is dat zij weten waar de kinderen en leerkrachten op school mee bezig zijn. Hierbij merk ik wel dat dit onderdeel vooral ook is gericht op ouderparticipatie. Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie zijn natuurlijk twee aparte onderwerpen. Ik merk wel dat de school hier al een duidelijk onderscheid in maakt, maar ik denk dat het stukje over ouderbetrokkenheid nog wel iets uitgebreider mag worden omschreven. Verder staat er in de schoolgids onder het onderdeel ouders, informatie over de communicatie en er staat informatie over de contactmomenten, de MR en de OR. Laatste twee genoemde onderwerpen zijn natuurlijk ook van wezenlijk belang met betrekking tot ouders. Daarnaast is het zo dat er in het schooljaar van 2010-2011 een klankbordgroep is opgesteld die zich vooral bezighoudt met de communicatie tussen school en ouders. Communicatie is natuurlijk ook van groot belang bij ouderbetrokkenheid.

In het schoolplan staat het volgende over ouderbetrokkenheid: Allereerst staat er bij het onderdeel personeel iets genoemd over communicatie. Er is een tijd terug een oudertevredenheidspeiling afgenomen. Hieruit bleek onder andere dat ouders tevreden zijn over de communicatie met de leerkrachten. Ze ervaren de leerkrachten als professionele gesprekspartners. Daarnaast ervaren ze de school als laagdrempelig. Dit laatste is een goede opstap naar ouderbetrokkenheid. Er komt in het schoolplan naar voren dat CNS een goed contact met ouders erg belangrijk vindt en dat zij het ook belangrijk vinden dat ouders tevreden zijn. Wel lijkt dit een beetje eenrichtingsverkeer. Ik mis in het schoolplan bijvoorbeeld een stukje waarbij wordt aangegeven dat ouders ook een belangrijke rol kunnen spelen bij de ontwikkeling van hun kind. Het contact met ouders is vooral gericht op tevredenheid en niet direct op samenwerking.

Op de website en in de nieuwsbrieven komt niet direct naar voren dat de school veel aandacht besteedt of wil besteden aan ouderbetrokkenheid. Wel worden de ouders van veel zaken op de hoogte gesteld, is de website erg toegankelijk, worden er duidelijke nieuwsbrieven verspreid en is er in de nieuwsbrief aandacht voor verschillende onderwerpen die op dat moment belangrijk zijn. Tot slot heb ik een interview afgenomen met de directeur van de Wilhelminaschool. Mijn doel was hierbij om nog beter zicht te krijgen op de motivatie en de intentie om door te groeien naar een hoger niveau van ouderbetrokkenheid. Daarnaast was ik benieuwd op welke manier de partners van de school erbij betrokken zouden worden. Kort samengevat kwam het volgende naar voren bij het interview: Nadat de school het nieuwe pand heeft betrokken, heeft ook de ouderbetrokkenheid een enorme groei doorgemaakt. De directeur onderscheidt twee vormen van ouderbetrokkenheid. Technische ouderbetrokkenheid en ouderbetrokkenheid gericht op het kind. De technische ouderbetrokkenheid kan worden vergeleken met ouderparticipatie. De ouderbetrokkenheid gericht op het kind krijgt bijvoorbeeld vorm doordat de school open staat voor tips en aandachtspunten die door ouders worden aangedragen. Daarnaast zijn eigenlijk alle ouders wel bereid om hun kind thuis te helpen en begeleiden op het gebied van schoolwerk. Ook praten ouders thuis voldoende met hun kind over wat er speelt op school. Verder ervaren ouders de school als een laagdrempelige school wat ook weer een positief effect heeft op ouderbetrokkenheid.

Om ouders al vanaf het begin kennis te laten maken met ouderbetrokkenheid investeert de school in duidelijke intakegesprekken en wordt er gezorgd voor duidelijke informatie. Op die manier leren ouders de school goed kennen en voelen ouders zich betrokken bij de school. Omdat communicatie een belangrijk begrip is binnen ouderbetrokkenheid, investeert de school ook hierin door middel van een klankbordgroep. Hierdoor wordt de communicatie vanuit de school door ouders gereflecteerd en kan de school werken aan nog betere manieren van communicatie. Omdat het een brede school is en de school dus te maken heeft met andere organisaties is het belangrijk dat ook deze partners bij de samenwerking worden betrokken. Het is niet de bedoeling dat alle vijf de partners hun eigen plan uitzetten, maar dat er wordt gekeken op welke gebieden er kan worden samengewerkt. Er wordt gekeken op welke manier er gezamenlijke projecten kunnen worden georganiseerd.

Verder hebben de ouders op deze school wel inspraak en staat de school zeker open voor feedback van ouders en nemen ze hun tips graag aan. Wel is het zo dat de ouders geen instemmingsrecht hebben. Wel heeft de MR op sommige vlakken instemmingsrecht. Ondanks dat ouders geen instemmingsrecht hebben wordt bepaalde informatie wel met ouders gedeeld en blijven ze op de hoogte van een bepaald proces.

Tot slot wordt er genoemd dat het doorgroeien in de niveaus van ouderbetrokkenheid een continu proces is wat niet ophoudt. Je bent er als school steeds mee bezig en er is niet een eindstation. Dit komt ook door de vele ontwikkelingen die steeds plaatsvinden binnen het onderwijs.

Ouderbetrokkenheid zal ieder jaar een belangrijk aandachtspunt blijven en hier zal voldoende in worden geïnvesteerd. Alleen gebeurt dit door al die verschillende ontwikkelingen soms op een andere manier. Door de bezuinigingen en de krimp op verschillende scholen zou het kunnen zijn dat er binnen het onderwijs meer vrijwilligers worden ingezet. Op die manier sla je met betrekking tot ouderbetrokkenheid weer een ander pad in. Duidelijk is wel dat de school niet kan zonder de hulp van ouders en daarbij de technische ouderbetrokkenheid, maar dat de school ouderbetrokkenheid gericht op het kind eigenlijk net zo belangrijk vindt.

Het uitgewerkte interview is te vinden in de derde bijlage.

5.3 Hoe denken ouders over ouderbetrokkenheid?

In het begin van mijn onderzoek ben ik naar een congres geweest over ouderbetrokkenheid. Hierbij konden we met elkaar brainstormen over ouderbetrokkenheid en was er een presentatie van Peter de Vries. Hij heeft veel onderzoek gedaan naar onder andere het belang van ouderbetrokkenheid. Wat mij vooral erg is bijgebleven aan dit congres is de ervaring van ouders die werd gedeeld. Er waren een aantal ouders aanwezig die hun mening gaven over ouderbetrokkenheid. Deze ouders maakten al heel goed onderscheid tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie. Hierbij kwam naar voren dat ouders het erg belangrijk vinden wanneer zij betrokken worden bij het onderwijs van hun kind. Natuurlijk deelt niet iedere ouder deze mening en zijn er ook ouders die er van uitgaan dat de leerkrachten er zijn om de kinderen iets te leren en dat zij als ouders hier niet zoveel aan kunnen bijdragen. Toch denk ik dat veel ouders het belangrijk vinden om te worden betrokken bij het onderwijs met betrekking tot de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling. Om dit te onderzoeken heb ik op mijn stageschool onder de ouders van de kinderen van groep 3 en 4 een enquête afgenomen. Helaas was de respons niet erg groot (33%), maar toch denk ik een duidelijk beeld te kunnen schetsen van hoe er door ouders wordt gedacht over ouderbetrokkenheid. Het lege enquêteformulier voor de ouders, is terug te vinden in de tweede bijlage.

Bij de eerste vraag ging het erover op welke manier ouders zich betrokken voelen binnen de school. Hierbij komt duidelijk naar voren dat ouders zich betrokken voelen door de nieuwsbrieven, de website en andere informatie die wordt verspreid en het contact met de leerkrachten. Bij het contact met de leerkrachten gaat het dan om de 10-minutengesprekjes en de ruimte die leerkrachten geven om op andere momenten in gesprek te gaan wanneer dat nodig is. Daarbij is het ook zo dat ouders aangeven dat leerkrachten en IB'er investeren in de ontwikkeling van het kind, door wanneer dat nodig is, met ouders in gesprek te gaan.

Ook wordt er door ouders aangegeven dat het belangrijk is om zelf te investeren in die betrokkenheid. Hierbij wordt genoemd dat er geluisterd wordt naar de verhalen van hun kinderen, dat ouders interesse tonen in activiteiten en bereid zijn hier aan mee te helpen en dat ouders bekend zijn met wat er in en rondom de school gebeurt. Zoals al eerder gezegd, geven veel ouders aan zich betrokken te voelen door middel van de contactmomenten die er zijn en de informatie die

ze krijgen. Ook geven ouders aan dat ze betrokken zijn bij activiteiten waar ze bijvoorbeeld aan meehelpten. Toch is er ook nog een gedeelte van de ouders die aangeeft betrokkenheid vanuit thuis mee te geven. Er wordt thuis gepraat over de leerontwikkeling en kinderen krijgen hulp bij die ontwikkeling. Ook wordt er gepraat over andere zaken die betrekking hebben met school zoals vriendschappen. Deze ouders hebben het besef dat zij ook een rol hebben in de ontwikkeling van hun kind en hun kind daarbij kunnen helpen. De betrokkenheid van ouders wordt dus op verschillende manieren belicht, maar een ieder ervaart wel zeker betrokkenheid en ervaart de school als laagdrempelig, waardoor er op een open manier contact mogelijk is.

Bij de tweede vraag, waar het ging om wat ouders belangrijk vinden in de samenwerking tussen school en ouders, was het begrip communicatie een belangrijk punt. Ouders geven aan dat communicatie erg belangrijk is. Hierbij komt vooral naar voren dat beide partijen van elkaar weten wat er thuis en op school gebeurt. Ook geven ouders aan het belangrijk te vinden wanneer er iets vanuit school wordt geconstateerd, dat er contact wordt gelegd om te kijken of dit herkend wordt vanuit de thuissituatie. Vervolgens kunnen leerkracht en ouders samen een plan opstellen om het probleem te verhelpen. Dit heeft vooral te maken met de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Ouders geven aan het belangrijk te vinden dat je als ouders op de hoogte wordt gesteld van de prestaties van je kind met betrekking tot de verschillende ontwikkelingsgebieden. Hierbij is het natuurlijk ook van belang dat voor een goede samenwerking ouders ook naar school toe communiceren wanneer zij iets ervaren in de ontwikkeling van hun kind. Bij een goede samenwerking staat of valt alles door een goede communicatie.

De derde vraag had betrekking op de communicatie tussen ouders en hun kind. Het is naar mijn idee belangrijk dat een ouder regelmatig met het kind praat over de dagelijkse gebeurtenissen op school en thuis. Ook alle ouders die de enquête hebben ingeleverd zijn het hier mee eens. Ouders geven bijvoorbeeld aan het belangrijk te vinden om te weten wat hun kind bezighoudt en wat er in hem of haar omgaat. Het is belangrijk dat een kind zijn of haar verhaal kwijt kan. Daarnaast is het ook zo dat een kind hierdoor leert luisteren naar wat anderen te vertellen hebben. Ouders geven aan het leuk te vinden om positieve ervaringen van school te horen, maar vinden het ook fijn om de mindere ervaringen te horen. Hier kun je als ouder over in gesprek gaan en op die manier achterhalen waarom er iets niet goed ging en samen bedenken hoe het de volgende keer anders zou kunnen. Dit werd door één ouder benoemd met als rede het kind te leren om reflectief te denken. Hierbij hoor je niet alleen het verhaal aan, maar ga je ook echt in gesprek met het kind. Ik denk dat dit zeker van belang is voor vooral de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Tot slot gaf een ouder aan door met het kind te praten over de dagelijkse gebeurtenissen op school en thuis betrokken te blijven bij de ontwikkeling van hun kind.

Bij de vierde vraag vroeg ik mij af of de ouders/verzorgers van mening waren invloed te hebben op de leerprestaties van hun kind. Bijna iedere ouder was het hiermee eens. Er was één ouder die deze vraag lastig te beantwoorden vond. Over het algemeen geven ouders aan door thuis te oefenen en te praten over school, dat kinderen gestimuleerd worden en beter gemotiveerd zijn om goed te presteren. Op die manier kunnen kinderen worden geholpen. Er wordt door één ouder ook genoemd dat je je kind best mag laten merken dat je iets van hem of haar verwacht. Hierbij vind ik het wel belangrijk dat het kind niet directe druk ervaart maar op een positieve manier wordt gemotiveerd. Ook zijn er ouders die ingaan op de invloed van didactische hulp. Daarbij wordt aangegeven dat herhaling een extra kracht is en dat daarnaast hulp vanuit thuis vooral motiverend kan zijn. Wanneer het kind thuis op een positieve manier wordt gestimuleerd en gecomplimenteerd, dan heeft dit een positieve invloed op het leren op school. Ook geeft er een ouder aan dat een positieve houding van de ouder gericht naar de school belangrijk is. Wanneer ouders een positieve houding hebben en positieve ervaringen delen, heeft dit een positief effect op de leerprestaties van het kind. Het kind voelt aan dat de ouder achter de school staat. Wanneer een kind geen veilige/prettige thuissituatie heeft, ervaart het niet de stimulans om thuis aan school te werken en beïnvloedt dit op een negatieve manier de leerprestaties. Hierdoor is het zo belangrijk dat ouders betrokken zijn bij hun kind.

Tot slot vond ik het mooi om te lezen dat er bij één ouder duidelijk naar voren kwam dat deze het kind vooral vertrouwen wil geven. Ik denk dat dit een belangrijke basisbehoefte is om te kunnen presteren.

Bij vraag vijf was het de vraag of ouders/verzorgers vinden dat zij medeverantwoordelijk zijn voor de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind. Ook deze vraag heeft iedereen weer met 'ja' beantwoord en er zijn ook veel en mooie reacties gegeven. Een overkoepelend antwoord waar alles aan vast hangt is, dat de ontwikkeling van kinderen op zowel cognitief als op sociaal-emotioneel gebied niet ophoudt buiten de muren van school, maar dat kinderen overal leren en dat vooral ook de thuissituatie van kinderen van invloed is op hun leerprestaties. Op cognitief gebied moet er thuis vooral een stimulerende omgeving worden geboden. Hier leert het kind begrijpen dat ze voor sommige dingen echt iets moeten doen en soms dus ook thuis extra moeten oefenen en herhalen. Aan de sociaal-emotionele ontwikkeling wordt ook zeker thuis gewerkt. Als ouder geef je het voorbeeld hoe je met elkaar om hoort te gaan. Je leert het kind respect te hebben voor anderen, maar ook dat het kind niet over zich heen moet laten lopen. Verder leert het kind in de thuissituatie overleggen en compromissen te sluiten. Vooral op sociaal-emotioneel gebied zijn normen en waarden die ouders meegeven aan hun kind erg belangrijk. Kinderen nemen deze normen en waarden over en passen dit ook toe op school. Het is belangrijk dat de normen en waarden van ouders in overeenstemming zijn met de normen en waarden vanuit thuis. Tot slot geven ouders aan dat de cognitieve ontwikkeling en de sociaal-emotionele ontwikkeling niet alleen de verantwoordelijkheid vinden van de school, maar dat dit ook zeker een verantwoording is van de ouders.

Bij de zesde vraag ging het erom of ouders denken nog meer te kunnen doen aan de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind. Deze vraag wordt door een paar ouders met een 'ja' beantwoord met het argument dat het natuurlijk altijd beter kan en dat ouders nog altijd intensiever hun kind kunnen helpen en kunnen leren hoe ze hun kind nog beter kunnen begeleiden. Wel moet er hierbij worden gezegd dat deze ouders al enorm hun best doen en al een grote bijdrage leveren met betrekking op de ontwikkeling van hun kind. De ouders die deze vraag met 'nee' hebben beantwoordt geven vooral aan dat ze al hun uiterste best doen om hun kind zo goed mogelijk te sturen in hun ontwikkeling. Daarnaast is het belangrijk dat de hulp niet een te grote druk legt op het kind en/of op de ouder. Kinderen moeten goed in hun vel zitten om effectief te kunnen ontwikkelen. Daarnaast geven ouders aan dat kinderen ook de ruimte moeten hebben om te kunnen spelen. Tot slot vond ik het mooi om te lezen dat één ouder aangaf zijn uiterste best te doen met betrekking op de ontwikkeling van het kind, maar ook niet wil 'betuttelen', omdat deze ouder zelfstandigheid ook belangrijk vindt.

Bij vraag zeven was het de vraag of ouders/verzorgers vinden dat er samengewerkt moet worden met de school om de leerprestaties van de kinderen te verbeteren. Ook bij deze vraag wordt er volmondig 'ja' geantwoord. Ouders geven aan dat het belangrijk is om te weten waar hun kinderen op school mee bezig zijn. Ouders kunnen hun kind hier dan mee helpen en hen stimuleren. Zo wordt school en thuis één geheel. Het is eigenlijk een soort wisselwerking waarbij school het beste weet hoe iets aangeboden en aangeleerd moet worden. Zij hebben de expertise. Ouders kunnen vervolgens extra oefenen, want ouders kennen hun kind het beste. De invloed van beide partijen werkt voor kinderen erg motiverend en geeft het gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid. Daarnaast is het ook effectiever want de hulp die wordt geboden, wordt op elkaar afgestemd. Tot slot vond ik dat er door één ouder op een andere manier erg goed verwoord werd waarom samenwerking zo belangrijk is. Zij benoemde dat er vanuit de thuissituatie bepaalde redenen kunnen zijn waarom het kind op school minder goed functioneert. Ook hebben sommige kinderen een specifieke aanpak nodig. Aan deze aspecten kun je alleen werken als je goed samenwerkt en open staat voor elkaars ideeën.

Vervolgens vroeg ik ook wat ouders zouden willen en/of kunnen doen om beter te kunnen samenwerken. Hierbij wordt genoemd dat het belangrijk is om over en weer contact te hebben over de ontwikkeling van het kind en in sommige gevallen extra contact momenten in te plannen wanneer er bijzonderheden zijn. Het thuis begeleiden met de leerstof wordt ook vaak genoemd. Bij het samenwerken wordt ook het helpen in de klas genoemd. Dit heeft dan toch weer meer weg van ouderparticipatie. Tot slot wordt genoemd dat communicatie ook een belangrijke factor is binnen de samenwerking.

Vraag acht heeft betrekking op de informatie over ouderbetrokkenheid in de schoolgids. De vraag was of er op school duidelijke afspraken aanwezig zijn over wat school en ouders van elkaar kunnen verwachten en of daarover iets staat in de schoolgids.

Bij deze vraag geven veel ouders aan de schoolgids niet in die mate te hebben bestudeerd om hier het antwoord op te vinden. Een aantal ouders heeft wel een duidelijk antwoord.

In de schoolgids is zeker informatie te vinden wat betreft verwachtingen van school en ouders. Ook staat in de schoolgids genoemd op welke manier ouders geïnformeerd worden en op welke manieren ouders in contact kunnen komen met de leerkracht. Verder staat er in de schoolgids een hoofdstuk over ouders. Wel is het zo dat een enkele ouder aangeeft dat er in dat hoofdstuk over ouders meer onderscheid gemaakt mag worden tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie. Dit loopt nogal snel in elkaar over en er wordt dan bij het onderdeel van ouderbetrokkenheid niet beschreven op welke manier ouders kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van hun kind. Ouders kunnen dus niet heel veel informatie uit de schoolgids halen met betrekking tot ouderbetrokkenheid.

Vraag negen ging over de manier waarop ouders/verzorgers op de hoogte worden gebracht van wat hun kind leert op school. Hierbij konden rondjes worden ingekleurd, maar konden ouders ook toevoegingen doen. Ouders worden vooral op de hoogte gebracht door informatie vanuit de school, gesprekken met de leerkracht en door wat het kind thuis verteld. Daarnaast worden ouders op de hoogte gebracht van het leerproces, door bijvoorbeeld het gemaakte werk wat mee naar huis gaat. Hierbij hebben ouders ook de mogelijkheid om met het kind te praten over hun ontwikkeling. Wanneer er veel fouten in het werk zitten, kunnen ouders aan het kind vragen wat ze moeilijk vonden. Ook geeft één ouder aan op de hoogte gebracht te worden door de intern begeleider en geeft één ouder aan de 10-minutengesprekjes belangrijk te vinden om op de hoogte te worden gebracht van het leerproces van het kind.

Bij vraag tien was de vraag of ouders betrokken willen zijn bij de ondersteuning van hun kind op het gebied van onderwijs. Hierbij geven de meeste ouders aan graag betrokken te willen zijn. Er is één ouder die deze vraag met nee beantwoordt, alleen staat er verder geen argument bij genoemd. Ook is er één ouder die geen antwoord heeft op deze vraag. De ouders die graag betrokken willen zijn bij de ondersteuning van hun kind geven bijvoorbeeld aan dat betrokkenheid belangrijk is voor de ontwikkeling van het kind. Daarnaast willen ouders graag weten hoe het gaat met hun kind op school. Wanneer blijkt dat kinderen ergens moeite mee hebben willen ouders dit graag weten en staan ze er ook voor open om handvatten te krijgen om hun kind thuis extra te helpen. Tot slot wordt er ook aangegeven, dat in deze tijd van bezuinigingen, betrokkenheid erg belangrijk is. Omdat er meer kinderen zijn met een rugzakje, kan de één op één begeleiding vanuit thuis een positieve uitwerking hebben.

Op de vraag op welke manier ouders betrokken willen zijn bij de ondersteuning geven ouders de volgende dingen aan:

- Informatie vanuit school;
- Gesprek met de leerkracht;
- Wat het kind thuis vertelt;
- Door in de klas te kijken;
- Door te helpen op school.

Vraag elf was de laatste vraag van de enquête en ging over de informatieverstrekking met betrekking op de ontwikkeling van het kind. De vraag was of ouders voldoende informatie krijgen over de ontwikkeling van hun kind in het rapport en de bespreking daarvan. Iedere ouder die de enquête heeft ingevuld beoordeeld deze vraag positief. Er wordt bijvoorbeeld aangegeven dat de rapporten duidelijk zijn en dat er naast de 10-minutengesprekken ook ruimte is voor meerdere contactmomenten. Die extra overlegmomenten vinden plaats wanneer dit nodig mocht zijn. Er wordt aangegeven dat er uitgebreid aandacht is voor vragen van ouders. Daarnaast wordt er aangegeven dat er vertrouwen is in de leerkracht. Omdat het rapport maar twee keer per jaar komt is er vanuit ouders het vertrouwen dat ze worden geïnformeerd wanneer er bijvoorbeeld problemen zijn met de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling. Tot slot wordt nog aangegeven dat de gesprekstijd tijdens de 10-minutengesprekken vaak erg kort is. Wel is het zo dat ouders ervaren dat de gesprekken een beter en vollediger beeld geven van het daarvoor uitgegeven rapport. Wanneer blijkt dat een extra gesprek nodig is, staan leerkrachten hier zeker voor open.

Algemeen beeld ouders (korte kernpunten uit de verschillende vragen)

Na alle enquêtevragen te hebben verwerkt is het voor mij duidelijk geworden dat veel ouders betrokken zijn bij de ontwikkeling van hun kind en er voor open staan om hun kind te helpen. Ook wordt er positief over de school gepraat en ervaren ze geen drempel wanneer er contact gelegd moet worden met leerkrachten, de directeur of IB'er. Ouders geven aan dat er vanuit de school op verschillende manieren contact wordt gelegd met ouders en dat de informatievoorziening dus goed is. Daarnaast geven ouders aan zelf veel aan ouderbetrokkenheid te doen door thuis in gesprek te gaan met het kind en/of het kind thuis te helpen met schoolwerk in de vorm van extra lezen bijvoorbeeld.

In de samenwerking tussen school en ouders komt vooral het begrip communicatie aan de orde. Alles valt of staat met een goede communicatie. De ouders ervaren dat er tussen school en ouders op een positieve manier wordt gecommuniceerd.

Vervolgens was ik benieuwd naar de mening van ouders over de invloed die zij hebben op de leerprestaties van hun kind. Over het algemeen geven ouders aan door thuis te oefenen en te praten over school dat kinderen gestimuleerd worden en beter gemotiveerd zijn om goed te presteren. Ze geven dus aan dat zij invloed kunnen uitoefenen op de leerprestaties van hun kind. Daarnaast gaf er een ouder aan het kind vooral vertrouwen te willen geven. Ik denk dat dit een belangrijke basisbehoefte is om te kunnen presteren.

Vervolgens werd er gevraagd of ouders vinden dat zij medeverantwoordelijk zijn voor de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind. Er werd het volgende antwoord gegeven, wat denk ik heel mooi verwoord hoe belangrijk het is dat ouders betrokken zijn bij de ontwikkeling van hun kind. De ontwikkeling van kinderen op zowel cognitief als op sociaal-emotioneel gebied houdt niet op buiten de muren van school, maar kinderen leren overal en vooral de thuissituatie van kinderen is van invloed op hun leerprestaties.

Wanneer er wordt gevraagd of ouders vinden dat ze meer zouden kunnen doen aan de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling, wordt er aangegeven dat ze al hun uiterste best doen om hun kind hier zo goed mogelijk in te sturen. Daarnaast is het belangrijk dat de hulp niet een te grote druk legt op het kind en/of op de ouder. Kinderen moeten goed in hun vel zitten om effectief te kunnen ontwikkelen.

Zoals al eerder genoemd vinden ouders het heel belangrijk dat er een goede samenwerking is tussen school en ouders. Ouders zien school als de plek waar de expertise zich bevindt, maar vinden dat zij zelf ook een aandeel kunnen leveren in de leerontwikkeling van hun kind.

Ik merk dat ouders het heel belangrijk vinden om betrokken te zijn bij het onderwijs van hun kind en hun thuis hierin ook te stimuleren. Ouders en school weten wat zij van elkaar kunnen verwachten. In de enquête komt alleen wel naar voren dat niet iedere ouder op de hoogte is van wat er in de schoolgids staat. Om ouderbetrokkenheid nog meer vorm te geven, geeft een ouder aan dat het belangrijk is om in de schoolgids een duidelijk onderscheid te maken tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie.

Wel vinden ouders dat ze naast de informatie die in de schoolgids staat ook op andere manieren voldoende op de hoogte worden gebracht van wat het kind leert op school. Dit gebeurt op verschillende manieren en dit ervaren de ouders als prettig. Hieronder valt ook de informatie over de leerontwikkeling door middel van het rapport en de 10-minutengesprekjes. Ouders ervaren dat ze voldoende op de hoogte worden gebracht van de leerontwikkeling en weten dat er altijd ruimte is voor een extra gesprekje wanneer dat nodig mocht zijn.

Het algemene beeld na het verwerken van de enquêtes is positief. Ik ervaar dat eigenlijk alle ouders betrokken zijn bij de ontwikkeling van hun kind en dus betrokken zijn bij de ondersteuning van hun kind op het gebied van onderwijs. Daarnaast proef ik een open sfeer tussen school en ouders en heb ik het idee dat ouders geen drempel ervaren om met leerkrachten, directeur of IB'er in gesprek te gaan. Ik merk dat ouders het belangrijk vinden om steeds op de hoogte te zijn van de ontwikkeling van hun kind en zij zijn bereid om hier thuis ook aan te werken, in het belang van het kind.

5.4 Samenvatting

Nadat ik in de vorige hoofdstukken de theorie van mijn onderzoek behandeld heb, was het in dit hoofdstuk tijd voor het praktijkonderzoek. Het praktijkonderzoek is gebaseerd op twee deelvragen en staat vooral in het teken van resultaten na de afgenomen enquêtes.

In mijn praktijkdeel wilde ik onderzoek doen naar de mening van onderwijskundigen, schoolleiders en ouders. Ik wilde op verschillende vlakken onderzoeken hoe er gedacht wordt over ouderbetrokkenheid. Het onderzoek naar de onderwijskundigen was redelijk kort en vrij theoretisch. Ik heb kort onderzoek gedaan naar de meningen van achtereenvolgens Peter de Vries, Frederik Smit en Marja van Bijsterveldt. Alle drie spelen of hebben een belangrijke rol gespeeld bij de ontwikkeling van ouderbetrokkenheid. Daarnaast ben ik bij de schoolleiders verder in gegaan op het feit of ze het belang hebben om door te groeien naar een hoger niveau van ouderbetrokkenheid en heb ik mij bij de ouders vooral gericht op de vraag op welke manier zij ouderbetrokkenheid vorm geven.

Nadat ik de enquêtes van de schoolleiders had verwerkt bleek dat veel scholen open staan voor ouderbetrokkenheid en hier zeker in willen groeien. De meeste scholen bevonden zich op dit moment in de fase van relatiegericht of tussen relatiegericht en samenwerkingsgericht in en wilde graag doorgroeien naar een stevig fundament om een samenwerkingsgerichte school te zijn.

Daarnaast was er ook een school waar ouderbetrokkenheid niet zo van de grond kwam. Dit had vooral te maken met de populatie ouders waar de school mee te maken heeft.

Ook wordt er door scholen aangegeven dat wanneer ze het niveau van samenwerkingsgericht hebben bereikt, niet door willen groeien naar een innovatiegerichte school. Dit heeft dan vooral te maken met de beleidsvoornemens die door de stichting en het schoolteam zijn bepaald. Deze scholen geven aan dat ouders wel mogen meedenken en hier ook de ruimte voor krijgen, maar dat ze niet het onderwijsconcept bepalen van de school. Door een andere school wordt aangegeven dat school en ouders nooit partners kunnen zijn in het proces van continue schoolverbetering. Er wordt aangegeven dat de verantwoordelijkheden van het schoolteam t.o.v. de ouders te veel van elkaar verschillen. Deze school geeft aan het niet realistisch en wenselijk te vinden om te doen alsof daarin gelijkwaardigheid zou kunnen bestaan. Daarnaast wordt door de school die aangeeft dat ouders niet het onderwijsconcept bepalen, wel de mogelijkheid geboden om mee te denken. Een nadeel hierbij is dat dit meedenken, gebeurt vanuit de MR en dit een drempel kan vormen voor ouders die niet in de MR zitten, maar wel graag hun mening willen laten horen.

Uit de enquête van mijn stageschool bleek dat zij wel open staan om door te groeien naar een innovatiegerichte school. Er werd aangegeven dat het altijd goed is om door te groeien naar een hoger niveau. Zij willen daar als school dan ook naar streven. Zij geven aan dat wanneer je op gelijkwaardige voet, dus als partners, bouwt aan een organisatie, iedereen zich verantwoordelijk voelt en het beleid niet wordt overgelaten aan één persoon.

Omdat deze school opviel door de enorme drive om een zo hoog mogelijk niveau van ouderbetrokkenheid te behalen, ben ik een vervolgonderzoek gestart waarbij ik informatie heb gezocht in het schoolplan, de schoolgids, in nieuwsbrieven en op de website. Daarnaast heb ik een interview afgenomen waarop ik dieper ben ingegaan op de visie die hun hebben met betrekking op ouderbetrokkenheid.

In het schoolplan kon ik niet zo veel vinden over ouderbetrokkenheid. In de schoolgids stond er wel iets genoemd over de betrokkenheid van ouders, maar dit ging daarna meteen over in de hulp van ouders. De begrippen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie worden hier nog redelijk door elkaar gebruikt. De website en de nieuwsbrieven zien er duidelijk uit en geven aan dat er sprake is van openheid naar ouders toe. De website is erg toegankelijk en ook de nieuwsbrieven zien er duidelijk uit.

Uit het interview kwam het volgende. Sinds de school het nieuwe pand heeft betrokken is er meer sprake van ouderbetrokkenheid. Dit is dan vooral gericht op de technische ouderbetrokkenheid. Dit kan worden vergeleken met ouderparticipatie. Ouders ervaren de school ook als een laagdrempelige school. De ouderbetrokkenheid gericht op het kind krijgt bijvoorbeeld vorm doordat de school open staat voor tips en aandachtspunten die door ouders worden aangedragen. Daarnaast zijn eigenlijk alle ouders wel bereid om hun kind thuis te helpen en begeleiden op het gebied van schoolwerk en wordt er thuis voldoende over school gepraat. Doordat de school enorm investeert in de kennismakingsgesprekken met nieuwe ouders, heeft dit tot gevolg dat de ouders op de hoogte zijn wat er speelt op school en waar de school voor staat. Het begrip ouderbetrokkenheid komt hier dan ook duidelijk naar voren. Omdat communicatie een belangrijk begrip is binnen ouderbetrokkenheid,

investeert de school ook hierin door middel van een klankbordgroep. Hierdoor wordt de communicatie vanuit de school door ouders gereflecteerd en kan de school werken aan nog betere manieren van communicatie. Verder bevinden zich meerdere partners in het gebouw waar ook de school in zit en is er dus sprake van een brede school. Het is belangrijk dat de partners bij de samenwerking worden betrokken. Het is niet de bedoeling dat alle vijf de partners ieder een eigen plan uitzetten en uitvoeren, maar dat er wordt gekeken op welke gebieden er kan worden samengewerkt. Er wordt bijvoorbeeld gekeken op welke manier er gezamenlijke projecten kunnen worden georganiseerd.

Verder hebben de ouders op deze school wel inspraak en staat de school zeker open voor feedback van ouders en nemen ze hun tips graag aan. Wel is het zo dat ouders (behalve de MR op sommige vlakken) geen instemmingsrecht hebben. Ondanks dat ouders geen instemmingsrecht hebben wordt bepaalde informatie wel met ouders gedeeld en blijven ze op de hoogte van een bepaald proces. Tot slot wordt er genoemd dat het doorgroeien in de niveaus van ouderbetrokkenheid een continu proces is wat niet ophoudt. Je bent er als school steeds mee bezig en er is niet een eindstation. Dit komt ook door de vele ontwikkelingen die steeds plaatsvinden binnen het onderwijs. Ouderbetrokkenheid zal ieder jaar een belangrijk aandachtspunt blijven en hier zal voldoende in worden geïnvesteerd. Alleen gebeurt dit door al die verschillende ontwikkelingen soms op een andere manier. Door de bezuinigingen en de krimp op verschillende scholen zou het kunnen zijn dat er binnen het onderwijs meer vrijwilligers worden ingezet. Op die manier sla je met betrekking tot ouderbetrokkenheid weer een ander pad in. Duidelijk is wel dat de school niet kan zonder de hulp van ouders en daarbij de technische ouderbetrokkenheid, maar dat de school ouderbetrokkenheid gericht op het kind eigenlijk net zo belangrijk vindt.

Toen ik de enquêtes van de ouders had verwerkt werd ook al snel duidelijk dat zij ouderbetrokkenheid ook heel belangrijk vinden. Zij vinden het belangrijk dat er een goede samenwerking is tussen school en ouders en zien communicatie als een belangrijk aandachtspunt hierbij. Zij ervaren dat de communicatie met de school erg positief verloopt en ervaren openheid van beide kanten.

Ook geven ouders aan door thuis te oefenen en te praten over school dat kinderen gestimuleerd worden en beter gemotiveerd zijn om goed te presteren. Ze geven dus aan dat zij invloed kunnen uitoefenen op de leerprestaties van hun kind. Daarnaast gaf er een ouder aan het kind vooral vertrouwen te willen geven. Ik denk dat dit een belangrijke basisbehoefte is om te kunnen presteren.

Wanneer er sprake is over medeverantwoordelijkheid voor de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind werd er het volgende antwoord gegeven: De ontwikkeling van kinderen op zowel cognitief als op sociaal-emotioneel gebied houdt niet op buiten de muren van school, maar kinderen leren overal en vooral de thuissituatie van kinderen is van invloed op hun leerprestaties. Ik denk dat dit heel mooi verwoord hoe belangrijk het is dat ouders betrokken zijn bij de ontwikkeling van hun kind.

Verder wordt er aangegeven dat ouders hun uiterste best doen om hun kind zo goed mogelijk te sturen in de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling. Daarnaast vinden ouders dat het belangrijk is dat de hulp niet een te grote druk legt op het kind en/of op de ouder. Kinderen moeten goed in hun vel zitten om effectief te kunnen ontwikkelen. Daarnaast vinden sommige ouders het ook belangrijk dat kinderen worden gestimuleerd om zelfstandigheid te ontwikkelen. Zoals al eerder genoemd vinden ouders het heel belangrijk dat er een goede samenwerking is tussen school en ouders. Ouders zien school als de plek waar de expertise zich bevindt, maar vinden dat zij zelf ook een aandeel kunnen leveren in de leerontwikkeling van hun kind.

Ik merk dat ouders het heel belangrijk vinden om betrokken te zijn bij het onderwijs van hun kind en hun thuis hierin ook te stimuleren. Ouders en school weten wat zij van elkaar kunnen verwachten. Uit de enquête is wel naar voren gekomen dat er in de schoolgids meer onderscheid gemaakt zou moeten worden tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie. Op die manier komt in de schoolgids duidelijk naar voren op welke manier de school ouderbetrokkenheid wil vormgeven. Wel vinden ouders dat ze naast de informatie die in de schoolgids staat ook op andere manieren voldoende op de hoogte worden gebracht van wat het kind leert op school. Dit gebeurt op verschillende manieren en dit ervaren de ouders als prettig.

Tot slot heb ik gemerkt dat ouders ouderbetrokkenheid dus erg belangrijk vinden en dat ze het belangrijk vinden om betrokken te zijn bij de ontwikkeling van hun kind en dus betrokken zijn bij de ondersteuning van hun kind op het gebied van onderwijs.

Verder ervaren de ouders een open sfeer binnen en buiten de school en ervaren ouders geen drempel om de school in te komen voor eventuele vragen en of opmerkingen. Omdat de school en de ouders open staan voor ouderbetrokkenheid en heel goed het belang ervan erkennen, ben ik van mening dat wanneer er voldoende in zal worden geïnvesteerd dit een positieve uitwerking zal hebben voor in de toekomst.

Hoofdstuk 6

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

6.0 Inleiding

Dit hoofdstuk is het laatste hoofdstuk van mijn onderzoek. Dit hoofdstuk zal dan ook in het teken staan van een uitgebreide samenvatting het beschrijven van de conclusies en het doen van mogelijke aanbevelingen. Hierbij vind ik het belangrijk om de gekozen probleemstelling en de daarbij behorende deelvragen als uitgangspunt te nemen.

De samenvatting geeft een duidelijk beeld van wat er allemaal is onderzocht in de bovenstaande hoofdstukken. Daarnaast wil ik bij het beschrijven van conclusies uitgaan van de probleemstelling. Hierbij bestaat de probleemstelling uit een theoriegedeelte en het praktijkgedeelte en wil ik de conclusies subjectief houden. Ik wil hierbij geen meningen geven, maar mij alleen richten op de uitkomsten van mijn onderzoek. Vervolgens wil ik bij de aanbevelingen mijn mening duidelijk kenbaar maken en daarbij mijn stageschool de benodigde handvatten geven om ouderbetrokkenheid nog beter vorm te kunnen geven.

6.1 Samenvatting

In hoofdstuk twee heb ik beschreven wat ouderbetrokkenheid precies inhoudt. Daarnaast heb ik ook kort toegelicht wat ouderparticipatie is en daarbij duidelijk het verschil genoemd tussen die twee factoren die allebei betrekking hebben op ouders, maar op een heel andere manier.

Vervolgens heb ik het gehad over de vormen van ouderbetrokkenheid, waarbij ik de indeling van Epstein en de indeling van De Vries heb uitgewerkt. Hierin kwam duidelijk naar voren dat er in de indeling van Epstein nog geen onderscheid wordt gemaakt tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie. De indeling van De Vries kenmerkt juist de verschillende niveaus waarin ouderbetrokkenheid vorm kan krijgen.

Daarna heb ik gekeken voor wie ouderbetrokkenheid eigenlijk van belang is. Allereerst is het natuurlijk van belang voor het kind. Het is belangrijk dat het kind een zo positief mogelijk ononderbroken leerproces kan doorlopen. Het is belangrijk dat het kind naast ondersteuning op school ook ondersteuning krijgt vanuit thuis. Ook heeft de overheid belang bij ouderbetrokkenheid. Als vervolg hierop heb ik gekeken waar de school belang bij heeft vanuit de thuissituatie en waar de situatie belang bij heeft vanuit school. Ik heb hierbij een stukje uitgewerkt over laaggeletterdheid bij ouders en op welke manier de school deze mensen toch bij het onderwijs van hun kind kunnen betrekken. Ook heb ik een stappenplan uitgewerkt waardoor ouders weten wat ze van school kunnen verwachten op het gebied van ouderbetrokkenheid. Hierin staat beschreven hoe ouderbetrokkenheid vorm krijgt binnen de school.

Ook de maatschappij heeft een sterke invloed wat betreft ouderbetrokkenheid. Er zijn tal van maatschappelijke trends die betrekking hebben op ouderbetrokkenheid. Ik heb deze trends beschreven en daarbij de link gelegd, naar hoe scholen dit zouden kunnen invullen. Tot slot heb ik de voordelen, nadelen en knelpunten met betrekking tot ouderbetrokkenheid op een rij gezet. Hierdoor is er een duidelijk overzicht ontstaan van hoe er gedacht wordt over ouderbetrokkenheid. Daarnaast is het belangrijk om op het gebied van de nadelen en knelpunten er voor te zorgen om dit om te buigen naar positieve aspecten. Ik denk dat veel nadelen en knelpunten te verminderen zijn door te zorgen voor een goede en open communicatie tussen ouders en school.

In hoofdstuk drie heb ik geprobeerd om inzicht te geven in de verschillende ontwikkelingsgebieden van kinderen op cognitief en sociaal-emotioneel gebied. Ik heb geprobeerd om zo kort en bondig mogelijk de taal- en leesontwikkeling en de rekenontwikkeling te beschrijven. Daarna heb ik een beschrijving gegeven van de sociaal-emotionele ontwikkeling waarbij ik aandacht heb besteed aan de identiteitsontwikkeling en het zelfbeeld, de morele ontwikkeling, de relatie met volwassenen en de relatie met andere kinderen. Het was voor mijn onderzoek belangrijk om eerst de ontwikkelingsgebieden uit te werken alvorens mij te verdiepen welke effecten ouderbetrokkenheid kunnen hebben op die verschillende ontwikkelingsgebieden. Toch bleek dat ik tijdens het zoeken naar informatie en het schrijven over deze onderwerpen er tegen aan ben gelopen dat het nog heel lastig is om concreet te beschrijven wat nu eigenlijk de effecten zijn van ouderbetrokkenheid met

betrekking tot de leerontwikkeling en sociaal-emotionele ontwikkeling. Er zijn veel verschillende onderzoeken te vinden vooral vanuit het buitenland, maar haast geen enkel onderzoek gaat in op de specifieke ontwikkelingsgebieden en blijven dus heel oppervlakkig. Daarnaast komt er bij dat de onderzoeken allemaal nog niet bewezen zijn en dat er dus eigenlijk geen concrete aanwijzingen zijn dat ouderbetrokkenheid effect heeft op de ontwikkeling van het kind. Binnen de verschillende onderzoeken komt bijvoorbeeld niet duidelijk naar voren welke vormen van ouderbetrokkenheid nu precies effecten hebben op welke aspecten van de ontwikkeling van kinderen. Het kan bijvoorbeeld zijn dat bepaalde ondersteuning die wordt gegeven bij het maken van huiswerk effectief is voor het leesonderwijs, maar in veel mindere mate voor het rekenonderwijs. Dit komt mede omdat er bij het rekenonderwijs tal van rekenstrategieën bestaan en het als ouder belangrijk is om je kind te ondersteunen met behulp van de juiste strategie. Ook de manier van aanpak met betrekking tot ouderbetrokkenheid speelt een belangrijke rol. Zo hebben jongere kinderen er bijvoorbeeld behoefte aan wanneer het volgen van het huiswerk via een gestructureerd systeem gebeurt. Oudere kinderen voelen zich met die aanpak te veel gecontroleerd. Zoals al eerder gezegd is er dus weinig bewijs wat betreft de effecten van ouderbetrokkenheid gericht op de leerontwikkeling (Voskens, 2008). Daarnaast is het ook zo dat er weinig informatie te vinden is over de sociaal-emotionele ontwikkeling in combinatie met ouderbetrokkenheid. Ik denk dat het heel erg belangrijk is dat ouders zich thuis ook bewust bezig houden met de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind, om het kind op die manier klaar te stomen voor de maatschappij. Wanneer het kind thuis in een stabiele gezinssituatie opgroeit en duidelijke waarden en normen meekrijgt is dit een belangrijke basis voor de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Toch vermoed ik dat ouderbetrokkenheid hier wel een belangrijke rol in speelt. Ik denk dat het voor de ontwikkeling van een kind belangrijk is dat hij of zij opgroeit in een veilige en vertrouwde gezinssituatie waar het kind zich gewaardeerd en gehoord voelt. Het kind moet thuis zijn verhaal kwijt kunnen en ouders moeten betrokkenheid tonen naar het kind. Ik denk dat het kind onder andere daar de motivatie vandaan haalt om te willen presteren. Het is belangrijk om met je kind te praten over school en over hoe het kind het leven op school beleeft. Ondanks dat er geen harde bewijzen zijn, ben ik van mening dat ouderbetrokkenheid voor een deel zeker effect heeft op de ontwikkeling van het kind.

Vervolgens heb ik het in het vierde hoofdstuk gehad over communicatie. Ik ben begonnen met een beschrijving te geven wat nu eigenlijk het belang is van een goede communicatie. Nu is het zo dat wanneer ouders voldoende worden geïnformeerd en er voldoende met hen wordt gecommuniceerd dat dit een positief effect heeft om ouders betrokken te laten zijn bij de schoolontwikkeling van het kind. Wanneer ouders voldoende worden geïnformeerd zullen zij zich ook serieus genomen voelen. In het hoofdstuk daarna heb ik mij verdiept in de verschillende manieren van communicatie. Zo kun je informatie geven over het kind. Dit gebeurt vaak tijdens de tienminutengesprekken. Je kunt informatie geven over de groep en het leerjaar. Dit gebeurt vaak tijdens de inloopavond aan het begin van het schooljaar. Hier worden belangrijke zaken besproken die het komend schooljaar aan bod komen. Bijvoorbeeld wat ze dit schooljaar zullen leren. Als laatste kun je ook informatie geven over algemene zaken met betrekking tot de school. Deze informatie krijgen ouders vaak in de vorm van de schoolgids. Vanaf dit punt kunnen we direct overgaan op welke manier informatie wordt gegeven. Dit kan zijn mondeling, schriftelijk of digitaal. Vervolgens ben ik mij gaan verdiepen in het feit dat het als school belangrijk is om grenzen aan te geven bij communicatie. Wanneer grenzen worden aangegeven en men houdt zich aan die grenzen, ontstaat er een prettige manier van communicatie en is er minder kans op conflicten. Met betrekking tot de invulling van het aangeven van grenzen heb ik gebruik gemaakt van een schema waarin enerzijds de professionele communicatie aan bod komt en anderzijds de dramadriehoek aan bod kwam. Dit laatste brengt mij bij het volgende hoofdstuk waar het ging over miscommunicatie. Hierbij spelen drie rollen een belangrijke rol: het slachtoffer, de aanklager en de redder. De Amerikaanse psycholoog Steve Karpman (1968) heeft hiervoor een model ontwikkeld. Om ervoor te zorgen dat er sprake is van professionele communicatie is het belangrijk om met behulp van een aantal vragen de communicatie onder de loep te nemen. De ouders kunnen hier ook een belangrijke rol in spelen. In het laatste hoofdstuk heb ik mij verdiept in het VIS-model. Dit model kent drie belangrijke thema's: veiligheid, invloed en samenwerking. Ook onderscheidt het model drie soorten grenzen:

1. De externe hoofdgrens: wie hoort er wel tot onze groep, wie niet?
2. De interne hoofdgrens: wie is de leider, wie zijn de leden?
3. De interne nevgrenzen tussen de leden onderling.

Binnen het model is de leider de directie, de leden zijn de teamleden en buiten de cirkel bevinden zich de ouders.

Het is belangrijk dat de grenzen voor een ieder duidelijk zijn. Wanneer de grenzen zijn verstoord, is er sprake van een onveilige cultuur. Dit heeft meestal zijn weerslag op de relatie tussen school en ouders en op de relatie tussen ouders onderling.

In dit hoofdstuk is duidelijk naar voren gekomen dat communicatie op verschillende manieren kan worden vormgegeven en dat het belangrijk is dat iedereen weet wat er van hem of haar verwacht wordt bij een professionele communicatie. Daarnaast is het belangrijk dat men weet wat er gedaan moet worden wanneer de communicatie is verstoord.

Nadat ik in de vorige hoofdstukken de theorie van mijn onderzoek behandeld heb, was het in het vijfde hoofdstuk tijd voor het praktijkonderzoek. Het praktijk onderzoek is gebaseerd op twee deelvragen en staat vooral in het teken van resultaten na de afgenomen enquêtes.

In mijn praktijkdeel wilde ik onderzoek doen naar de mening van onderwijskundigen, schoolleiders en ouders. Ik wilde op verschillende vlakken onderzoeken hoe er gedacht wordt over ouderbetrokkenheid. Het onderzoek naar de onderwijskundigen was redelijk kort en vrij theoretisch. Ik heb kort onderzoek gedaan naar de meningen van achtereenvolgens Peter de Vries, Frederik Smit en Marja van Bijsterveldt. Alle drie spelen of hebben een belangrijke rol gespeeld bij de ontwikkeling van ouderbetrokkenheid. Daarnaast ben ik bij de schoolleiders verder in gegaan op het feit of ze het belang hebben om door te groeien naar een hoger niveau van ouderbetrokkenheid en heb ik mij bij de ouders vooral gericht op de vraag op welke manier zij ouderbetrokkenheid vorm geven.

Nadat ik de enquêtes van de schoolleiders had verwerkt bleek dat veel scholen open staan voor ouderbetrokkenheid en hier zeker in willen groeien. De meeste scholen bevonden zich op dit moment in de fase van relatiegericht of tussen relatiegericht en samenwerkingsgericht in en wilde graag doorgroeien naar een stevig fundament om een samenwerkingsgerichte school te zijn. Daarnaast was er ook een school waar ouderbetrokkenheid niet zo van de grond kwam. Dit had vooral te maken met de populatie ouders waar de school mee te maken heeft.

Ook wordt er door scholen aangegeven dat wanneer ze het niveau van samenwerkingsgericht hebben bereikt, ze niet door willen groeien naar een innovatiegerichte school. Dit heeft dan vooral te maken met de beleidsvoornemens die door de stichting en het schoolteam zijn bepaald. Deze scholen geven aan dat ouders wel mogen meedenken en hier ook de ruimte voor krijgen, maar dat ze niet het onderwijsconcept bepalen van de school. Door een andere school wordt aangegeven dat school en ouders nooit partners kunnen zijn in het proces van continue schoolverbetering. Er wordt aangegeven dat de verantwoordelijkheden van het schoolteam t.o.v. de ouders te veel van elkaar verschillen. Deze school geeft aan het niet realistisch en wenselijk te vinden om te doen alsof daarin gelijkwaardigheid zou kunnen bestaan. Daarnaast wordt door de school die aangeeft dat ouders niet het onderwijsconcept bepalen, wel de mogelijkheid geboden om mee te denken. Een nadeel hierbij is dat dit meedenken, gebeurt vanuit de MR en dit een drempel kan vormen voor ouders die niet in de MR zitten, maar wel graag hun mening willen laten horen.

Uit de enquête van mijn stageschool bleek dat zij wel open staan om door te groeien naar een innovatiegerichte school. Er werd aangegeven dat het altijd goed is om door te groeien naar een hoger niveau. Zij willen daar als school dan ook naar streven. Zij geven aan dat wanneer je op gelijkwaardige voet, dus als partners, bouwt aan een organisatie, iedereen zich verantwoordelijk voelt en het beleid niet wordt overgelaten aan één persoon.

Omdat deze school opviel door de enorme drive om een zo hoog mogelijk niveau van ouderbetrokkenheid te behalen, ben ik een vervolgonderzoek gestart waarbij ik informatie heb gezocht in het schoolplan, de schoolgids, in nieuwsbrieven en op de website. Daarnaast heb ik een interview afgenomen waarop ik dieper ben ingegaan op de visie die hun hebben met betrekking op ouderbetrokkenheid.

In het schoolplan kon ik niet zo veel vinden over ouderbetrokkenheid. In de schoolgids stond er wel iets genoemd over de betrokkenheid van ouders, maar dit ging daarna meteen over in de hulp van ouders. De begrippen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie worden hier nog redelijk door elkaar gebruikt. De website en de nieuwsbrieven zien er duidelijk uit en geven aan dat er sprake is van openheid naar ouders toe. De website is erg toegankelijk en ook de nieuwsbrieven zien er duidelijk uit.

Uit het interview kwam het volgende. Uit het interview kwam het volgende. Sinds de school het nieuwe pand heeft betrokken is er meer sprake van ouderbetrokkenheid. Dit is dan vooral gericht op

de technische ouderbetrokkenheid. Dit kan worden vergeleken met ouderparticipatie. Ouders ervaren de school ook als een laagdrempelige school. De ouderbetrokkenheid gericht op het kind krijgt bijvoorbeeld vorm doordat de school open staat voor tips en aandachtspunten die door ouders worden aangedragen. Daarnaast zijn eigenlijk alle ouders wel bereid om hun kind thuis te helpen en begeleiden op het gebied van schoolwerk en wordt er thuis voldoende over school gepraat. Doordat de school enorm investeert in de kennismakingsgesprekken met nieuwe ouders, heeft dit tot gevolg dat de ouders op de hoogte zijn wat er speelt op school en waar de school voor staat. Het begrip ouderbetrokkenheid komt hier dan ook duidelijk naar voren. Omdat communicatie een belangrijk begrip is binnen ouderbetrokkenheid, investeert de school ook hierin door middel van een klankbordgroep. Hierdoor wordt de communicatie vanuit de school door ouders gereflecteerd en kan de school werken aan nog betere manieren van communicatie. Verder bevinden zich meerdere partners in het gebouw waar ook de school in zit en is er dus sprake van een brede school. Het is belangrijk dat de partners bij de samenwerking worden betrokken. Het is niet de bedoeling dat alle vijf de partners ieder een eigen plan uitzetten en uitvoeren, maar dat er wordt gekeken op welke gebieden er kan worden samengewerkt. Er wordt bijvoorbeeld gekeken op welke manier er gezamenlijke projecten kunnen worden georganiseerd.

Verder hebben de ouders op deze school wel inspraak en staat de school zeker open voor feedback van ouders en nemen ze hun tips graag aan. Wel is het zo dat ouders (behalve de MR op sommige vlakken) geen instemmingsrecht hebben. Ondanks dat ouders geen instemmingsrecht hebben wordt bepaalde informatie wel met ouders gedeeld en blijven ze op de hoogte van een bepaald proces. Tot slot wordt er genoemd dat het doorgroeien in de niveaus van ouderbetrokkenheid een continu proces is wat niet ophoudt. Je bent er als school steeds mee bezig en er is niet een eindstation. Dit komt ook door de vele ontwikkelingen die steeds plaatsvinden binnen het onderwijs. Ouderbetrokkenheid zal ieder jaar een belangrijk aandachtspunt blijven en hier zal voldoende in worden geïnvesteerd. Alleen gebeurt dit door al die verschillende ontwikkelingen soms op een andere manier. Door de bezuinigingen en de krimp op verschillende scholen zou het kunnen zijn dat er binnen het onderwijs meer vrijwilligers worden ingezet. Op die manier sla je met betrekking tot ouderbetrokkenheid weer een ander pad in. Duidelijk is wel dat de school niet kan zonder de hulp van ouders en daarbij de technische ouderbetrokkenheid, maar dat de school ouderbetrokkenheid gericht op het kind eigenlijk net zo belangrijk vindt.

Toen ik de enquêtes van de ouders had verwerkt werd ook al snel duidelijk dat zij ouderbetrokkenheid ook heel belangrijk vinden. Zij vinden het belangrijk dat er een goede samenwerking is tussen school en ouders en zien communicatie als een belangrijk aandachtspunt hierbij. Zij ervaren dat de communicatie met de school erg positief verloopt en ervaren openheid van beide kanten.

Ook geven ouders aan door thuis te oefenen en te praten over school dat kinderen gestimuleerd worden en beter gemotiveerd zijn om goed te presteren. Ze geven dus aan dat zij invloed kunnen uitoefenen op de leerprestaties van hun kind. Daarnaast gaf er een ouder aan het kind vooral vertrouwen te willen geven. Ik denk dat dit een belangrijke basisbehoefte is om te kunnen presteren.

Wanneer er sprake is over medeverantwoordelijkheid voor de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind werd er het volgende antwoord gegeven: De ontwikkeling van kinderen op zowel cognitief als op sociaal-emotioneel gebied houdt niet op buiten de muren van school, maar kinderen leren overal en vooral de thuissituatie van kinderen is van invloed op hun leerprestaties. Ik denk dat dit heel mooi verwoord hoe belangrijk het is dat ouders betrokken zijn bij de ontwikkeling van hun kind.

Verder wordt er aangegeven dat ouders hun uiterste best doen om hun kind zo goed mogelijk te sturen in de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling. Daarnaast vinden ouders dat het belangrijk is dat de hulp niet een te grote druk legt op het kind en/of op de ouder. Kinderen moeten goed in hun vel zitten om effectief te kunnen ontwikkelen. Daarnaast vinden sommige ouders het ook belangrijk dat kinderen worden gestimuleerd om zelfstandigheid te ontwikkelen. Zoals al eerder genoemd vinden ouders het heel belangrijk dat er een goede samenwerking is tussen school en ouders. Ouders zien school als de plek waar de expertise zich bevindt, maar vinden dat zij zelf ook een aandeel kunnen leveren in de leerontwikkeling van hun kind.

Ik merk dat ouders het heel belangrijk vinden om betrokken te zijn bij het onderwijs van hun kind en hun thuis hierin ook te stimuleren. Ouders en school weten wat zij van elkaar kunnen verwachten. Uit de enquête is wel naar voren gekomen dat er in de schoolgids meer onderscheid

gemaakt zou moeten worden tussen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie. Op die manier komt in de schoolgids duidelijk naar voren op welke manier de school ouderbetrokkenheid wil vormgeven. Wel vinden ouders dat ze naast de informatie die in de schoolgids staat ook op andere manieren voldoende op de hoogte worden gebracht van wat het kind leert op school. Dit gebeurt op verschillende manieren en dit ervaren de ouders als prettig.

Tot slot heb ik gemerkt dat ouders ouderbetrokkenheid dus erg belangrijk vinden en dat ze het belangrijk vinden om betrokken te zijn bij de ontwikkeling van hun kind en dus betrokken zijn bij de ondersteuning van hun kind op het gebied van onderwijs.

Verder ervaren de ouders een open sfeer binnen en buiten de school en ervaren ouders geen drempel om de school in te komen voor eventuele vragen en of opmerkingen. Omdat en de school en de ouders open staan voor ouderbetrokkenheid en heel goed het belang ervan erkennen, ben ik van mening dat wanneer er voldoende in zal worden geïnvesteerd dit een positieve uitwerking zal hebben voor in de toekomst.

6.2 Conclusies

Tijdens mijn afstudeeronderzoek ben ik erachter gekomen dat het onderwerp ouderbetrokkenheid op dit moment erg speelt binnen het onderwijs en binnen de maatschappij en dat er ontzettend veel informatie over te vinden is, maar dat het lastig is om duidelijke bewijzen te vinden met betrekking op de effecten van ouderbetrokkenheid en daarbij dus op het tweede deel van mijn onderzoeksvraag.

De probleemstelling van mijn onderzoek luidde als volgt: Zijn er binnen CNS scholen belangen om ouderbetrokkenheid te bevorderen en zijn er aanwijzingen te vinden dat ouderbetrokkenheid een positief effect heeft op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind in groep 3/4?

Het eerste deel van mijn probleemstelling heeft vooral betrekking op het door mij uitgevoerde praktijkonderzoek. Het tweede deel van mijn probleemstelling is vooral gebaseerd op de theorie. Ik wil mijn conclusie beginnen met het deel van de probleemstelling die gerelateerd is aan de theorie.

Toen ik kennismaakte met het onderwerp ouderbetrokkenheid was ik meteen erg geïnteresseerd. Ik heb er veel informatie over gelezen en ik ben naar een congres geweest over ouderbetrokkenheid. Allereerst bleek dat de begrippen ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie nog regelmatig door elkaar worden gebruikt terwijl dit toch duidelijk twee verschillende dingen zijn. Daarnaast heb ik mij verdiept in de verschillende vormen van ouderbetrokkenheid die er bestaan, de belangen van ouderbetrokkenheid en de voor- en nadelen van ouderbetrokkenheid. Toen ik wat meer informatie over het onderwerp had gelezen was ik vooral benieuwd of ouderbetrokkenheid een positief effect zou hebben op de ontwikkeling van het kind. Om mijn onderzoeksvraag wat beter in te kaderen heb ik mij gericht op kinderen uit groep 3 en 4 en heb ik mij verdiept in de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling. Het bleek al snel dat er verschillende onderwijskundigen waren die een duidelijke mening hadden over de effecten van ouderbetrokkenheid, maar dat er helaas geen duidelijke bewijzen te vinden zijn dat ouderbetrokkenheid daadwerkelijk een positief effect heeft op de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind in groep 3/4.

Op het gebied van cognitieve ontwikkeling is duidelijk naar voren gekomen dat het leesonderwijs gebaat is bij ouderbetrokkenheid. De prestaties op het gebied van lezen blijken sterk afhankelijk te zijn van de betrokkenheid. Verder zijn er meer onderzoekers die sterke effecten hebben waargenomen van ouderbetrokkenheid met betrekking op de leerprestaties.

Het is nog onduidelijk welke vormen van ouderbetrokkenheid nu precies effect hebben op welke aspecten van de ontwikkeling van kinderen. Het is namelijk zo dat het effect afhankelijk kan zijn van het onderwijsgebied. Zo kan het zijn dat ouderbetrokkenheid zorgt voor betere effecten bij lezen, maar dat het minder effect heeft op het rekenonderwijs. Ook de leeftijd van het kind speelt een belangrijke rol. Er is na aanleiding van de onderzoeken nog steeds geen concreet bewijs, waardoor het belangrijk is om voorzichtig te zijn bij het trekken van conclusies.

Wanneer we kijken naar de sociaal-emotionele ontwikkeling kan de volgende conclusie worden getrokken. Naast dat er door onderzoekers effecten zijn gevonden met betrekking tot de leerprestaties, is er door buitenlandse onderzoekers ontdekt dat ouderbetrokkenheid een positief effect heeft op het sociaal functioneren van het kind. Hierbij gaat het dan over zaken als het

gedrag van het kind, de motivatie, sociale competenties, de relaties tussen leraar en leerling, en de relaties tussen leerlingen onderling. Verschillende onderzoeken in Nederland laten een ander beeld zien tussen de verschillende vormen van ouderbetrokkenheid en leerlingprestaties. Dit is vooral het geval op scholen waar veel allochtone leerlingen op zitten en/of leerlingen uit achterstandswijken. Ik ben van mening dat ouderbetrokkenheid in zekere zin wel van invloed kan zijn op de sociale ontwikkeling van het kind. Wanneer het kind in een stabiele gezinssituatie opgroeit, krijgt het waarden en normen mee waardoor het kind leert zich op bepaalde momenten op een bepaalde manier te gedragen. Het kind weet welk gedrag getolereerd wordt en welk gedrag niet. Ik denk dat die kinderen beter in staat zijn op een positievere manier te communiceren.

Tot slot kan er worden geconcludeerd dat ouderbetrokkenheid vanuit thuis de meeste effectieve vorm is. Wanneer er sprake is van een ondersteunend en stimulerend gezinsklimaat en er thuis activiteiten worden aangeboden gerelateerd aan leren is er sprake van een positieve uitwerking op het gebied van ouderbetrokkenheid. In het onderzoek komt ook naar voren dat ouderbetrokkenheid een veel groter effect heeft op de leerprestaties dan dat wanneer ouders op school meehelpen en meedenken en participeren in de besluitvorming op school. Informatie over wat op school gebeurt, heeft op zichzelf geen effect op schoolsucces, maar maakt het contact tussen ouder en kind gemakkelijker. Dit laatste wordt ook wel ouderparticipatie genoemd, het heeft geen effect op de leerresultaten, maar bevordert de communicatie tussen ouders en kind over school en zorgt voor een betere afstemming.

Binnen de theorie over ouderbetrokkenheid speelt communicatie ook een belangrijke rol. Dit begrip vormt in elk hoofdstuk weer een belangrijke schakel. Bij ouderbetrokkenheid is open communicatie erg belangrijk. Het is goed dat ouders en school van elkaar weten wat ze van elkaar kunnen verwachten. Daarbij is het belangrijk dat ouders zich serieus voelen genomen, maar dat school wel de ruimte krijgt om grenzen aan te geven met betrekking tot de communicatie. Binnen het onderwijs zijn er ook verschillende momenten waarop er gecommuniceerd dient te worden en zijn er verschillende communicatiemogelijkheden. Uiteindelijk is het zo dat een goede communicatie tussen ouders en school een positief effect heeft op de ontwikkeling van het kind.

Met het hoofdstuk over communicatie sloot ik mijn theoriegedeelte af en was het tijd voor het praktijkonderzoek. Hierbij heb ik mij vooral gericht op de schoolleiders van de CNS-scholen en de ouders van de Wilhelminaschool. Vervolgens ben ik een verdiepend onderzoek gestart met betrekking tot de Wilhelminaschool.

Allereerst was ik benieuwd naar de mening van schoolleiders. Ik wilde graag weten wat zij vonden van ouderbetrokkenheid en of er belangen waren om te investeren in een hoger niveau van ouderbetrokkenheid. Iedere schoolleider die de uitgegeven enquête terugstuurde gaf aan ouderbetrokkenheid erg belangrijk te vinden en hier bewust mee bezig te zijn. Dit gebeurde op verschillende manieren en ging op de ene school gemakkelijker dan op de andere. Wanneer ouderbetrokkenheid wat moeizamer verliep had dit vooral te maken met de populatie ouders waar de school mee te maken had. Verder had bijna iedere school de intentie om te investeren in ouderbetrokkenheid. Eén school die niet direct de intentie had om door te groeien, gaf wel aan het belangrijk te vinden dat een sterkere rol van de MR als partner zich beter zou kunnen ontwikkelen. Daarnaast zaten de meeste scholen op het niveau tussen relatiegericht en samenwerkingsgericht en wilde deze scholen vooral investeren in samenwerkingsgericht. Er worden daarbij verschillende visies genoemd waarom doorgroeien naar het niveau van innovatiegericht niet wenselijk zou zijn. Er wordt genoemd dat school en ouders nooit partners kunnen zijn in het proces van continue schoolverbetering. Hiervoor verschilt de verantwoordelijkheid van de professionals t.o.v. de amateurs te veel. Vanuit de school gezien is het niet realistisch en niet wenselijk om te doen alsof hierin gelijkwaardigheid zou kunnen bestaan. Daarnaast benoemt een andere school dat je als stichting en schoolteam bepaalt wat de beleidsvoornemens van de school worden. Ouders mogen hierin meedenken bijvoorbeeld vanuit de MR, maar bepalen niet het onderwijsconcept van de school.

Toch gaf er één school aan wel door te willen groeien naar het hoogste niveau van ouderbetrokkenheid. Dit is het niveau van innovatieve ouderbetrokkenheid. Omdat ik dit erg interessant vond, heb ik hier vervolgens uitgebreider onderzoek naar gedaan. Hierbij heb ik het schoolplan en de schoolgids bestudeert, heb ik de website bekeken en heb ik mij verdiept in

verschillende nieuwsbrieven. Tot slot heb ik een interview afgenomen met de directeur van de school waarbij ik vooral verdiepende vragen heb gesteld.

Mijn conclusie hierbij is dat er in het schoolplan weinig tot geen informatie staat over ouderbetrokkenheid en dat de informatie in de schoolgids te snel overgaat in ouderparticipatie. Verder ziet de website er overzichtelijk en toegankelijk uit en worden er duidelijke nieuwsbrieven uitgegeven. Hierbij ervaar ik weer de open communicatie naar ouders toe. De conclusie van het afgenomen interview is dat de school erg positief tegenover ouderbetrokkenheid staat en hier enorm in investeert en nog meer in wil investeren. Er wordt aangegeven dat ouders een belangrijke rol spelen binnen de school. Wel merk ik dat het hierbij voornamelijk gaat om ouderparticipatie. Daarnaast staat de school open voor vragen, tips en aandachtspunten op onderwijskundig gebied en andere onderwijsinhoudelijke zaken. Hierbij merk je wel de ouderbetrokkenheid op. Ouders willen het beste voor hun kind en willen hun kind ook thuis kunnen helpen. Daarnaast praten ouders ook met hun kind over school en kan naar aanleiding hiervan ook met leerkrachten worden gesproken. Doordat de school investeert in een klankbordgroep met betrekking op communicatie, merk je dat de school zich er van bewust is dat communicatie een belangrijke rol speelt binnen ouderbetrokkenheid en dat het belangrijk is dat dat er op een goede manier met ouders wordt gecommuniceerd. De school staat ook open voor reflectie met betrekking tot de communicatie. Daarnaast vindt de school het belangrijk om ook de partners van het gebouw bij de samenwerking te betrekken en samen te werken aan ouderbetrokkenheid. De school wil de partners in het gebouw betrekken bij het onderwijs door bijvoorbeeld gezamenlijke projecten te organiseren waarbij de partners ook hun inbreng kunnen laten zien. Ik denk dat de school zeker op weg is naar het niveau van innovatieve ouderbetrokkenheid, maar dat er binnen de school nog wel een duidelijker onderscheid gemaakt moet worden tussen ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid. Op die manier kan naar ouders nog beter gecommuniceerd worden wat er op welk vlak van hen wordt verwacht.

Naast dat ik een enquête heb verspreid onder de schoolleiders heb ik ook een enquête afgenomen bij de ouders van de Wilhelminaschool. Hierbij heb ik mij beperkt tot de ouders van de kinderen in groep 3 en 4. Hierbij vond ik het ook belangrijk om te onderzoeken waarom ouders ouderbetrokkenheid zo belangrijk vinden en op welke manier zij investeren in ouderbetrokkenheid. Ook hier bleek weer dat ouderbetrokkenheid wordt gezien als iets heel belangrijks waar men graag in investeert. Elke ouder gaf aan zich bewust te zijn van het belang van ouderbetrokkenheid en gaf hier op verschillende manieren invulling aan. Ook bleek dat het voor ouders duidelijk was dat ouderbetrokkenheid iets is wat thuis gebeurt en werd het niet verward met het begrip ouderparticipatie. Daarnaast voelt iedere ouder zich betrokken binnen de school en wordt er aangegeven dat communicatie in de samenwerking tussen school en ouders iets heel belangrijks is. De communicatie wordt overigens als positief benoemd.

Ook was iedere ouder van mening waren dat ouderbetrokkenheid een positief effect heeft op de cognitieve- en sociaal-emotionele ontwikkeling en dat ouders invloed hebben op de leerresultaten van hun kind.

Wanneer ouders bezig zijn met ouderbetrokkenheid gebeurt dit vooral op de volgende manier: het kind wordt geholpen bij het huiswerk en het kind wordt hierbij ook gestimuleerd. Verder wordt er met het kind gepraat over school. Op die manier wordt er ook aandacht gegeven aan het sociaal-emotionele aspect. Daarnaast wordt er aangegeven dat het belangrijk is dat er een positieve sfeer heerst tussen ouders en school. Dit werkt stimulerend voor het kind, want het kind weet dat ouders achter de school staan. Tot slot is het zo dat ouders vinden dat ze samen moeten werken om de leerresultaten van de kinderen te verbeteren, daarbij speelt communicatie een belangrijke rol. Er kan dus worden geconcludeerd dat de ouders van de Wilhelminaschool positief tegenover ouderbetrokkenheid staan en hier zeker in willen investeren. Wanneer je deze uitkomsten naast de enquête legt die door de schoolleider van de Wilhelminaschool legt, is te zien dat er van beide kanten de openheid aanwezig is om aan ouderbetrokkenheid te werken en ouderbetrokkenheid nog beter op de kaart te zetten. Beide gaan voor het belang van het kind en dat is waar het bij ouderbetrokkenheid om draait.

6.3 aanbevelingen

Hieronder zullen naar aanleiding van de beschreven conclusies aanbevelingen worden gedaan. Op die manier wil ik de school helpen het begrip ouderbetrokkenheid nog beter op de kaart te zetten. Ik merk dat de school al veel heeft geïnvesteerd in dit onderwerp, maar dat er vooral winst te halen valt uit het feit dat de begrippen ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid meer apart van elkaar

gebruikt gaan worden in plaats van geïntegreerd. Hierdoor ontstaat er meer duidelijkheid over twee begrippen die wel met ouders te maken hebben, maar allebei een heel andere insteek hebben. Verder heb ik een tweetal internetbronnen gevonden die verschillende tips geven om ouderbetrokkenheid nog beter vorm te kunnen geven. Deze bronnen geven onder meer tips over hoe je ouderbetrokkenheid als school oppakt en hoe je ouderbetrokkenheid kunt stimuleren. Ook wil ik bij mijn aanbevelingen de ouders erbij betrekken. Ik wil bijvoorbeeld aanbevelingen geven op het gebied van het creëren van een ondersteunend en stimulerend gezinsklimaat. De verschillende informatiebronnen en mijn eigen visie en tips op het geheel zullen de onderstaande aanbevelingen vorm geven.

Allereerst is het belangrijk om je als school af te vragen op welk niveau van ouderbetrokkenheid men zich bevindt en/of wil bevinden. Uit mijn onderzoek door middel van een afgenomen enquête en een interview, bleek dat de school zich op dit moment tussen het niveau van relatiegericht en samenwerkingsgericht bevindt. Wel heeft de school de intentie om door te groeien en te investeren in het niveau van innovatiegericht. De school geeft aan het belangrijk te vinden om goede contacten met ouders te hebben. Daarnaast ziet de school de ouders ook als partners om zodoende te blijven werken aan een goede organisatie en dus aan een goede samenwerking. Nadat ik een enquête bij de ouders van de school had afgenomen bleek dat ouders over het algemeen erg tevreden zijn over de school en ervaren dat ouderbetrokkenheid een belangrijke plek inneemt binnen de school. Ouders voelen zich ook erg betrokken bij de school en ervaren de school als laagdrempelig. In de enquête werd aangegeven dat ouders op verschillende vlakken bereid zijn hun kind thuis te helpen en dat er ook regelmatig over school wordt gepraat.

Het is natuurlijk zo dat verschillende factoren van invloed zijn op een positieve invulling van ouderbetrokkenheid. Allereerst zijn dit natuurlijk het kind en de ouders, maar ook de school speelt een belangrijke rol.

Vanuit de ouders is het belangrijk dat er voor het belang van het kind interesse wordt getoond in het leerproces. Het kind krijgt dan de boodschap dat school belangrijk is en dat ouders willen dat het kind zich gelukkig voelt. Deze ouders zullen het kind ook motiveren om aan school te werken en stimuleren wanneer iets moeilijk is. Deze ouders zijn ook bereid om het kind thuis te helpen. Daarnaast wordt er gepraat over school. Dit laatste heeft dan vooral betrekking op de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Na het scoren van de afgenomen ouderenquêtes heb ik gemerkt dat de ouders allemaal open staan voor ouderbetrokkenheid en allemaal bereid zijn hun kind zo goed mogelijk te helpen, te stimuleren en te motiveren. Deze hulp wordt ook geboden en dit is natuurlijk erg positief. Om ouders toch nog wat tips te geven hoe dat stimuleren en motiveren het beste vorm kan krijgen zullen hieronder enkele aandachtspunten worden genoemd. Hierdoor krijgen ouders een duidelijk beeld van hoe zij een stimulerend en ondersteunend gezinsklimaat kunnen creëren waarbij er dus aandacht is voor ouderbetrokkenheid.

Er wordt door kinderen beter gepresteerd als hun ouders positief betrokken zijn bij de school. Hierbij spelen hulp bij activiteiten, gesprekken tussen ouder en leerkracht, deelnemen aan ouderavonden en de begeleiding thuis afstemmen op de begeleiding vanuit school een belangrijke rol. Er wordt op een positieve manier gewerkt aan ouderbetrokkenheid.

Daarnaast is het belangrijk dat ouders zich verdiepen in de schoolsituatie en op de hoogte zijn van wat er speelt op school. Op die manier kunnen ouders meepraten over actuele gebeurtenissen, weten ze wat hun kind leert op school en zijn ze op de hoogte van de verwachtingen en schoolregels. Om ouderbetrokkenheid vorm te geven kun je als ouder extra met je kind oefenen met bijvoorbeeld taal, lezen en rekenen. Hierbij is afstemming met de leerkracht wel heel belangrijk. Op die manier wordt voorkomen dat het kind de lesstof op een verkeerde manier krijgt aangeleerd. Op sociaal-emotioneel gebied is praten over school erg belangrijk. Kinderen kunnen hun belevenissen kwijt en eventuele moeilijkheden bespreken.

Als ouder is het ook belangrijk aan te sluiten bij het schoolritme. Op die manier wordt er voor gezorgd dat het kind beter kan presteren op school. Hierbij kan worden gedacht aan de factoren die nodig zijn om ontspannen aan een schooldag te kunnen beginnen.

Het laatste aandachtspunt is dat het belangrijk is dat er voldoende contactmomenten zijn tussen ouders en school. Als ouder zie je je kind behalve in de vertrouwde sfeer thuis in allerlei omstandigheden. De leerkracht ziet hoe het kind functioneert in een grote groep. Daar gelden andere regels en wordt ander gedrag verwacht. Kinderen kunnen zich daarom op school anders gedragen dan thuis. Wanneer blijkt dat dit problemen veroorzaakt is het belangrijk dat er een afspraak wordt gemaakt met de leerkracht van het kind¹¹.

Vanuit de school zijn er ook belangrijke aandachtspunten te noemen die ouderbetrokkenheid motiveren en waardoor ouderbetrokkenheid nog beter op de kaart komt te staan. Hierbij is het belangrijk om duidelijk te hebben hoe je ouderbetrokkenheid oppakt als school, wat je nodig hebt om ouderbetrokkenheid nog beter vorm te geven en op welke manier ouderbetrokkenheid gestimuleerd kan worden.

De school waar ik onderzoek naar heb gedaan, heeft zoals al eerder gezegd ouderbetrokkenheid goed op de rit. Ze investeren in de contacten met ouders en zien de ouders ook als partners. Op papier zijn zij dit niet. De school vindt het belangrijk om met de ouders te werken aan een goede organisatie en daarbij dus aan een goede samenwerking.

Daarnaast verloopt de communicatie binnen de school ook erg goed. Ouders weten wat ze van de school kunnen verwachten en er is sprake van open communicatie naar ouders toe. Aangezien communicatie erg belangrijk is binnen ouderbetrokkenheid is dit een positief punt. Ook staat de school open voor tips- en aandachtspunten van de ouders en wil de school hier graag, wanneer dit mogelijk is, wat mee doen.

In de enquête heeft de school zelf al een aantal actiepunten benoemd waar zij aan willen werken om ouderbetrokkenheid naar een hoger niveau te krijgen.

Er wordt genoemd dat ze een werkgroep ouderbetrokkenheid willen samenstellen waarbij alle geledingen van de school en de partners van Collage een plek hebben. Verder willen ze de gezamenlijke visie uitbouwen en uitdragen, een oudertevredenheidspeiling uitvoeren en een planning maken van alle te bereiken doelen.

Ik denk dat de school op die manier op de goede weg is om ouderbetrokkenheid naar een hoger niveau te krijgen. Ik zou hier nog de onderstaande aandachtspunten aan toe willen voegen. Deze aandachtspunten bestaan deels uit mijn eigen visie op het geheel en zijn deels afkomstig van een bron die ik heb gevonden op internet.

- Zorg ervoor dat de visie en verwachtingen met betrekking op ouderbetrokkenheid gedragen worden door het hele team en dat alle teamleden de visie ook kunnen verwoorden aan bijvoorbeeld de ouders;
- Zorg ervoor dat ouderbetrokkenheid wordt verwerkt in het volgende schoolplan;
- Ouderbetrokkenheid moet duidelijker worden geformuleerd in de schoolgids. Hierbij is het verstandig dat er een duidelijk onderscheid wordt gemaakt in de begrippen ouderparticipatie en ouderbetrokkenheid of technische ouderbetrokkenheid en ouderbetrokkenheid gericht op het kind;
- In de schoolgids is het verstandig om duidelijk te verwoorden op welke manier ouders bij ouderbetrokkenheid hun kind het best kunnen stimuleren en motiveren met betrekking op school. Hoe ze hun kind bijvoorbeeld kunnen begeleiden bij schoolwerk en daarnaast moet er worden beschreven dat praten over school van belang is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling;
- Duidelijke grenzen aangeven op het gebied waar ouders en school hun eigen verantwoordelijkheid in hebben. Deze grenzen moeten voor alle partijen ook duidelijk zijn. Hierbij speelt ook de drempel van de school die ouders amper ervaren een belangrijke rol in. Als school is het belangrijk om een goede balans te vinden tussen een laagdrempelige school zijn en een te laagdrempelige school zijn;
- Naast dat er al geïnvesteerd wordt in een uitgebreid intakegesprek is het misschien ook een idee om te investeren in voortgangsgesprekken. Dit zijn gesprekken die naast de 10-minuten plaatsvinden en waarbij de ouders de ruimte krijgen om over hun kind te vertellen. Dit gebeurt aan de hand van een van tevoren opgestuurde vragenlijst. Op die manier maakt de

---

¹¹ Internetbron zonder auteur <http://www.ouders.net/school-en-thuis>

leerkracht nog meer kennis met de thuissituatie en wordt er op die manier geïnvesteerd in de samenwerking tussen thuis en school;

- Er zou kunnen worden geïnvesteerd in een ouderpanel. Dit panel denkt samen met het team na over zaken die spelen binnen de school of binnen het onderwijs. Dit panel zou dan ook advies kunnen geven. Daarnaast zou dit panel kunnen nadenken over een onderwerp voor een ouderavond;
- Evalueer regelmatig met het team wat goed gaat en wat niet. Wees trots op wat goed gaat en breng verbeterpunten aan waar dat nodig is. Wanneer er openheid is binnen het team zorgt dit voor vertrouwen in elkaar en zorgt dit voor een sterke ouderbetrokkenheid. Het is belangrijk om ook van elkaar te kunnen leren.

De hierboven genoemde actiepunten zijn niet bedoeld als kritiek, want ik vind dat de school ouderbetrokkenheid al erg goed op de rit heeft. Ze weten goed waar ze mee bezig zijn, alleen zijn er een aantal aandachtspunten waardoor het proces nog makkelijker zal worden doorlopen. Wanneer de school aan de slag gaat met de bovengenoemde actiepunten, ben ik van mening dat zij ouderbetrokkenheid nog beter kunnen ontwikkelen en dat zij zich een school kunnen en mogen noemen die ouderbetrokkenheid erg belangrijk vindt, dit uitstraalt en hier ook graag aan wil werken.

Literatuuropgave

Boeken

Boerman, R. (2001). *Een waardevolle leraar - Praktische ethiek voor het basisonderwijs*. Baarn: HB Uitgevers.

Cox, G. H. (2012). *Ouderbetrokkenheid voor elkaar*. Amersfoort: CPS.

Hooijmaaijers, e. T. (2012). *Ontwikkelingspsychologie voor leerkrachten basisonderwijs*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.

Kans, K. (2009). *Monitor ouderbetrokkenheid in het funderend onderwijs*. Rotterdam: Ecorys.

LOBO. (2006). *Ouderbetrokkenheid op de basisschool*. Den Haag: LOBO.

Smit, F. (2012). *Ouders en school*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Terpstra, K. (2012). *Snap je kind*. 's Hertogenbosch: Educatieve Uitgeverijgroep BV.

Vries, P., de (2010). *Handboek ouders in de school*. Amersfoort: CPS.

Woltjer, G. en Janssens, H. (2010). *Hoe ga je om met kinderen op school*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.

Internet

Bibliotheek, D. (2013, 2 januari) geraadpleegd op 2 januari 2013 via

[http://www.bibliotheek.nl/thema/opvoeding-en
onderwijs/leren](http://www.bibliotheek.nl/thema/opvoeding-en-
onderwijs/leren)

Coppens. (2009, augustus 23). Leren doen we samen. Geraadpleegd op 7 november 2012 via

<http://nieuwsbriefmaterialen.wikispaces.com>

Kalthoff, H. (2011, maart). Factsheet ouderbetrokkenheid. Geraadpleegd op 3 januari 2013 via

<http://www.eco3.nl/eco3/Factsheet/Factsheet%20ouderbetrokkenheid.pdf>.

Kans, K. (2009, juli 9). Monitor ouderbetrokkenheid. geraadpleegd op 10 november 2012 via

http://www.sardes.nl/uploads/174578a_monitorouderbetrokkenheid.pdf

Karpman, S. De Dramadriehoek, *algemene aspecten van bejegening*. Geraadpleegd op 2 december 2012 via www.spreekuurthuis.nl

Mart Seerden. (sd). Geraadpleegd op 22 februari 2013 via <http://oudersenschool.swpbook.com/>

Nederland, S. L. (sd). Geraadpleegd op 2 januari 2013 via

http://sociaalemotioneel.slo.nl/thema/algemeen/soc-emot_ontw/ontwikschets_3-4/

Nederlands, E. (2010). Geraadpleegd op 2 januari 2013 via

<http://www.leerlijntaal.nl/page/234/taaldomeinen.html>

ouderbetrokkenheid.nl. (2008, februari 5). *waarom ouderbetrokkenheid - ouderbetrokkenheid in de praktijk*. Geraadpleegd op 10 november 2012 via

[http://webhare.axis.nl/ouderbetrokkenheid/in_de_praktijk/WaaromOuderbetrokkenheid/De%20voo
rdelen%20op%20een%20rij/](http://webhare.axis.nl/ouderbetrokkenheid/in_de_praktijk/WaaromOuderbetrokkenheid/De%20voo
rdelen%20op%20een%20rij/)

Ouders en Coö. Geraadpleegd op 20 mei 2013 via <http://www.ouders.net/school-en-thuis>

SLO. (sd). Geraadpleegd op 2 januari 2013 via

<http://www.slo.nl/primair/leergebieden/ned/taalsite/lexicon/00378/>

Spreekuurthuis. (2008). Geraadpleegd op 2 december 2012 via <http://www.spreekuurthuis.nl/>
Zwijzen. (sd). Uitgangspunten Veilig Leren Lezen. Geraadpleegd op 2 januari 2013 via
<http://www.veiliglerenlezen.nl/web/Over-Veilig-leren-lezen/Uitgangspunten>.

Artikelen

Bruijn, H., de (2012). Monitor geeft aan: ouderbetrokkenheid op scholen gaat de goede kant op. *Primaonderwijs.nl*, 4.

Groep, K. (2012). Cruciale leermomenten rekenwiskundeonderwijs. *Cruciale leermomenten rekenwiskundeonderwijs*. KPC Groep.

Mapp, H. &. (2002). A new wave of evidence. In H. &. Mapp, *A new wave of evidence* (p. 23). Austin: SEDL.

Verbeek, D. V. (2011). *Het school-oudercontract*. Amersfoort: CPS.

Voskens, C. &. (2008). *Een onderzoek naar de rol van ouders in het primair onderwijs deel 1*. Amersfoort: CPS.

Bijlages

Bijlage 1

Enquête ouderbetrokkenheid voor schoolleiders

Inleiding:

Deze enquête gaat over ouderbetrokkenheid. Ik doe onderzoek naar de belangen van de verschillende CNS scholen met betrekking tot de niveaus van ouderbetrokkenheid. Ik wil onderzoeken op welk niveau de verschillende scholen zich bevinden en of er scholen zijn die de intentie hebben om zich te richten op een hoger niveau van ouderbetrokkenheid. De niveaus van ouderbetrokkenheid zijn gebaseerd op het schoolontwikkelingsmodel van Peter de Vries. De uitleg van de verschillende niveaus van ouderbetrokkenheid in volgorde van bijna geen tot absolute ouderbetrokkenheid vindt u hieronder:

Informatiegericht:

De school stelt nauwelijks eisen aan ouders, omdat zij actieve ouderbetrokkenheid nog amper heeft vormgegeven.

Structuurgericht:

De school hecht er waarde aan duidelijkheid te geven aan ouders.

Relatiegericht:

De school investeert veel in het opbouwen en onderhouden van sociale relaties met ouders.

Samenwerkingsgericht:

De school ziet en ervaart ouders als belangrijke partners.

Innovatiegericht:

School en ouders zien elkaar als partners in het proces van continue schoolverbetering. Ze voelen zich hiervoor even verantwoordelijk en spreken elkaar erop aan.

De enquête

1. Via welke middelen worden ouders op uw school geïnformeerd?
2. Op welke manier hebben ouders op uw school inspraak over bijvoorbeeld het meedenken over het beleid van de school en staat u er voor open wanneer ouders komen met ervaringen, opvattingen, inzichten en verwachtingen?
3. Wat vindt u van ouderbetrokkenheid en waarom vindt u dat?
4. In welk niveau van ouderbetrokkenheid (zie boven) bevindt uw school zich?
5. Op welke manier geeft u als school vorm aan dat niveau van ouderbetrokkenheid?

6. Bent u van mening dat ouderbetrokkenheid een positieve invloed zou kunnen hebben op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind? Waarom wel of waarom niet?

7. Hebt u als schoolleider de intentie om met uw school door te groeien naar een hoger niveau van ouderbetrokkenheid? Waarom wel of waarom niet?

Bij waarom wel, ga na uw antwoord verder met vraag 8. Bij waarom niet, dit is het eind van de enquête. Bedankt voor uw medewerking.

8. Wat moet er op uw school gebeuren om door te groeien naar een hoger niveau van ouderbetrokkenheid?

Bedankt voor uw medewerking. De gegevens van de enquête zullen worden geanonimiseerd.

Bijlage 2

Geachte ouders/verzorgers,

Naast mijn LIO (leraar-in-opleiding) stage in groep 1/2a ben ik ook bezig met mijn afstudeeronderzoek. Dit onderzoek gaat over ouderbetrokkenheid. Er is sprake van ouderbetrokkenheid als uit het gedrag van u als ouders/verzorgers blijkt dat u zich medeverantwoordelijk voelt voor de schoolontwikkeling van uw kind. Wanneer het gaat over handen spandiensten die u verricht als ouder/verzorger op school spreekt men van ouderparticipatie. Ik wil graag een enquête afnemen om een beeld te kunnen vormen van hoe u als ouder/verzorger denkt over ouderbetrokkenheid. Daarnaast wil ik weten op welke manier u zich betrokken voelt binnen de school en op welke manier u invulling geeft aan ouderbetrokkenheid. Het is mijn bedoeling om naar aanleiding van de enquête de school in te lichten over het feit hoe u als ouder/verzorger denkt over ouderbetrokkenheid en op welke manier u hier invulling aan geeft. Op die manier weet de school hoe u als ouder/verzorger denkt over ouderbetrokkenheid en of het nodig is om als school hier meer in te investeren of dat ouderbetrokkenheid voldoende aanwezig is binnen de school. Ik ga er van uit dat u zo'n twintig minuten kwijt bent met het invullen van de enquête. De enquête is anoniem en de uitslagen hiervan zullen met respect worden behandeld. U kunt de enquête tot en met 9 april inleveren bij de leerkracht van uw kind. Alvast hartelijk bedankt voor uw inspanning.

Met vriendelijke groet,

Esther Floor

Sla om, om met de enquête te kunnen beginnen.

1. Op welke manier voelt u zich als ouder/verzorger betrokken binnen de school?

.....
.....
.....

2. Wat vindt u belangrijk in de samenwerking tussen school en ouders?

.....
.....
.....

3. Praat u regelmatig met uw kind over dagelijkse gebeurtenissen op school en thuis?
Ja/nee

Waarom wel of waarom niet?

.....
.....
.....

4. Denkt u dat u als ouder/verzorger invloed hebt op de leerprestaties van uw kind?
ja/nee

Waarom denkt u dat?

.....
.....
.....

De volgende twee vragen gaan over de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van uw kind. Met cognitieve ontwikkeling wordt de verstandelijke ontwikkeling van uw kind bedoeld. Dit heeft onder andere betrekking op het leren lezen, leren rekenen en het leren over de zaakvakken.

De sociaal-emotionele ontwikkeling heeft betrekking op onder andere de omgang met elkaar en het uiten van gevoelens.

5. Bent u als ouder/verzorger medeverantwoordelijk voor de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van uw kind?
Ja/nee

Waarom denkt u dat?

.....
.....
.....

6. Vindt u dat u meer zou kunnen doen aan de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van uw kind?
Ja/nee

Waarom wel of waarom niet?

.....
.....
.....

7. Vindt u dat school en ouders/verzorgers samen moeten werken om de leerprestaties van kinderen te verbeteren?
Ja/nee

Waarom vindt u dat?

.....
.....
.....

Wat zou u willen en/of kunnen doen? (alleen invullen als u bij vraag 7 ja hebt gekozen)

.....
.....
.....

8. Zijn er op school duidelijk afspraken aanwezig over wat u van elkaar kunt verwachten en staat daarover iets in de schoolgids van de school?
Ja/nee

Waarom wel of waarom niet?

.....
.....
.....

9. Op welke manier wordt u op de hoogte gebracht van wat uw kind leert op school?

- Informatie vanuit school
- Gesprek met de leerkracht
- Wat uw kind thuis vertelt
- Door in de klas te kijken
- Door het meegegeven huiswerk
- Anders,

.....
.....

10. Zou u betrokken willen zijn bij de ondersteuning van uw kind op het gebied van onderwijs?
Ja/nee

Waarom wel of waarom niet?

.....
.....
.....

Hoe zou u daarbij betrokken willen zijn? (alleen invullen als u als bij vraag 10 ja hebt
gekozen)

- Informatie vanuit school, bijvoorbeeld huiswerk
- Gesprek met de leerkracht
- Wat uw kind u thuis vertelt
- Door in de klas te kijken
- Anders,

.....
.....

11. Krijgt u voldoende informatie over de ontwikkeling van uw kind in het rapport en de
bespreking daarvan?
Ja/nee

Waarom wel of waarom niet?

.....
.....
.....

**Hartelijk Dank voor het invullen van deze enquête. U kunt de enquête inleveren bij de
leerkracht van uw kind**

Interview Ouderbetrokkenheid

- 1. Wat is veranderd op het gebied van ouderbetrokkenheid sinds u zich met uw team in het nieuwe gebouw bevindt?**

Eerder was er ook sprake van ouderbetrokkenheid. Nu we in het nieuwe gebouw zitten is de ouderbetrokkenheid wel enorm verhoogd. Er is sprake van technische ouderbetrokkenheid. Dit zijn de ouders die helpen met de luizencontrole en helpen bij andere activiteiten. Daarnaast is er ook sprake van ouderbetrokkenheid gericht op het kind. Er zijn verschillende ouders die tips geven en zaken onder de aandacht stellen van de school. Verder ervaren de ouders de school als een laagdrempelige school.

- 2. Op welke manier denkt u dat uitgebreide intakegesprekken al van belang kunnen zijn met betrekking tot ouderbetrokkenheid? Op welke manier geeft u aan dat u als school ouderbetrokkenheid erg belangrijk vindt?**

Wanneer ouders op het intakegesprek komen, komt tijdens dit gesprek ouderbetrokkenheid ter sprake. Er wordt door de directeur genoemd dat zij als school ouderbetrokkenheid erg belangrijk vinden. De school geeft aan dat een school niet kan draaien zonder ouderbetrokkenheid. Ook hier wordt ouderbetrokkenheid weer uitgesplitst in de technische kant, die ook wel ouderparticipatie wordt genoemd en de kant van ouderbetrokkenheid die gericht is op het kind. Verder benoemt de school dat bij ouderbetrokkenheid de communicatie tussen school en ouders belangrijk is en dat hier voldoende in wordt geïnvesteerd. De school laat dit blijken door na het intakegesprek met ouders een heel informatiepakket mee te geven waarin alle informatie van de school is te vinden. De ouders zijn hierdoor op de hoogte van wat er speelt op school, maar kunnen ook meteen de sfeer proeven van de school door een aantal krantenknipsels en verschillende nieuwsbrieven die bijgevoegd worden. Ook is er in het informatiepakket ruimte voor de partners van de school. Er wordt informatie gegeven over het overblijven en de buitenschoolse opvang, maar er is ook informatie te vinden over bijvoorbeeld de bibliotheek en de muziekschool. Tot slot is het zo dat wanneer het kind uiteindelijk begint op de Wilhelminaschool de ouders als welkom een bosje bloemen krijgen. Hierdoor straalt je als school uit dat ouders en kinderen zich welkom mogen voelen en werk je aan ouderbetrokkenheid.

- 3. Op welke manier kan de klankbordgroep van belang zijn met betrekking op ouderbetrokkenheid?**

De klankbordgroep heeft te maken met de communicatie naar ouders toe. Bij de communicatie is het belangrijk dat er door ouders op wordt gereflecteerd en dat ouders de communicatie als het ware spiegelen. Wanneer dit gebeurt, weet de school waar er op het gebied van communicatie aan gewerkt kan worden.

- 4. Op welke manier laat u in de nieuwsbrieven iets van ouderbetrokkenheid doorschemeren?**

In de nieuwsbrieven wordt niet zo veel gemeld over ouderbetrokkenheid. Wel is het zo dat er in de nieuwsbrief soms ouders bedankt worden die geholpen hebben met een activiteit. Dit is dan weer de technische kant van die ouderbetrokkenheid.

- 5. Op welke manier wilt u de partners van Collage erbij betrekken?**

Omdat wij een brede school zijn is het belangrijk dat er een goede samenwerking bestaat tussen de verschillende partners. Het is niet de bedoeling dat er sprake is van een bedrijfsverzamelgebouw van 5 partners die ieder een eigen plan hebben. De bedoeling is om met Collage het hart van Bennekom te zijn. Hierbij is het belangrijk dat er veel aandacht wordt besteedt aan elkaar. De school is hier op de volgende manieren mee bezig:

- *Bewust zoeken naar samenwerking projecten zoals de opening van het cursusjaar, de Kinderboekenweek en de samenwerking tijdens een project.*

- *Op een natuurlijke manier met elkaar samenwerken zodat de samenwerking van de partners integreert in het voordeel van de kinderen. Een idee zou kunnen zijn dat de muziekschool eerder begint en de ruimte creëert om muziekles te geven in de klas. Daarnaast kan er ook samenwerking vanuit de bibliotheek ontstaan. Wanneer er door de school wordt gewerkt aan een project is het leuk als de bibliotheek zorgt voor voldoende informatie voor de verschillende groepen. Tot slot zou het ook zo kunnen zijn dat de peuterspeelzaal en de kinderen uit groep 1/2 samenwerken aan een project.*

6. Wat verwacht u van de partners van Collage?

Van de Partners van Collage wordt een goede samenwerking verwacht. Iedere partner staat hier ook positief tegenover.

7. Op welke manier hebben ouders inspraak en instemmingsrecht wanneer u met uw team als school innovatiegericht bent?

De ouders hebben op onze school wel inspraak en wij staan zeker open voor feedback van ouders en nemen hun tips graag aan. Wel is het zo dat de ouders geen instemmingsrecht hebben. Wel heeft de MR op sommige vlakken instemmingsrecht. Ondanks dat ouders geen instemmingsrecht hebben wordt bepaalde informatie wel met ouders gedeeld en blijven ze op de hoogte van een bepaald proces.

8. Hoe zullen ouders kunnen zien dat ze zich op een innovatiegerichte school bevinden?

Er wordt door de ouders niet echt over nagedacht hoe ze zien dat de school innovatief is en ouderbetrokkenheid erg belangrijk vinden. Ouders weten dit en ervaren de school als een laagdrempelige school. Hierdoor ervaren ouders ook betrokkenheid.

9. Wanneer denkt u met uw team het niveau van innovatieve ouderbetrokkenheid te kunnen bereiken?

Dit is een continu proces wat niet ophoudt. Je bent er steeds mee bezig en er is niet een eindstation. Dit komt ook door de vele ontwikkelingen die steeds plaatsvinden binnen het onderwijs. Ouderbetrokkenheid zal ieder jaar een belangrijk aandachtspunt blijven en hier zal voldoende in worden geïnvesteerd. Alleen gebeurt dit door al die verschillende ontwikkelingen soms op een andere manier. Door de bezuinigingen en de krimp op verschillende scholen zou het kunnen zijn dat er binnen het onderwijs meer vrijwilligers worden ingezet. Op die manier sla je met betrekking tot ouderbetrokkenheid weer een ander pad in.